# O P I S

## Kolekcji

## Dworow Rezydencji, Zamkow
## i
## Budowli Zabytkowych
## w
## P O L S C E

M. Jałowiecki

Tom 2.

479 O T W O C K  S T A R Y podmiejska rezydencja niegdys własnosc Kazimierza Bielinskiego , ktory w koncu XVII wieku zbudował tu pałac. W r. 1850 pałac odrestaurował Scarbori. Jak podaje historja w Otwocku miało miejsce spotkanie cara Piotra z Augustem II w r. 1705. Pałac już oddawna stał w ruinie. O jego dawnej swietnosci swiadczą pozostałe na scianach resztki sztukatur , ornamentacji i malowideł.

480 M Ł O C I N Y Dawniejsza podmiejska rezydencja ministra Bruhla z czasow Augusta III. Syn ministra hr Fryderyk Aliozy wielki mistrz artylerji za Stanisława Augusta urządził w młocinach oboz artylerji. Od tego czasu pałacyk w Młocinach był opuszczony. Ostatnio miesciła się tam podmiejska restauracja. Park i otoczenie zrujnowane , drzewa były w połowie wycięte. Rządy komunistyczne zużytkowały pałac na muzeum kultur ludowych.

481 D E B I N K I Dobra pożone pod Warszawą należące do .....
..Hr...Tadeusz..Dzieduszycki....p. [illegible]...........

Dwor pochodzi z XVIII wieku przebudowany w XIX położony wsrod bardzo rozległego parku Powiat pułtuski

482 W I N I A R Y nad Pilcą Dobra położne w pow Grojeckim należące do.......................................
hr Wacława Dąmbskiego p. Warka
Dwor zbudowany w koncu wieku XVIII. Niegdys należały do Kazimierza Pułaskiego towarzysza Kosciuszki.
Obecnie upanstwowione

483 K A S K I Dobra położone w pow. Sohaczewskim wojew, Warsz. należące do.......................
Karnkowski ~~Stanisław~~ Władysław - Ewa z Kołyńskich p. Szymanów

Dwor pochodzi z konca XVIII wieku a położony jest na tle skromnego parku. Historja Kasek sięga roku 1570.
W czasie bezkrolewia / lat 1572- 1573/ odbył się w Kaskach zjazd generalny zwołany przez prymasa Jakuba Uchanskiego.
W tych latach istniał już tu kosciol i dwor.
Majątek ten został upanstwowione przez komunistow.

484 SKAUDWILE Dobra położone w pow. Rosienskim na Żmudzi należące od pokolen do starożytnej żmudzkiej rodziny Przeciszewskich. Dwor został obrabowany w czasie inwazji bolszewickiej w r. 1944.

Przeciszewski Stanisław

485 TUŁOWICE Majątek położony w pow. Sohaczewskim u wylotu puszczy Kampinoskiej własnosc
Dwor z początkow XlX wieku.

486. ŁAZY Dobra położone w pow. Sohaczeskim w okolicy puszczy Kampinoskiej. własnosc rodziny Karnkowskich
Pałac pochodzi z początkow Xvlll wieku.
Dobra te zostału upanstwowione przez obecne rzędu komunistyczne w Polsce.
Pałac i park uległy znacznemu zniszczeniu w czasie działan wojennych w ostatniej wojnie swiatowej.

Karnkowski Stanisław - Elżbieta z Hołyńskich

487. RAWA MAZOWIECKA Rawa po raz pierwszy w dokumentach występuje w r. 1249. Rawski zamek służył jako warownia ks. Mazowieckich Zamek ten powstał w latach 1263-1313 i był słynny z echa jakie dawały jego obszerne muryPrusacy rozebrali zamek w koncu Xvlll wieku Do dzis pozostała jedna tylko wieża o sciętym dachu.

143

488 PIESKOWA SKAŁA ruiny zamku / Ongis Peskenstein/ W r.1377 Ludwik kr Węgierski i Polski darował zamek Piotrowi Szafrancowni. Stanisław Szafranice Wojew. Sandomierski przebudował w r. 1580 zamek a Michał Zebrzydowski kasztelan krakowski zostawszy dziedzicem Pieskowej Skały w r. 1603 powiększył obmurował w r. 1620.

W r. 1655 zamek był zniszczony przez Szwedow a w r. 1760 Jan Hieronim Wielopolski odbudował i przyozdobił zamek. Od Wielopolskich nabył zamek Jan Mieroszewski ktory utrzymywa tę historyczną budowlę w należytym stanie. Niestety w r. 1851 Pożar zniszczył zamek a w ogniu zginęło wiele cennych dokumentow i dzieł sztuki. Od tego czasu zamek się już nie podjął i zaczął się chylic ku ruinie.

489 WISNICZ Ruiny Zamku
Jeden z najpiękniejszych zabytkow budownictwa położony w obwodzie bochenskim woj. Krakowskiego. Tu od wiekow było gniazdo rodziny Kmitow. Piotr Kmita woj Krakowski marsz. W. Koronny odnowił zamek i wystawił tu kosciol Tu w r. 1550 burzliwy i dumn ten pan co stał na czele stronnictwa przeciwnego małżenstwu Krola Zygmunta Augusta z Barbarą Radziwiłłowną zmieniwszy nagle zdanie zaprosił Monarchę wraz z żoną do Wisnicza i hojnie podejmował. Po nim zamek przeszedł do rodziny BARZYCh a od nich zas kupili Lubomirscy w r. 1616. Za życia Stanisława Lubomirskiego Wisnicz był gniazdem uczonych. W r. 1649 dnia 12 Czerwca zamek poddał się Szwedom ktorzy zniszczyli. W połowie wieku XIX zamek spłonął i Lubomirscy już go więcej nie odbudowali.

490 SMARDZEW Dobra położone w pow. Sieradzkim w Krolestwie należące do Colonna - Walewskich. Dwor drewniany z konca XVII jest zaliczony do zabytkow dawnego budownictwa wiejskiego. Ostatnio należał do Kuczborskich . Był to już mały folwark

491 **KOWNO** - Domek Mickiewicz na Aleksocie.
Adam Mickiewicz po skonczeniu Uniwersytetu Wilenskiego jako stypendysta rządowy musiał się udac na posadę nauczyciela do Kowna , ale tu znalazł stosunki niemiłe. To też Adam żył w odosobnieniu w małym domku położonym na Aleksocie miejscowości leżącej na przeciwległym brzegu Niemna., a czas wolny od zajęc dzielił między dalekie przechadzki na ulubioną dolinę kowienską i czytanie poetow niemickich / Goethego , Schillera / i angielskich Szekspira, Byrona, Walter Scotta /

Domek w ktorym mieszkał Mickiewicz był z całym pjetyzmem zachowany przez Rząd Litewski.

492. **KOWNO** Ruiny zamku.
Pierwsze wzmianki o Kownie sięgają X wieku. Za Gedymina około zamkow położonych przy ujsciu Wilji do Niemna były już zabudowania i miasto. W roku 1362 Krzyżacy po raz pierwszy dotarli do Kowna a władając za czasow wojny z Jagiełłą przez czas pewien Kownem zbudowali tam twierdzę w r. 1384 ktorej rui a raczej ostatki ruin były widoczne.

493 KOKENHUZEN Ruiny zamku. **Wzniesionego przez rycerzy mieczowych położone nad Dzwiną na wyniosłym wzgorzu. Pamiętne zwycięstwem Krzysztofa Radziwiłła nad szwedami w r. 1559. Odznaczył się tam wowczas Jan Sicinski marszałek upicki wysłany pod Kokenhusen wyciął przednią straż szwedzką. W wieku XIII Kokenhusen miał otrzymac prawem lennym Jan von Tiesenhauzen / protoplasta Tyzenhauzow/ ożeniony z Zofją ks Połocką.**

494 **BERZMUJŻA Dwor** w okolicach Mitawy należący do Ulmanisow z ktorychDr Karol Ulmanis był Prezydentem Republiki Łoteskiej. Dr Ulmanis był wybitnym działaczem na niwie rolniczej i niepowszednim uczonym w dziedzinie rolnictwa.

495 BAUSK ruiny zamku

495 BAUSK ruiny zamku

496 BALDONE Dobra położone w Kurlandji w okolicach Mitawy. Niegdys własnosc baronow Roppow. Za czasow Repibliki łotewskiej dwor w Baldone pochodzący z początkow XVIII wieku jest użytko wany jao dom wypoczynkowy.

497 AGŁONA Dobra i parafja położone na Inflantach Polskich ongis własnosc rodziny Szadurskich.
Agłona jest Inflancką Częstochową dzięki Cudownemu Obrazowi N.M.P. znajdującym się w farze agłonskiej. Agłona jest miejscem pielgrzymek . **Władysław Szaduwrski znany mecenas filister dorpockiej polonji ożeniony z Marją z Sędzikowskich był jednym z ostatnich rodu Szadurskich**

498 KURMEN Dobra i ordynacja hr Komorowskich położona w Kurlandji na lewym brzegu Dzwiny. Pałac wybudowany w początkach XIX w. został spalony w czasie pierwszej wojny swiatowej w r. 1917. Ostatnim ordynatem na Kurmen był hr. Piotr Komorowski.

499 LIDA ruiny zamku Mir

Lida była niegdys stolicą udzielnego księstwa. Gedymin zbudował tu w r. 1323 zamek obronny. Panami na Lidzie byli kolejno Olgierd, Jagiełło, Witold. W roku 1406 Jerzy Swiatosławowicz książe Smolenski najechał na Lidę i spalił miasto do cna lecz zamku nie zdobył.

Zamek Lidzki przebudowany w r. 1397 przez Witolda należał do rządu najbardżiej obronnych. W r. 1422 przebywał tu czas jakis Władysław Jagiełło po slubie zawartym w Nowogrodku z Zofją księżniczką Kijowską. W r. 1434. Swidrygiełło spalił Lidę.

Wmmm Tu czas jakis przebywał Chan Hadży Girej pozniejszy chan perekopski. W r. 1506 Krol Aleksander zniemogł w Lidzie i przewieziony do Wilna tamże życie zakonczył.

W roku 1710 Szwedzi spalili miasto i ~~zmujonanaimzamekkto~~ zniszczyli zamek ktory następnie popadł w ruinę. Ostatnio staerczły tam zaledwie resztki murow zamkowych.

500 WROCEN nad Biebrzą. Dwor drewniany z XVll wieku zaliczany do zabytkowych budowli położony w Krolestwie.

501 KOŻAN GRODEK. Dobra i miasteczko położone w pow. Pinskim .

Dawne dziedzictwo SZCZYTTOW. W r. 1655 Dorota z Zawiszow Podbereska fundowała tu zbor kalwinski przerobiony następnie na kosciol. Ostatnim panem na Kożan Grodku był Kazimierz Niemirowicz Szczytt. Na uwagę zasługuje stara drewniana brama dwor ska przedstawiona na rycinie.

502. **KRZYŻE NA SW. ŻMUDZI.** Odwieczny to zwyczaj na Sw. Żmudzi i Litwie etnograficznej stawianie przy swych domostwach i przy drogach pięknie i misternie rzezbionych krzyży, ikapliczek i figur Swiętych szczegulnie Sw. Jana zwykle nad strumieniem. Niektore z tych krzyży szczegulnie na Żmudzi w powiecie Rosienskim i Telszewskim są prawdziwie artystycznej roboty.
Postac Chrystusa Pana bólejącego nad grzechami naszemi [illegible] przedstawiona w rzezbie w drzewie nazywa się " Smutnialis ".
Rzezbiarze Krzyży i figur Sw. zwani są na Żmudzi - Dievadirbis " co dosłownie przetłumaczone oznacza Dievas - Bog , dirbis- robiący. Niech każdy sobie te dwa wtrazy po polsku sklei.

503 **MANKIEWICZE** Dobra i rezydencja należąca do ks Radziwiłłow olbrzymie te dobra położone na Polesiu obejmują kilkadziesiąt tysięcy hektarow przeważnie lasow łęgow i bagien.
Był to prawdziwy raj dla mysliwego pełno tam było biedzwie wilkow, dzikow a polowania na kaczki nie miały rownych sobie Dobra Mankiewickie wraz z ordynacją Dawidgrodzką należały do księcia Karola Radziwiłła ożenionego z księżniczką Dolore z Radziwiłłow. i były prowadzone wzorowo. Ks. Karol Radziwi był prawdziwym Ojcem dla miejscowej ludnosci Był to człowiek o sercu złotym . jowialny, przyjacielski , uczynny i w wielu wypadkach przypominał księcia Karola-Panie Kochanku Mankiewicze zostały zniszczone przez hordy bolszewickie w pamiętnym roku 1939.
Księstwo Karolowie Radziwiłłowie znajdują się w Unji Południowo Afrykanskiej gdzie oboje pracują ciężko na własnej niewielkiej farmie.

504 **WIELKA HŁUSZA** Dobra położone na Polesiu należące do hr Łubienskich. Ostatnim włascicielem był hr Wincenty Łubienski. Dwor w Wiekiej Hłudzy był zniszczony przez bolszewikow jesienią roku 1939.

505. LUTOSŁAWICE DRor ze zbodem arjanskim z XVll wieku położo- w wojewodztwie Kieleckim

506. CZERWINSK Opactwo i rauinx zamku położone nad Wisłą w okolicach Warszawy
Z dawnych swietnych czasow pozostało trochę ruin zamkowych i zabudowania koscioła romanskiego z Xll wieku z gotyckim w założeniu klasztorem przebudowanym częsciowo w XVlll wieku . Malowidła scienne mmm w absydzie koscioła wykonał sądząc z dokumentow obywatel i malarz Czerwinski Jakob występujący w tych dokumentach z lat 1559 i 1575

507. TARCHOMIN Pałac Podmiejska rezydencja położona pod Warszawą.
Pałac wybudowany w koncu XVlll wieku
Własność Felicji z Jaxa-Bykowskich Kisłańskiej

508 CHRZESNE Majątek i dwor położony w pow. [illegible] w pow. Pułtuskim. Dwor zbudowany w r. 1635.

509 CZERSK ruiny zamku położonego nad Wisłą w pow. Warszawskim w okolicy Gory Kalwarji . Zamek niegdys książąt Mazowieck powstał w Xlll wieku.
Odnosnie zamku lustracja starostwa mazowieckiego z 1660 podaje iż" bardzo wieliey oprawy potrzebuje
W roku 1765 zamek był zdezelowany jak poprzednio.
Obecnie przeprowadzone są znaczne roboty konserwacyjne.

510 M A R Y S I N E K Pawilon mieszkalny z konca XVII wieku położony w pobliżu Wilanowa Własnosc Potockich

5II P O B O R Z Dobra położone w pow. Kutnowskim woj. Warsz. ongis Podczaskich. Drogą wiana majątek ten przeszedł do pułk. Boncza- Skarzynskiego. Ostatnim własciciełem był Juljusz Skarzynski ożeniony z Aleksandrą z Gintowtow. Dwor pochodzi z początkow XX wieku. Obecnie upanstwowiony przez komunistwo.

512. B I D Z I N Y Dobra położone w pow. Opatowskim ziemi Kieleckiej. Ongis własnosc Lubienieckich . W połowie XVIII wieku przechodzą w ręce Mikołaja Dołęgę Jasienskiego. W rędzinie Jasienskich pozostawały do r. 1895 kiedy przez małżenstwo Marsji Jasienskiej z Antonim Bielinskim przeszły do Bielinskich herbu Szeliga. Dwor wzniesiony w połowie XVIII wieku. Ostatnim własciciełem był pułkownik Adam Bielinski dowodca 15 pułku ułanow poznanskich ożeniony z Jániną ze Skarzynskich Dobra zostały upanstwowione przez komunistwo.

513 L A N D W A R O W Dobra położone w pobliżu Wilna. Niegdys należące do rodziny Szachnow. Nabyte w pierwszej połowie XIX wieku przez pułkownika Tyszkiewicza. Odtąd należą do hr Tyszkiewiczow . Władysław Tyszkiewicz poseł do dumy Panstwowej ożeniony z Marją z ks Lubomierskich z linji kruszynskiej wybudował na miejscu dawnego dworu obszerny pałac ktory pięknie przyozdobił. Były tam cenne obrazy, meble i zbiory artystyczne. Hr Marja Tyszkiewiczowa chlubnie się zapisała w czasie okupcaji niemieckiej będąc prawdziwą opiekunką a niejednego uratowała od smierci. Z licznego potomstwa wyrożnił się hr Stefan Tyszkiewicz ożeniony z Wielką księżną ~~Leichtenbergską~~ Romanowską nietylko jako biorący udział w pierwszej wojnie swiatowej ale też jako zdolny konstruktor i wynalazca.

514 WIELKA KOŁUDA dobra położone na kujawach wielkopolskich włsconsc Brodnickich

515 S E R E B R Y S Z C Z E Dobra położone w Chełmszczyznie o 5 kil od Chełma. Dwor zbudowany około roku 1683 przez jencow tureckich wziętych do niewoli przez Jana III , jako pałacyk mysliwski. Aleja lipowa była sadzona osobiscie przez krola Jana . We dworze urodziła się i wychowała Pustowojtowna - adju tant Emilji Plater. Od r. 1875 Serebryszcze należy do Lechnickich. Ostatnim własciciełem był Felicjan Lechnicki

516 R Y M A N O W Dobra i zdojowisko położone w Małopolsce własnosc hr Potockich

Potocki hr Stanisław — Józefa z hr Brzozowskich

517 MEDYKA Historyczna ta siedziba położona w Małopolsce wschod. w pow. należy od pokolen do rodziny Pawlikowskich ktorzy odegrali tak wybitną rolę w życiu kulturalnym i ekonomicznym Małopolski.

Tu w Medyce w Maju roku 1430 sędziwy Krol Władysław Jagiełło przeziębiwszy się słuchając swoim zwyczajem piesni słowiczych ciężko zaniemogł i zmarł w wieku lat 83.

Dwor w Medyce z połowy XVlll wieku przerobiony, następnie i zmodernizowany zawierał wielec bezcennych pamiątek i sławny księgozbior. Szczegulnie też zwracało na siebie uwagę urzędzenie wewnętrzne dworu w Medyce kojarzące w sobie prostotę i nieposlitą estetykę.

Podaję poniżej historję tej zasłużonej rodziny wedłu zarysu uprzejmie opracowanego przez ich krewnego pana Tadeusza Odrzywolskiego rownież nieprzeciętnego poety i estetyka i wręczonego mi w czasie mego pobytu we wspolnej miejscowosci w połnocnej Walji.

Zarys działalnosci społecznej kulturalnej i naukowej oraz powiązan rodzinnych rodziny Pawlikowskich z Medyki w wieku XlX i XX

JOZEF BENEDYKT PAWLIKOWSKI / 1770-1830/ własciciel klucza dobr medyckich / Medyka, Szechyn, Bucowa, Torek, Kniażyce Kormanice , Wituszowice, Darowizna Starzawa/ prawnik , ziemianin, protektor artystow. Ożeniony z Rokicką.

Syn jego GWALBERT PAWLIKOWSKI / 1793-1852 / ożeniony z Henryką Dzieduszycką / corką Wawrzynca Dzieduszyckiego, adjujutanta Kosciuszki a wnuczką Tadeusza Dzieduszyckiego , regimentarza podolskiego, czesnika wielkiego koronnego, szambela

belana Krola Stanisława Augusta, generał- lejtnanta wojsk koronnych / . Ziemianin, mecenas sztuki, założyciel bibljoteki Medyckiej i wielkiej kolekcji dokumentow historycznych, rycin rękopisow, kart geograficznych i monet polskich. Autor dzieł z dziedziny archeologji, członek Akademji Umiejętnosci w Krakowie, Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciol Nauk oraz towarzystw naukowych rolniczych w Wieniu i Paryżu.

Założył w Medyce jeden z najbogatszych i najstarszych ogrodow botanicznych w Polsce ze słynną palmiarnią uchodzącą za największą w Polsce/ zniszczoną doszczętnie przez wojska moskiewskie w r. 1914-18 / . Założył w r. 1848 czasopismo demokratyczne " Polska " brał żywy udział w życiu społecznym i politycznym kraju.

Jego syn MIECZYSŁAW PAWLIKOWSKI / 1835-1903 / ożeniony ze swą cioteczną siostą Heleną Dzieduszycką / corką Eugenjusza a wnuczką Wawrzynca/ - patriota, powiesciopisarz, poeta i publicysta. Kontynuował ideały narodowe ojca. W czasie powta- 1863 r działa jako zastępca komisarza rządu narodowego na Gali cję Wschodnią, za co więziony był potem przez Austryakow przez dwa lata w twierdzy ołomunieckiej. Autor rozlicznych artykułow prasowych , założyciel wielkiego krakowskiego dziennika demokratycznego " Nowa Reforma ". Wraz z Adamem Asnykiem, i Tadeuszem Romanowiczem był wspołzałożycielem ~~[illegible]~~ Towarzystwa Szkoły Ludowej. W młodych latach był w kontaktach osobistych z Adamem Mickiewiczem, pozniej z Sewerynem Goszczynskim oraz z Cyprjanem Norwidem i Kornelem Ujejskim, ktorym pomagał moralnie i materjalnie. Żywa i głęboka przyjazn łączyła go z członkami owczesnej t. zw. " Filarecji lwowskiej / Przed powstaniem 1863 r/ a zwłaszcza z poetą Mieczysławem Romanowskim / ktory z dworu medyckiego wyruszył do powstania, jako

Nestor taternictwa polskiego / jako pierwszy zdobył szczyt Mnich nad Morskim Okiem / - opisuje poematy i nowele tatrzanskie, opracowuje i wydaje książkę " Tatry w poezji polskiej " Popiera rozwoj sztuki i architektury podhalanskiej , ktorej arcywzorem, w każdym szczegule budowy i wnętrza jest zaprojektowany dla niego przez Stanisława Witkiewicza " Dom pod Jedlami " na Kozincu pod Zakopanem , jest inicjatorem i założycielem Ligi Ochrony Przyrody. Inicjuje i opracowuje ustawy związane z ochroną przyrody . Rdeaguje i zasila swemi artykułami czasopismo Tatry .

Przeniesiona z czasem do Lwowa i przez szereg lat pomieszczona osobno Bibljoteka Medycka " ktorej długoletnim kustoszem był Ludwik Kubala , zostaje przez Prof. Jana Gwalberta Pawlikowskiego zdeponowana jako osobny dział w " Ossolineum " i przeznaczona do użytku publicznego. Zdeponował on również w " Ossolineum " i udostępnił cenny zbior rycin, rękopisow i dokumentow histrorycznych.

Pozostawiłe dwoch synow Michała i Jana Gwalberta Henryka oraz corkę Wandę 1-o voto Wozniakowską Henrykową, 2o voto Karolową Tarnowską.

Jego brat TADEUSZ PAWLIKOWSKI / 1861-1915/, ożeniony z Idalją z Kotarbinskich, - teatrolog i muzyk , był twocrą nowoczesnego teatru Polskiego i hojnym jego mecenasem, będąc kolejno dyrektorem Teatru Krakowskiego a następnie Lwowoskiego podniosł je do niebywałych przedtem wyżyn i stworzył w ich dziejach i rozwoju chlubną epokę zwaną " teatrem Pawlikowskiego. Na uposażenie tych teatrow i ich potrzeby wydał całą swą miljonową fortunę. Pozostawił niezamężną corkę Annę.

adiutant Lelewela- Borelowskiego i wkrotce poległ w bitwie pod Jozefowem / - oraz z Ludwikiem Wolskim pozniejszym wybitnym prawnikiem i posłem do parlamentu wiedenskiego / Tenże Ludwik Wolski był dziadkiem poetki Beaty z Wolskich Obertynskiej i malarki Anieli / Leli / z Wolskich Pawlikowskiej , poslubionej w r. 1924 Michałowi Pawlikowskiemu wnukowi Mieczysława /

Żona Mieczysława Pawlikowskiego , Helena z Dzieduszyckich brała żywy udział w organizowaniu pomocy dla powstania 1863 r jako przewodnicząca komitetu Polek. Scigana i przesladowana przez rząd rząd austryjacki za pomoc w powstaniu musiała ujsc czasowo do Szwajcarji. W Medyce Lelewel Borelowski przeformował swoj oddział przed wyruszeniem do powstania w ktorym i on poległ

Mieczysław Pawlikowski miał dwuch synow : Jana Gwalberta i Tadeusza.

Starszy z nich Prof. Dr JAN GWALBERT PAWLIKOWSKI / 1860-1939/. ożeniony z Wandą z Abramowiczow, wybitny uczony, pisarz i działacz polityczny, doktor praw i ekonomii oraz absolwent wyższej uczelni rolniczej Hochschule fur Bodenkultur w Wiedniu, profesor ekonomii w Akademii Rolniczej w Dublanach , redaguje we Lwowie czasopismo " Ekonomista Polski ". Autor wielu artykułow ekonomicznych i społłecznych, prezes Stronnictwa Narodowo Demokratycznego w Galicii Wschodniej. W dziedzinie literatury dał obszerne i jedyne krytyczne wydanie Krola Ducha J. Słowackiego /1925/ z komentarzami, udostępniając nieznane przed tem warjanty poematu, znaleziona i odcyfrowana przezen / przy wspołpracy syna Michała w rękopisach przechowanych w Ossolineum Poprzednio /1909 / opracował monumentalne dzieło " Mistyka Słowackiego Za dzieło to został mianowany członkiem Akademii Umiejętnosci w Krakowie i Towarzystwa Naukowego we Lwowie.

Syn Prof. Jana Gwalberta Pawlikowskiego MICHAŁ PAWLIKOWSKI /ur.1887 ożeniony Marję Trojacką, a pojej smierci / 1923 r/ poslubił Anielę Wolską , art, malarkę i portrecistkę, corkę inż Wacaława Wolskiego jednego mpm z pionerow polskiego przemysłu naftowego i swiatowej sławy wynalazcę / 1865-1922/ i znanej poetki i malarki Marji / Maryli / z Młodnickich Wolskiej / 1873-1931/

Michał Pawlikowski ukonczywszy wydział sztuki i literatury porownawczej Uniwersytetu lwowskiego , studjował rolnictwo w Akademji Rolniczej w Dublanach . Od wczesnej młodosci znakomity znawca Podhala i gwary goralskiej / na ktorą przetłumaczył częsc " Iljady " Homera / - wybitny taternik / zdobył , jako pierwszy szczyt MnichII nad Morskim Okiem /.

W latach 1909-1912 redaguje wspoł z Marylą Wolską i wydaje ilustrowane czasopismo literackie " Lamus " zamieszczając w nim mi niewydane pisma Kopernika, Ujejskiego,J. Słowackiego, listy Szopena i Grottgera, Wyspianskiego , zamieszcza utwory niedrukowane przed tem Kasprowicza, Staffa , Orkana oraz dokona przez siebie i Marylę Wolską pierwsze tłumaczenie na język polski RUbayat'a Omara K Kgayam'a.- Bierze żywy udział w życiu społecznym i politycznym polskim , tak we Lwowie , jak i w czasie pobytu swego w Kijowie / 1914-16/.

W ciągu dwudziestolecia niepodległosci Michał Pawlikowski napisał zbior poematow lirycznych p.t. Harfa Eola / 19303, dalej dwutomowy zbior gawęd i opowiadan historyczno- literackich p.t. Okna" Jego poemat " Wierzę w Jednego Boga / 1934 przetłumaczony zost na język włoski przez prof. Enrico Damiani.

Napisał rownież archaizowane i bogato iluminowane i ilustrowane przez jego żonę Lelę Pawlikowską opowiadanie p.t. " Jagnieszka" Niektore z tych ilustracji reprodukowane były wowczas /1925/ przez Londynskie pismo " the ~~mmmmmm~~ Studio"

Książki te wydane z wysokim smakiem bibliofilskim , jak rownież powiesci i poematy Maryli Wolskiej , Beaty Obertynskiej, gawędy J.Gw.H. Pawlikowskiego oraz 2-tomowe opracowanie korespondencji Artura Grottgera z narzeczoną Wandą de Monne/ Pozniej żoną Karola Młodnickiego i matką Maryli Wolskiej / oraz pamiętniki ich obojga p.t. Artur i Wanda ", wrzystko to wydawał Michał Pawlikowski , jako " opusy" stworzonego przez siebie wydawnictwa " Bibljoteki Medyskiej "

W czasie wojny 1939-1945 przedostaje się do Rzymu, gdzie czas jakis pracuje w otoczeniu Ks Kardynała Hlonda i pełni ważne misje polityczne między Rzymem i Angers. Przejsciowo aresztowany przez Gestapo/ zwolniony za interwencją przedstawicieli panstw neutralnych- wita następnie wraz z Loretem wkraczające do Rzymu na czele 2-go Korpusu Gen Andersa.

Po wyjezdzie z Rzymu do Londynu zakłada tu " Instytut Kultury Polskiej, wygłasza szereg odczytow , wpołdziała podobnie jak we Włoszech w wielu poczynaniach oswiatowych i publicystycznych, pisze oraz wydaje dzieło p.t. " Dwa Swiaty " / L952/

Z pięciorga dzieci Michałowstwa Pawlikowskich dwoje zmarło w dziecinstwie z pozostałych trojga najstarsza corka wybitnie poetycko i malarsko utalentowana Marja Ludwika wstąpiła w r. 1946 do zakonu S.S. Sacre Coeur we Florencji gdzie pracuje w dziedzinie muzyki koscielnej.

Młodszy brat Michała JAN GWALBERT HENRYK PAWLIKOWSKI / ur 1891 ożeniony 1-o voto z corką Wojciecha Kossaka Marją Kossak - Pawlikowską, wybitną poetką liryczną / zm 1945 , małżenstwo bezdzietna następnie poslubił pannę Konczynską. Poeta i literat , autor opowiesci goralskiej " Bajda o Niemrawcu i innych pozostał w kraju , gdzie pisywał nadal m.i. w Tygodniku Powszechnym .

Jedyna jego corka z drugiego małżenstwa zginęła od bomby w Krakowie. / 1944

Siostra Michała Pawlikowskiego WANDA PAWLIKOWSKA 1-o voto Henrykowa Wozniakowska 2-o voto Karolowa Tarnowska / z Chorzelowa / / ur 1895 jest z pierwszego małżenstwa matką znanego w Kraju młodego malarza i pisarza Jacka Wozniakowskiego oraz corki Katarzyny. Z drugiego małżenstwa z Karolem Tarnowskim miała dwoje dzieci z ktorych corka zmarła w czasie drugiej wojny swiatowej, a syn jest wielce utalentowanym młodym muzykiem.

518 K O R O P I E C Dobra położone w wojew. Stanisławowskicm w Małopolsce Wsch. Własnosc hr Badenich Dwor zwniesiony w koncu 18 wieku leży wsrod malowniczego parku. Dwor w Koropcu zawierał wiele dzieł sztuki i pamiątek rodzinnych. Sławne było gospodarstwo w Koropcu. Ostatnim panem na Koropcu był hr Stfan Badeni wybitny gospodarz i ziemianin zajmujący wiele posterunkow ziemiansko społecznych

519 S P E N D O S Z Y N Majątek położony w pow. Łęczyckim własnos Włodzimierzoej z Lesznowskich Otockiej. Julja z Lesznowskich Otocka jest corką Stanisława Lesznowskiego / kiedys magnacka fortuna do ktorej między innemi należała częsc Warszawa zwanej Leszno/ i Ludwiki z Otockich. Włodzimierz Otocki mąż Julji był starostą Kutnowskim gdzie się dobrze zapisał jako administrator następnie brał czynny udział w Armji Krajowej.

520. P S A R S K I E Osrodek dobr dawniej niemieckich położony w Wielkopolsce Ostatnio był własnoscią p. Augusta Zaleskiego b. Ministra Spraw Zagranicznych a ostatnio Prezydenta legalnego Rzeczypospolitej Polskiej w Londynie.

521 D Z I K O W Dobra położone w Małopolsce wsch. własnosc hr Tarnowskich Historyczna ta siedziba wzniesiona w wieku XVl zawierała wiele bezcennych pamiątek i zbiorow rodzinnych. Posiadało wspaniałą bibljotekę.

Słynęło szeroko gospodarstwo rolne i lesne w Dzikowie. Lasy pełne były grubego zwierza a dobra posiadały jeden z najlepszych w Małopolsce zwirzostanow.

Ostatnim panem na Dzikowie był ~~Artur hr Tarnowski~~

Dzikow został zniszczony przez hordy bolszewickie w pamiętnym 1939 roku

Zdzisław hr Tarnowski ur. z Zofią z hr Potockich

522 O S T A P I E Dobra położone w Małopolsce wsch należące do rodziny Zaleskich. Z nich Zaleski ożeniony z z hr Mycielskich był jedym z wybitniejszych mężow stanu w zaborze austryackim. Był ministrem finansow i zapisał się jako jeden z wybitniejszYch ministrow.

Syn jego Aleksander odziedziczył Ostapie. Należał rownież do wybitniejszych ziemian będąc prezesem Towarzystwa Kredyto wego ziemskiego w Małopolsce wsch i zajmując szereg posterunkow społecznych. Dwor z koncz XVIII wieku zawierał wiele cennych pamiątek rodzinnych.

Bolszewicy w swym pochodzie na wschodnią małopolskę nie oszczędziły dworu. Po ich przejsciu pozostały gołe sciany i zgliszcza.

523. O S S O W C E Dobra położone w Małopolsce wsch. Własnosc hr Cienskich. Ostatnim włascicielem był hr Witold Cienski Ta piękna siedziba została zniszczona przez bolszewikow w r. 1939. hr Witold Cienski oż. z Anielą z hr Dzieduszyckich

524. H O R O Ż A N K A Dobra położone w Małopolsce wschodniej należące do rodziny Romanowskich.
Dwor w Horożance zniszczyli bolszewicy jesienią r. 1939.
Romanowska Ambrozyna z Grodzick

525. WIAZYN Dobra położone w pow. Wilejskim ziemi Wilenskiej Własnosc Gieczewiczow. Konstatnty Gieczewicz syn Hipolita marszałka wilejskiego i Katarzyny Wołodkowiczowny urodz. w Krolewcu w r. 1826 był delegatem ziemi Wilenskiej do Komisji Redakcyjnej do Ustaw Włoscianskich. Syn Konstantego Hipolit ożeniony z Marją z Prozorow był prezesem Wilenskiego Tow. Roln. Prezesem Związku Ziemian Wojew. Wilenskiego. Szambelanem Dworu Jego C. M.

Był on ostatnim panem na Wiazyniu. Syn jego Leon zmarł przedwczesnie a corka jedynączka Zofja zamężna z Zbigniewem Horodyskim została wraz z mężem zamordowana w tragiczny sposob przez GESTAPO w czasie okupcji w ich majątky Zbydniow w Małopolsce Wsch.

526. OCIAŻ Dobra położone w Wielkopolsce w pow. Ostrowskim. Drogą spadku przeszły na Poninskich. Ostatnm włascicielem był Alfred hr Poninski ożeniony w N z Nowodworskich. Hr Poninski przebywał przez całe życie zagranicą pełniąc rożne stanowiska w MSZ. Majątkiem i rolnictwem nie interesował się wcale.

527. CHOTOW. Dobra położone w pow. Minskim Ziemi Minskiej. Własnosc rodziny Łęskich. Po tragicznej smierci p. Michała Łęskiego / uległ on katastrofie będąc przejechany przez pociąg/ dobra przeszły na corkę jedynaczkę Zofję zamężną za Karolem Niezabytowskim b. posłem do Rady Panstwa i Min. Rolnictwa właściciel dobr Bacewicze

528. **NACZ** Dobra położone w ziemi Nowogrodzkiej. Własnosc Czarnockich. Pani H. Czarnocka była ostatnią własciciel-ką.

529. **MEDYN** Dobra położone w Małopolsce Wsch. w pow. Zbaraskim wojw. Tarnopolskim. Własnosc rodziny hr Jaxa Małachowskich Dwor zbudowany w r. 1808. Po smierci hr Wacława Małachowskiego dobra przeszły na syna jego Andrzeja ostatniego męskiego potomka tego zasłużonego rodu.

Dwor zniszczony doszczętnie przez bolszewikow w r. 1939

530. **WISZNIEW** Dobra położone w pow Rohatynskim wojewodztwa Tarnopolskiego. Własnosc p. Tadeusza Kowalewskiego Zniszczone w r. 1939.

531. **UMIASTOW** Majątek położony w pow. Warszawskim Własnosc Dr Juljana Pawłowskiego.

532. **JARANTOWICE** Majątek położony w pow. Grojeckim Wojew. Warszawskiego własnosc Czaplickich.

533. **GOSLICE** Majątek położony w pow. Płockim w Krolestwie Dawniej własnosc rodziny Ryxow , następnie Klimkiewiczow wreszcie Węsierkich.

534. **KRUSZYNA** Dobra położone w pow Radomskowskim dawniej ziemi Radomskiej. Własnosc ks Lubomirskich. Dwor wzniesiony w wieku 17 jako zameczek obronny. zawierał wiele cennych dzieł sztuki , galerję portretow rodzinncyh. Sławna była stadnina Kruszynska koni pełnej krwi.

Ostatnim Panem był ks Stefan Lubomirski.

Przepiórowo uwaga od gen. Prządzyńskiego do rodziny Kaczkowskich h. Prus I następnie do Olszyńskich od 1895 własność rodziny Rytlów, należały do niego 4 folwarki: Kamieniec, Beradz, Borkowo i Planckowice. Za Zygmunta Augusta własność Katarzyny z Przepiórowa, za Batorego przeszły do Świeżeckich w których rękach były dwa wieki. Jałowęsy wchodziły w skład dóbr opatowskich własność biskupów krakowskich w XVI wieku należały do Kanclerza Krzysztofa Szydłowieckiego. Na początku XIX stulecia Karskich od których przeszły w ręce Jakuba Wodzickiego którego córka jedynaczka w 1840 roku wyszła za mąż za Franciszka Rytla dziada ostatniego właściciela

535 RAJCZA Dobra położone w pow żywieckim nabyte w r. 1896 od rodziny Primaresi przez Karola Barona de Vaux. W r. 1914 Rajcza została sprzedana arcyksięciu Karolowi Stefanowi z Żywca.

536 C H O D O R O W Dobra położone w Małopolsce wsch. własnosc ks Lubomirskich. Po smierci ks Władysława Lubomirskiego dobra Chodorowskie przeszły na jego syna Eugenjusza ks Lubomirskiego. B.

537. R A D Z I E C H O W ~~I C E~~ Dobra położone w Małopolsce Wsch własnosc hr Badenich Badeni hr. Stanisław. p. Radziechów

x 538. P R Z E P I O R O W Dobra położone w ziemi sanodomierskiej w pow opatowskim. Dwor z początkow XVIII wieku. Należały w połowie zeszłego wieku do generała Ignacego Prądzynskiego / 1831/ Ostatnio własnosc rodziny Rytlow.

539. J A Ł O W E S Y Dobra położone w ziemi sandomierskiej w pow. opatowskim . Dwor bardzo stary data budowy niewiadoma, przy dworze skarbczyk z wieku XVII.
W Jałowęsach w ciągu paru dni nocował i miał swoją kwaterę dyktator Langiewicz w r. 1863. Własnosc Rytlow.
Po smierci generała inż Mieczysława Rytla dobra odziedziczył syn jego Jozef Rytel absolwent Uniwersytetu Jagiellonskiego Z dworem w Jałowęsach związanych jest wiele legend.

Pierwsza wzmianka o Jałowęsach jako Jalowantz

540 RACOT Dobra położone w pow. Koscianskim w Wlkp. ongis własnosc ks Jabłonowskich. Pałac wzniesiony przez ks. Jozefa Jabłonowskiego w r. 1774 Goscili w nim ks. Jozef Poniatowski i Tadeusz Kosciuszko w r. 1793. Kasztelan Krakowski Antoni Jabłonowski sprzedał Racot księciu Sasko- Wejmarskiemu ktory kaplicę zamkową przeznaczył dla ewangelikow. Kaplica dzis wrocona pierwotnemu przeznaczeniu. Pałac wraz z majątnoscią należał do Skarbu Panstwa. Gospodarstwo znane ze swej panstwowej stadniny koni i z obory zarodowej.

541 ŻYDOWO Dobra położone w pow. Gnieznienskim Dawna własnosc rodziny hr Szołdrskich. Ostatnim panem był Wiktor hr Szołdrski ktory zmuszony był sprzedac z powodu interesow rodzinną ziemię. Nabywcą był p. Falter przemysłowiec ze Sląska. Hr Wiktor Szołdrski oż, z Anielą z Koczorowskich

542.KOBYLEPOLE . Dobra położone w pow. Sroda w Wlkp. Własnosc hr Mycielskich. Dwor zawiera bogatą bibljotekę /5000 tomow , 50 rękopisow. Wnętrze dworu zawiera polichromję klsycystyczną. Wzorowe gospodarstwo. Ostatnim dziedzicem był hr ~~Michał~~ Stanisław Mycielski ~~ożeniony z Zofją z Karskich~~

Lipnik koło Kańczugi, własność rodziny Łastowieckich. Adam Łastowiecki [illegible] z Anną z Myczkowskich zginął zam[illegible] [illegible]rego leśniczego, Kozaka na oczac[illegible] [illegible] wówczas. Syn Adama przyszedł już na [illegible] jako pogrobowiec i zmarł następnie w młodym wieku. Lipnik był wtedy własnością młodego Łastowieckiego, a następnie jego matki, która wyszła po l[illegible] zamąż za P. Wasiutyńskiego.

[illegible] owiecki oże[illegible] [illegible] zamordowany w r. 1912 [illegible] oczach swej mło[illegible]

543. L I P N I K Dobra położone k/ Kanczugi w Małop. Wsch. Własnosc Łastowieckich. Adam Łastowiecki ożeniony z Anną z Myczkowskich zginął zamordowany w 1912 przez swego strzelca kozaka na oczach młodej żony wowczas będącej przy nadziei. Syn Adama przyszedł już na swiat jako pogrobowiec i zmarł następnie w młodym wieku. Lipnik był wtedy własnoscią młodego Łastowieckiego a następnie jego matki ktora po latach wyszła zamąż za Wasiutynskiego.

544. J A N O P O L Dobra położone w pow. Rzeżyckim na Inflantach należące od pokolen do baronow Romerow. Seweryn Romer ożeniony z Anielą z Burbow z Belwederu ze Żmudzi miał syna Kazimierza ożenionego z Marją ze Skirmuntow.
Z tego małżenstwa mieli syna Antoniego ożenionego z Anną z Sołtanow wybitną artystką malarką i corki. Jolantę za Witoldem Wankowiczem synem Pawła z Szypian ziemi minskiej radcę ambasady polskiej w Washingtonie. Irenę za Edwardem hr Zyberg Platerem i Kazimierę za Karolem Wankowiczem właścicielem Mikielewszczyzny w pow Białostockim i starostę baranowickiego aż do wybuchu ostatniej wojny.
Dobra Janopolskie uległy reformie rolnej na Łotwie. Pozostawiono osrodek i paręset hektarow ziemi uprawnej. Obecnie wrzysko zginęło w otchłani bolszewickiej. Starzy Romerowie zmarli a dzieci znajdują się na emigracji.

545 B A C E W I C Z E Dobra położone w pow Bobrujskim nad Berezyną . Własnosc Niezabytowskich. Są one częscią hrabstwa Swisłockiego ktore po bankructwie Haraburdy posła Polskiego u cara Iwana groznego zostało z eksdywizji nabyte przez Karola Radziwiłła i w spadku przeszły do Marji pfalzgrafiny Renskiej W koncu XVII wieku nabyte zostało przez Jakuba Niezabytowskiego prawem dziedziczno lennem a po dopłacie pewnej kwoty prawem wieczystem. Ostatnim panem na Bacewiczach był Karol Niezabytowski b. Członek Rady Panstwa za czasow rosyjskich a za czasow Polskich był ministrem rolnictwa. Ożeniony z Zofją z Łęskich corką Michała Łęskiego własciciela Chotowa i Marji z Gieczewiczow Drugą częsc hrabstwa Swisłockiego odziedziczyła Elżbieta Margrabina Wielopolska z domu Niezabytowska.
Trzecia częsc hrabstwa Brycałowicze i Usciżowka zostały skonfiskowane Stefanowi Niezabytowskiemu trzeciemu z braci za powstanie 1831 roku

546. OLESZEWICZE Dobra położone w ziemi Grodzienskiej nabyte w r. 1756 przez Jana Niezabytowskiego od Boronowicza z ruinami pałacu ktory został odbudowany przez Konstantego Niezabytowskiego w r. 1850 / architekt włoch / Własnosc Niezabytwoskich . Ostatnio należał do Stanisława Niezabytowskiego brata Karola ożenionego z Komarowną z

547 PRZEWAŁY / folwark wydzielony z dobr Przewalskich należący do Rybickich . Pow. Włodzimierski woj Wołynskie

548. SZCZOŁNO Dobra położone w pow. dawniej Dzisnienskim a za czasow Polskich Brasławskim . Od początkow XlX wieku należał do rodziny Dorągowskich zajmując obszar 1200 ha następnie obszar ten zmalał do 600 ha. Obszerny Dwor spłonął przed laty i z powodu wypadkow wojennych nie został odbudowany. Jako dom mieszkałny służyła stara niewielka kryta słomą oficyna. Dobra zostały podzielone pomiędzy czworgiem rodzenstwa. Konrad, Marjan

p Stanisława Balicki Marja

549. PRZEWAŁY Dobra położone w pow. Włodzimierskim na Wołyniu należące do rodziny Dworakowskich. . Był tu niegdys zamek warowny. W w. XV należał do Hurkow następnie w w XVll Sadowscy a w w. XVlll Zagorscy. Na początku xlx wieku należał do Szczęsnego Turowicza pradziada ostatniego własciciela od ktorego drogą wiana przeszedł do rodziny Dworakowskich. Ostatnim dziedzicem był Tadeusz Dworakowski Senator R. P.

550. **WIELKI DWOR** Dobra położone w b. pow. Wilenskim następnie odeszły do Litwy Kowienskiej w pow. Wiłkomierskim Własnosc Jelenskich. . Po smierci Kazimierza Jelenskieo go ożenionego z Marją z Horwattow dobra te odziedziczył Bolesław Jelenski ożeniony z Katarzyną Gieczewiczowną. siostrą Hipolita Gieczewicza z Wiazynia i Marji z Gieczewiczow Łęskiej/ Matki Karolowej Niezabytowskiej. Po smierci Bolesława dobra przeszły na dwuch braci Marjana wychowanca Szkoły Prawa / Prawowiedienje / zmarłego przedwczesnie i nieżonatego i Konstantego ktory ukonczył Ecole deSciences Politique w Paryżu pozniejszego attache przy poselstwach Polskich w Madrycie, Rzymie i Wiedniu i konsulu w Krolewcu i Monachjum ożenionego z Teresą ze Skarzynskich. Dobra te uległy zniszczeniu przez bolszewikow w r. 1941.

551 BIRŻE Starożytna siedziba dawniej należąca do ks Radziwiłłow Miasteczko i dobra położone nad rzeką Muszą w pow Poniewieskim na gornej Litwie. Birże i okolica są osrodkiem kalwinskim na Litwie. Ludnosc litewska jest tu przeważnie protestancka. Tu się odbywały synody kalwinskie. Wielki murowany zbor kalwinski fundowany przez Radziwiłłow. W zborze tym spoczywają zwłoki Mikołaja Radziwiłła zwanego Rudym. W r. 1701 Birże pamiętne są spotkaniem Augusta II z carem Piotrem I z ktorym zawarł tu przymierze. Ordynacja Birżanska przeszła do rodziny Tyszkiewiczow. Ostatnim ordynatem na Birżach był hr Alfred Tyszkiewicz pozniejszy poseł Republiki Litewskiej w Londynie.

552. MEYSZTY Dobra położone w pow. Jezioroskim ziemi Kowienskiej . Należące do rodziny Meysztowiczow herbu " Panna na niedzwiedziu. Po smierci Szymona ożenionego z Marją z Korwin - Milewskich dobra te przeszły na najstarszego syna Michała ożenionego z hr Potocką corką hr Henryka.

Oprócz Michała Szymon Meysztowicz pozostawił synow. Oskara ożenionego z Florą z Kęszyckich właściciela maj. Rohoznica w pow. Wołkowyskim. inż . filistra korporacj Arkonja. Szymona właśc dobr Gieranony w pow. Oszmianskim oż. z Antoniną z Dzierżykraj- Morawskich.inż. filistra korporacji Arkonja. i Edwarda ktory po ukonczeniu Liceum Cesarskiego w Petersburgu był przez lat kilka zastępcą Radcy Handlowego przy ambasadzie Cesarskiej w Berlinie następnie osiadł w Maj Wiżuny ktore nabył od hr Weroniki Janowej hr Plater Zyberg z domu hr Czapskiej. Edward ożeniony był z Teresą z hr Czackich. Oskar Meysztowicz był zamordowany w bestjalski sposob przez bolszewikow jesienią r 1939.

Jedyna corka Szymona i Marji z Korwin Milewskich Marja poslubiła Lipkowskiego zamożnego ziemianina z Ukrainy.

553. HRUSZOWKA Dobra położone w pow. Nowogrodzkim ongis Reytanow. Tu mieszkał Tadeusz Reytan. Reytan Janina

554 STEBLOW Dobra położone nad Rosią na Ukrainie należące ongis do Hołowinskich.

A tam na Ukrainie czy się dotąd wznosi
Przed Hołowinskich domem nad brzegami Rosi
Lipa tak rozrosnięta że pod jej cieniami
Sto młodziencow sto panien szło w taniec parami.

555. DZIEWIATKOWICZE Dobra poł w pow. Słonimskim woj Nowogrodzkiego od 300 lat należące do rodziny Sliznow do ktorych przeszły w wianie od dzis już wymarłej rodziny Mieleszkow.

Z dawnego zameczku spalonego w XVIII wieku pozostała częsc dawnych murow z gotyckiemi sklepieniami budowanemi przez Mieleszkow w koncu XV w. z pozostałym z tych czasow skarbcem i archiwum.

Do tej częsci w połowie XlX w. Alfred Slizien przed swoim slubem z Elizą hr Tyszkiewiczowną z Łohojska dobudował obecny pałac posiadający dwa skrzydła i ogrod zimowy.

Na wchod od wieży pałacowej w koncu alei wjazdowej przy trakcie Słonim Rożana stał kosciol barokowy fundowany przez Zofję z ks Czetwertynskich Slizniową i wybudowany przez Jej szwagra X. Tadeusza Sliznia Kanonika Katedralnego Wilenskiego . Budowa kosciola została ukonczona w r. 1792. W Pałacu znajdowało się aż do roku. 1939 bardzo cenne archiwum rodzinne z licznemi białemi krukami pochodzącemi z XliXVl wieku. Bibljoteka i zbrojownia. Po dewastacji majątku w czasie pierwszej wojny swiatowej pałac mocno ucierpiał i wiele cennych zabytkow zostało zniszczonych. Ostatni własciciel Rotmistrz Olgier Slizien , kawaler Orderu Virtuti Militari odbudował rezydencję i zrujnoane gospodarstwo , założył gospodarstwo rybne na 100 ha, sady handlowe, hodowlę zwierząt futerkowych oraz zaprowadził oborę zarodową i chlewnię. Z olbrzymiej ongis fortuny Slizniow obejmującej kilkanascie kluczy ogulnego obszaru kilkudziesięciu tysięcy hektarow pozostało po likwidacji serwitutow i przymusowej parcelacji wrzystkiegi 2500 ha. Przed Pierwszą wojną swiatową do Slizniow należały jeszcze dobra Dziedziłowickie liczące 12.000 ha oraz dobra Kostyki

556. STRUSTO Dobra żołożone w pow. Bracławskim ongis Jęzioroskim nad jeziorem Strusto należące do Aleksandrowiczow. Ostatni własciciel Bohdan Aleksandrowicz został wywieziony wgłąb Rosji gdzie zginął w r. 1940.

557 PILICA ZAMEK Dobra i rezydencja położone w wojew. Krakowskim , należące do hr Potockich. Pałac zbudowany na początku XIX wieku posiadał wiele cennych zabytkow i bogaty księgozbior.

558. LEOSIN Dobra położone w Krolestwie

559. LEBIODKA Dobra położone w powiecie Lidzkim ziemi wilenskiej własnosc rodziny Iwanowskich. Dwor wybudowany na miejsce dawnego drewnianego dworu na początku XX w . Było tam gospodarstwo wzorowe i jeden z najpiękniejszych na Litwie sadow owocowych .Właścicielem Lebiodki był Exellencja Radca tajny inż Leonard Iwanowski człowiek ktory położył wielkie zasługi w rozwoju ogrodnictwa na Litwie. Był on Dyrektorem Departamentu w Ministerstwie Finansow i stał na czele gorzelnictwa w Rosji. Przyczynił się on bardzo do rozwoju przemysłu gorzelniczego w Imperjum. Lebiodka była szkołą dla początkujących ogrodnikow ktora wydała wiele znanych pomologow. P. Iwanowski był prezesem Warszawskiego Towarzystwa ogrodniczego. Po smierci majątek został podzielony pomiędzy dziecmi przyczem fundum dostało się corce jedynaczce Helenie zamężnej za Skinderem a folwark Hołowiczpol synowi Jerzemu.

560. HOŁOWICZPOL Folwark wydzielony z dobr Lebiodki własnosc p. Jerzego Iwanowskiego znanego inżyniera, b. Ministra pracy i opieki społecznej a następnie senatora Rz. P.

561. BRANICE Dobra położone w Małopolsce . Własnosc

562. CZORSZTYN Jeden z historycznych zamkow dzis w ruinie położonych w wojw. Krakowskim wzniesiony za czasow Kazimierz W.

563. LANCKORONA Ruiny zamku Niegdys wspaniała rezydencja histo rycznego a zasłużonego rodu Lanckoronskich, ktory wydał wielu wybitnych mężow i wojownikow. Zamek ten położony w gorzystej malowniczej okolicy u podnoża Tatr w wojew. Krakowskim.

564. SZYDŁOW Ruiny zamku położonego w Krolestwie

565. GRUNWALD Plan bitwy pod Grunwaldem w r. 1510 w dniu 15 Lipca w dzien Rozesłania Apostołow. Rycina przedst a wia plan okolicy i widok na Jezioro Lubien w pobliż ktorego na pagorku stał namiot Krola Władysława Jagie- łły. W bitwie tej zginęło 18.000 krzyżakow pod miecz czem a 15.000 wzięto do niewoli. Padł W.Mistrz Ulryk von Juningen

561. BRANICE Dobra położone w Małopolsce . Własnosc

562. CZORSZTYN Jeden z historycznych zamkow dzis w ruinie położonych w wojw. Krakowskim wzniesiony za czasow Kazimierz W.

563. LANCKORONA Ruiny zamku Niegdys wspaniała rezydencja histo rycznego a zasłużonego rodu Lanckoronskich, ktory wydał wielu wybitnych mężow i wojownikow. Zamek ten położony w gorzystej malowniczej okolicy u podnoża Tatr w wojew. Krakowskim.

564. SZYDŁOW Ruiny zamku położonego w Krolestwie

565. GRUNWALD Plan bitwy pod Grunwaldem w r. 1510 w dniu 15 Lipca w dzien Rozesłania Apostołow. Rycina przedsta wia plan okolicy i widok na Jezioro Lubien w pobliż ktorego na pagorku stał namiot Krola Władysława Jagiełły. W bitwie tej zginęło 18.000 krzyżakow pod mieczem a 15.000 wzięto do niewoli. Padł W.Mistrz Ulryk von Juningen

## Z DŁUGOSZA

" Było w miejscu spotkania szesc wysokich dębow, na ktore pwyłaziło wielu ludzi , czy krolewskich czy krzyżackich, nie wiadomo, a to dla przypatrzenia się z gory pierwszemu na sibie nieprzyjacioł natarciu i obu owjsk powodzeniu.
Tak straszny zas za ich spotkaniem z wzajemnego uderzenia koppij, chrzęstu zbroi i szczęku mieczow powstał huk i łomot, że go na kilka mil w okolicy słychac było.
Mąż na męża napierał kruszyły się sięz trzaskiem oręże, godziły w twarz wymierzone wzajemnie groty. W tych zamieszaniu i zgiełku trudno rozrożnic było dzielniejszych od słabszych, odważnych od niewiesciuchow, wrzyscy bowiem jakby w jednym zawisli tłumie. I nie cofali się wcale z miejsca ani jeden drugiemu ustępował pola , aż gdy nieprzyjaciel zwalony z konia albo zabity rum otwierał zwycięzcy. Gdy na koniec połamano kopje, zwarły się z sobą tak silnie obu stron szyki i oręże, że już tylko topory i groty na drzewcach nasadzone , tłukąc o siebie przerazliwy wydawały łoskot , jakby bijące w kuzniach młoty. Jezdzcy scisnięni w natłoku szablą tylko naceiarali na siebie i sama już wtedy siła, sama dzielnosc osobista przeważała."
"..... wrzyscy jakby w jednym zawisli tłumie"
"... Krolowi tak przed bitwą jako i w czasie bitwy i po jej skonczeniu sprzyjały nawet wiatry , gdy nieprzyjaciołom w twarz i oczy miotały dmę i kurzawę.
" Pięcset chorągwi , ktore anakami albo proporcami zowiemy , obejmujących liczny gmin mężow znakomitych i do wojny sprawnych a nadto czterdziescia chorągwi litewskich powiewało w obozie rycerstwa polskiego. Pierwsza chorągiew wielka ziemi krakowskiej , mająca w herbie orła białego z koroną na głowie i rozpostartymi skrzydły w polu czerwonym: ta chorągiew przewyższała wrzystkie inne siłą i liczbą, do tego bowiem znaku należeli celniejsi panowie i czoło rycerstwa polskiego, żołnierze wysłużeni i cwiczeni w boju. Prowadził ich Zyndram Maszkowski, a niosł chorągiew Marcin z Wrocimowic rycerz herbu Połkozy; na czele zas i w pierwszym szyku, wedle straszenstwa i zasług postępowało dziewięciu rycerzy jak to : Zawisza czrny z Garbowa herbu Sulima, Florian z Korytnicy herbu Jelita, Domarat z Kobylan Grzymalita, Skarbek Gorski herbu Habdank, Pawł Złodziej z Biskupic herbu Niesobia, Jan Warszowski herbu Nałęcz, Stanisła z Charbinowic herbu Sulima, Jaksa z Targowiska herbu Lis...

O S O B Y przedstawione na obrazie GRUNWALD Jana Matejki.

---

Ulryk von Jungingen w. mistrz krzyżakow, Mikołaj Skunarowski herby Powała, Konrad Biały książe na Olesnicy, Marcin z Wrocimowic- chorąży ziemi krakowskiej,Zawisza z Garbowa, Domarat z Kobylan, Jan v. Wende - komtur gniewkowski, Henryk v. Plauen komtur swiecki, Krzysztof , biskup lubecenski, Zbigniew Olesnicki, Dypold Kokeritz v. Dieber, Mikołaj Trąba- podkanclerzy, Ziemowit książe mazowiecki, Zygmunt Korybut, Jan Długosz- ojciec dziejopisarza, Markward von Sanlzbach, Henryk v, Plauen Żiżka z Trocnowa. KROL WŁADYSŁAW JAGIEŁŁO' W KS WITOLD

Krol Władysław

566 ROZALIN Dobra położone w pow. Grojeckim woj Warszawskieg

567 RADAW Dobra rycerskie położone na G. Śląsku w pow. Oles no.

568 KAZIMIERZ NADW WISŁą Zabytkowy spichrz wzniesiony w XVll wieku

569 PUŁTUSK Baszta obronna sięgająca czasow książąt Mazowieckich.

570 PRZEMYSL Zamek zbudowany w czasach Kazimierza W. W r. 1630 przebudował go w stylu polskiego odrodzenia Galeazzo Appiani.

571 ŁECZYCA Tum wzniesiony przez Władysława Hermana w koncu Xl wieku

572 INOWŁODZ Kosciol wzniesiony przez Władysława Hermana Krolestwo

573. SEROCK Kosciol obronny wzniesiony w XV wieku

P a ł a c e W a r s z a w s k i e

574. PAŁAC BŁEKITNY Wybudowany z inicjatywy Augusta II ktory przekazał corce swojej Anni Orzelskiej. Należy z kolei do Czartoryskich a w r. 1810 do Zamoyskich , ktorzy tu

założyli sławną bibljotekę, a bibljotekarzem był w swoim czasie znakomity historyk Tadeusz Korzon. Bibljoteka między innemi zawierała Brewiarz spisany na pergaminie za czaso Chrobrego , Księgozbior Zygmunta Augusta złożony ze 150 pięknie oprawnych ksiąg. Rękopis in foljo żywotow arcybiskupow gnieznienskich i biskupow krakowskich przez Długosza w r. 1476.

575 PAŁAC KRASINSKICH Wzniesione według planow architekta włoskiego Bellotiego w latach 1682-1689 następnie dokon czony przez Maderniego wreszcie w latach 1690-1692 budow okonczyli Tylman i Gammer.

576 BIBLJOTEKA ZAŁUSKICH

577 PAŁACYK SZYMANOWICZA

578. PAŁACYK " FRASCATI

579. PAŁAC KOSSAKOWSKICH

580. KAMIENICA PRAŻMOWSKICH Wzniesiona przez Canaletto w początkach XVIII wieku.

581. PŁOCK Katedra.

582. KAMPINOS Zabytkowy kosciol drewniany w okolicach Warszawy

P a ł a c e W a r s z a w s k i e

583 PAŁAC PRZEBĘDOWSKICH z pierwszej połowy XV111 wieku. następnie od Przebędowskich przeszedł na Radziwiłłow.

584. PAŁAC POTOCKICH na Krak. Przedmiesciu No 5. Wzniesiony przez Czartoryskich na miejsce dawnych dworow Lasockich i Denhofow. [illegible] według planu architekta Fontatny. w czasach Stanisławowskich. budowniczym był Kamsetzer. Od Czartoryskich pałac przeszedł na Lubomirskich a pozniej Potockich.

585 PAŁAC PACOW Dawniej należący do Radziwiłłow następnie do Pacow ktorzy takowy przebudowali

586 PAŁAC MAŁACHOWSKICH Na rogu Miodowej i Senatorskiej zbudowany w 18 wieku.

587 PAŁAC BRANICKICH

588. PAŁAC MNISZCHOW

589. PAŁAC BIELINSKICH

590 PAŁAC CHODKIEWICZOW przy ulicy Miodowej No 14.

591 BROCHOW Bazylika trojnawowa wzniesiona z czerwonej cegły w latach 1551-1561 . W bazylice tej był w r. 1810 ochrzczony Fryderyk Chopin . Żelazowa Wola należała do parafji Brochowskiej. Dobra Brochow należały do Andrzeja Łasockiego

592. TORUN Kosciol sw. Jana Najstarszy z kosciołow w Toruniu.

593. LWOW Katedra Budowę katedry rozpoczęto za czasow Kazimierza W. ale ukonczono dopiero w wieku następnym. Całosci dokonczyli budowniczowie z Wrocławia Grom i Grabisch a w r. 1481 ozdobiono kosciol witrażami. Odznacza się tum lwowski surowoscię Brak mu kamiennej rzeby i ornamentu. Katedra lwowska jest przykładme gotyku monumentalnego.

594. Dom Aleksandra Fredry LWOW. Pałacyk Fredry na Chorąszczyznie. Do nowo zbudowanego domu Aleksander Fredro przeniosł się w r. 1848 i w tym domu ostatnich 28 lat życia przepędził. Zmarł 15 Lipca 1876 roku.
Na krotko przed wojną istniec przestał dworek na Chorąszczyznie . Ustąpił miejsce ulicy i blokowi secesyjnemu kamienic Nawet nie pozostawiono przyszłym pokoleniom tablicy wmurowanej od frontu narożnika domu.

595 WARSZAWA Pałac Raczynskich . Krakowskie Przedm 5
Pałac był wzniesiony na miejsce drewnianych dworow Radziwłłow przez krdeynała Radziejewskiego w koncu XVllw należał kolejno do Prażmowskich , Sieniawskichm Czartoryskich , Biacoura i Czapskich, ktorzy powiększyli i zabudowali. W drugiej połowie XVlll w. należał do Męcia Małachowskiego , marszałka sejmu czteroletniego natępnie przeszedł na Krasinskich ktorzy stworzyli tu zaczątek bibljoteki wreszcie na Raczynskich.

596. LWOW Ossolineum . Bobljoteka i muzeum imienia Ossolinskich zbudowana przez kapitana Bema według planow wiedenskiego architekta Pietro von Nobile. Bem zdołał osłabic sztywny styl nadany przez baumejstrow wiedenskich

598 LWOW Panomama miasta.

599. BERZWECZ Kosciol Bazyljanow. Berezwecz miasteczko położone w pow. Dziesnienskim niegdys własnosc Korsakow ktorzy tu Kosciol Bazyljanow fundowali. Berezwecz leży w pobliżu miasteczka Głębokiego. Zachowała się legenda o walce o ciało Korsaka pomiędzy Bazyljanami a Karmelitami z Głębokiego na drodze wiodącej z Berezwecza. Na miejscu tym stanęła pamiątkowa kaplica.
W r. 1812 w klasztorze berezweckim nocował Napoleon.

600 ZAMOSC Ratusz zabytkowy.

# Tablice Historyczne

601 Tablica Genealogiczna Jagiellonow

602. Tablica Genealogiczna Pierwszych Piastow

603. Tablica Genealogiczna Linji Kujawsko Mazowieck. Piastow

604. Tablica Genealogiczna Linji Wielkopolskiej Piastow

605. Tablica Genealogiczna Rurykowiczow.

606. AKT UNJI HORODELSKIEJ

607 Nagrobek Władysława Jagiełły w katedrze Krakowskiej Wraz z opisem Krola przez Długosza.

608 NAUMBURG Posąg Regelindy corki Chrobrego , żony Hermana margrabiego Misni ktory zdobi katedrę w Naumburgu , ktorą Niemcy nazywają " Smiejącą się Polką

609 Mapa Polski i Litwy po Unjii Lubelskiej.

610 CZESTOCHOWA Widok na Jasną Gorę i Klasztor.

611. PINSK Kosciol i klasztor Jezuitow wzniesiony w r. 1651 przez S.A. Radziwiłła. Za czasow moskiewskich po 1863 osadzono to monachow prawosławnych dopiero za ostatniej Rzeczypospolitej zwrocono swiątenię Jezuitom.

612 WILNO Ostra Brama

613 WILNO Katedra

614. WILNO Kosciol Bernardynow

615 WILNO Ruiny zamku dolnego. Dawna rezydencja krolewska w Wilnie według akwareli Fr. Smuglewicza w muzeum hr Czapskich w Krakowie.

616 KOBYŁKA Na 18 kilm. od Warszawy na tresie Warszawa - Białystok leży osada Kobyłka . Miejscowosc znana z jednej strony z wyroby w XVIII w. jedwabnych pasow polskich Paschalisa i z wysokiej wartosci architektonicznej koscioła, ktory wzniesiony w Warszawie zasłużyłby sobie także na szczegulniejszą uwagę. Poczęto go wznosic w r. 1741 wg projektu i pod nadzorem archotekta weneckiego Guido Antonio Longhi, po kilku latach przerwy spowodowanych smiercią włocha w Warszawie , pracami kierował wg projektu swego Jakub Fontana kończąc to dzieło sztuki architektoniczno-dekoratorskiej prawdopodobnie w r. 1763.

Kosciół w Kobyłce uległ znacznemu zniszczeniu w czasie ostatniej wojny swiatowej. Zniszczono jedną wieżę. Odbudowę prowadzi inż arch. Bruno Zborowski.

617. GIECZANY Majątek położony w ziemi Kowienskiej powiecie Wiłkomierskim patafji Dobejki. Własnosc Gieczewiczow. Ostatnim dziedzicem był Kazimierz Gieczewicz wzorowy rolnik, człowiek cieszący się wyjątkowym szacunkiem ziemianstwa i ludnosci okolicznej. Ożeniony był z Aleksandrą z Montwiłłow corką Marszałka Aleksandra Montwiłła z Antokola pod Wiłkomierzem.

618 JASSANY Majątek położony w powiecie Wiłkomierskim ziemi Kowienskiej na szosie prowadzącej z Dyneburga do Kowna w odległosci 4 klm od Ucian w stronę ku Wiłkomierzowi. Własnosc Bohdancow Jałowieckich. Ostatnim Dziedzicem na Jassanach był

Stefan Bożeniec Jałowiecki, wzorowy rolnik i powszechnie szanowany obywatel. Po ukonczeniu Instytutu Technologicznego ze stopniem inżyniera Stafan Jałowiecki służył przez kilka lat jako oficer w Gwardyjskiej Konnej Artylerji a następnie osiadł w Jassanach. Po stracie żony i dziecka pozostał na całe życie wdowcem.

Oprocz Jassan do niego należały Prusakiszki i lesne dobra Pogołonie.

619. OTOLONY albo Otoljan. Majątek położony w powiecie poniewieskim w ziemi Kowienskiej. Dawniej własnosc Billewiczow, następnie Durasewiczow. W roku 1914 majątek ten został nabyty od ostatniego własciciela inżyniera Durasewicza przez Julję z Wankowiczow Mieczysławową Bożeniec Jałowiecką.

Dom pochodzi z początkow XIX w.

620. UCIANA Dobra z miasteczkiem położone w pow. Wiłkomierskim ziemi Kowienskiej, obecnie w powiecie Ucianskim. Dawniej należały do rodziny Strutynskich. Od Strutynskich przeszły drogą kupna do Bolcewiczow. Po Smierci Sędziego Bolcewicza Uciany przeszły na wdowę a po jej smierci na dwuch synow Aleksandra ktory po smierci młodszego brata Teodora pozostał jedynym włascicielem Ucian. Siostra ich Teodora wyszła niefortunnie zamąż za Bolcewicza syna znanego antykwarjusza warszawskiego ktory cały jej posag przetrwonił.

Uciana obejmowała obszar kilku tysięcy dziesięcin ziemi. Była tam gorzelnia. Ostatni dziedzic Aleksander Bolcewicz zmarł na Pomorzu w latach 1923-4.

621. ŻDŻARY Dobra należąca do możnej rodziny Siedliskich.

Tu w roku 1842 przyszła na swiat Franciszka Siedliska czyli Matka Marja Franciszka Siedliska założycielka i długoletnia ptzełożona Zgromadzenia Siostr Św. Rodziny z Nazaretu. Matka Marja Franciszka była corką Adolfa Siedliskiego, radcy Tow. Kred. Ziemsk . i Cecylji z Morawskich corki Ministra F. Morawskiego. F Morawski w r. 1854 dł srodki na budowę koscioła parafjalnego w Żdżarach. Zgromadzenie Siostr Nazaretanek ma obecnie swoje domy we wrzystkich częsciach swiata i wielu krajach

Matka Marja zmarła w Rzymie dnia 21 Listopada 1902 r. Pierwszemi siostrami nowozałożonego a zatwierdzonego dnia 1 Pazdziernika 1873 roku Zgromadzenia przez papieża Piusa xl oprocz Matki założycielki były Siostra Marja Rozalja - Matka Franciszki, Jozefa Rembiszewska , panny Lubowidzkie Wanda, Laura, Felicja .
Wanda i Laura były corkami Lubowidzkiegp własciciela Drzewicy Siostry Lubowidzkie przyjęły w zakonie imiona Michaeli, Gabrjeli, Rafaeli.

Zaiste wielkiego a zbożnego dzieła dokonała Matka Marja Franciszka. Wiele szkoł, ochronek. szpitali powstało na obu połkulach.Tyle, tysięcy chorych, tyle tysięcy dzieci w szkołach parafjalnych , tyle sierotek bezdomnych w ochronkach . Swą jasną swiętą prostotę, ktora życie ludzkie czyni łatwem i miłem, wnosiła Matka Marja Franciszka wszędzie w stosunku z najwyższym Pasterzem Koscioła.

Pasterze Watykanscy zachowają tradycję swych poprzednikow raczą przyjmowac na swięta Wielkiejnocy polską babkę od Siostr Nazaretanek

622 KSIĄŻNO O 4 km na połnoc od Wlbrzycha , na zalesionym w wzgorzu dominującym nad doliną Pełcznicy - leży Książno, jeden z najpiękniejszych i największych zamkow sląskich. Zamek opiera się częsciowo na dawnych Murach sredniwiecznego zamku zbudowanego około 1300 roku przez Bolka I księcia na Swidnicy. Po wygasnięciu Piastow Swidnickich w XlV w. zamek zmieniał wielokrotnie właScicieli. Przed wojną rząd niemiecki przebudował go

623. CHOJNY / GRODNO / Na skalistym wzgorzu nad Jeziorem Bystrzyckim w punkcie dominującym nad doliną Bystrzycy wznosi się na poziomie 450 m. Zamek Chojny / Grodno / Przypuszczalnie zbudował go w koncu XIII wieku Piast książe Bolko Swidnicki. Dzisiejszy wygląd zamek zawdzięcz przebudowie w stylu renesansowym dokonanej w połowie XVl wieku. Bramę dolnego zamku zdobią bogate sgraffita z r. 1570.

W Gornym zamku pokazują rożne osobliwosci między nimi szkielet jednej z pan zamku skazanej za niewiernosc na komorę tortur i smierc głodową.

624 BOLKOW Nad Nysą Jaworską zwaną też Szaloną , ~~leży~~ na wzgorzu dominującem nad miasteczkiem na wysokosci 400 m. zamek. Zbudował go w koncu Xlll w. Bolko I książe na Swidnicy. Miasteczko Bolkow słynąło niegdys z wyrobu płocien. Rynek z drewnianemi domami podcieniowemi.

625 SUCHA ZAMEK Nad jeziorem Lesnickim stoi okazały zamek Sucha / dawniej Czocha / z XII wieku. Przebudowany w XVIII w a następnie w latach 1909-1912 posiadał przed wojną bogate zbiory sztuki.

626 CHOJNASTY Na stromej skale na jednym z bocznych pasm Karkonoszy ,wznosi się ruina sredniowiecznego zamku Chojnik / Kynast / Gora ma 657 m. wysokości . Założenie zamku przypisują księciu Bolkowi II z dynastji Piastow Swidnickich. Od konca XlV w dobra wraz z Cieplicami przeszły na rodzinę Schaffgotschow, ktorych ziemie w tej okolicy obejmowału 27.000 hektarow. Zamek ktorego dzisiejsze mury pochodzą przeważnie z XV i XVl w. spalił się w r. 1675 od uderzenia pioruna i odtąd pozostał ruiną.

627. GRODZIEC PIASTOWSKI Na połnoc od linji kolejowej Lwowek - Złotoryja , nad stosunkowo niskimi wzgorzami Pogorza Lwowieckiego dominuje po Lwowek, Złotorjęi Bolesławiec z dala widoczny, zalesiony, bazaltowy kopiec wyniesiony na 389 m na ktorego szczycie stoi ukryta wsrod starych drzew potężna ruina sredniowiecznego zamku piastowskiego- Grodziec Już w XII w istniał tu zamek Bolesława Krzywoustego; zamek ten uległz czasem zniszczeniu. W r. 1473 nabył go książe Fryderyk I z linji Piastow Legnickich a syn jego Fryderyk II rozbudował zamek bardzo okazale według projektow wybitnego architekta doby poznogotyckiej Roskopfa / zm 1549 /. Po odrestaurowaniu zamku w 1906-8 umieszczono a num Muzeum Krajoznawcze, w czsie ostatniej

wojny uległ ponownemu zniszczeniu.

628 ZAMEK BOLKA Na drodze ktora prowadzi na najwyższe szczyty Rudaw na Śląsku leżą ruiny Bolkowego Zamku ktory jak wiele innych zamkow w tej okolicy zbudował około r. 1300 założyciel swidnickiej linji Piastow książe Bolko Pierwszy.

629. BRZEG Miasto na Dolnym Śląsku na lewym brzegu Odry / po niemiecku zwane Brieg. Najdawniejsze wiadomosci o Brzegu mamy z dziejow najazdu księcia czeskiego Brzetysława II ktory korzystając z wasni pomiędzy Władysławem Hermanem a jego synami i Sieciechem wpadł do Polski w 1096 r, zrabował Sląsk a w powrotnej drodze miasto Brzeg zdobył i wydał na łup swmu żołdactwu.

W XIII stuleciu , Brzeg należał do dzielnicy książąt wrocławskich. W.1293 r. miasto zostało obwarowane obronnym murem przez księcia swidnickiego Bolka , opiekuna sierot po bracie księciu wrocławskim.. W r. 1327 po koronacji Władysława Łokietka, niechętni mu Piastowicze skuszeni przez Jana Luksemburczyka , w wiekszosci poddali się w lenno czechom. Uczynił to książe legnicko - brzeski Bolko III. Księstwo brzeskie powstało z działow dziedzicznych po księciu wrozławskim Henryku V Grubym zmarłym w r. 1296. Działow dokonano w r. 1311 że najstarszemyz trzech braci sierot Bolesławowi dostało się księstwo brzeskie. Ten Bolko z przydomkiem rozrzutny pierwszy tytułował się księciem brzeskim.

Rezydencję książęcą został Brzeg w r. 1550 kiedy książe tej dzielnicy Jerzy II zbudował tu wspaniały zamek.

Po wygasnięciu dynastji Piastow legnickich w r. 1675 księstwo przeszło we władanie Habsburgow austriackich.

Piękny zamek i mury obronne zostały zburzone przez wojska Fryderyka II z Marją Teresą.

Groby książąt Brzeskich znajdują się w starym tutejszym kosciele pod wezwaniem S. Jadwigi.

We wsi Krzysowice pod Brzegiem urodził się około 1370 r słynny teolog Polski kolega Jana Husa Franciszek z Brzegu zwany Krzyszowickim zmarły jako rektor uniwersytetu krakowskiego w r.1432.

330 PIŁA. Miasto w wojewodztwie Poznanskim nad rzeką Lubianką o 12 km od ujscia jej do Noteci. / po niemiecku zwane Schneidemuhl.. Prze XIV stuleciem osada należała do książąt pomorskich wsawładnęli nią krzyżacy po pokoju torunskim w r. 1466 wrociła ostatecznie do Polski. W r. 1480 Maciej Opalinski do ktorego osada należała darował ją ze wzajemną korzyscią krolowi Kazimierzowi Jagieloneczykowi. W r. 1518 Hieronim z Bnina otrzymał od krola Piłę w dożywocie. Po Bninskich w połowie XVI w odziedziczyl Piłę Gorkowie.

W Pile w r. 1755 urodził się jako syn miejscowego burmistrza ks Stanisław Staszic, znakomity autor wielu pism politycznych statystycznych filozowficznych , słynny geoloh , filantrop , mąż stanu , minister etc. Po ukonczeniu nauk za granicą był Staszic nauczycielem synow ordynata Andrzeja Zamoyskiego pozniej proboszczem w Turobinie kanclerzem kolegjaty szamotulskiej starostą hrubieszowskim etc.

Staszic jest fundatorem Towarzystwa Przyjacioł nauk w Warszawie dla ktorego zakupił dom, ofiarował swą bibljotekę
Był Staszic radcą ministerjalnym , inicjatorem pomnika Kopernika, mecenasem sztuk pięknych. a jeszcze bardziej opiekunem przemysłu krajowego. W swych majątkach hrubieszowskich przeprowadził Staszic pierwszą mędrze obmyslaną ustawę uwłaszczenia xhłopow , ktorą rząd cesarski w 1822 zatwierdził.
W 1824 r został Staszic mianowany ministrem stanu. Zmarł w w 1826 r pochowany ba Bielanach pod Warszawą Cały swoj wielki majątek zapisał na cele dobroczynne i oswiatowe w tym 200.000 złotych na szpital Dzieciątka Jezus.

631 KWIDZYN. Miasto powiatowe na Mazurach o poł mili od Wisły nad Nogatem..Kwidzyn należyd do najstarszych osad słowianskich w tych stronach. W r. 1233 krzyżacy zbudowali tu zamek i nazwa- Marienwerder. W r. 1242 książe pomorski Swiętopełk połączywszy się z prusakami napadł i zburzył miasto.
W r. 1293 zamek i miasto przeszły pod zarząd biskupa i kapituły a dodychczasowy własciciel włosci Dytryk Stanko zrzekł się swoich praw. Biskup kwidzynski Albert założył tu swoją stolicę biskupią. , następca jego biskup Bertold w r. 1336 wzniosł okazałą katedrę., ktora nabrała szczegulnego rozgłosu od czasu pochowania w niej sw. DOROTY rodem ze wsi Mątwy na wielkiej żuławie gdanskiej. Mając lat 45 po smierci męża wiedziona nakazem z Nieba przybyła do Kwidzynia by prosic swego spowiednika, aby ten wyjednał u biskupa pozwolenie zamurowania jej do konca życia przy kosciele. Ulegając ustawicznym jej prosbom zamurowano ją wreszcie w specjalnej celi, bez ognia , bez odzieży bosą. Z celi tej jedno okienko wyglądało na ołtarz

by dobrowolna pokutnica mogła przez nie słuchac Mszy swiętej i przymowac Sakramenta . Przez jedno okienko przyjmowała codzie skąpy posiłek.

W tej celi sw, DOROTA miewała częstow widzenie N. PANNY i same go CHRYSTUSA W oktawę Bożego ciała w r. 1394 dokonczyła niezwykłego żywota po 14 miesiącach zamurowania w zimnej celi.

Po rozbiciu murow ciało DOROTY znaleziono cudownie pogrzebaną i ubrane.. Do grobu Błogosławionej DOROTY ktory wkrotce zasłynął cudami przybywali liczni pielgrzymi z Inflaat , Polski Chech , Sląska.

Po bitwie grunwaldzkiej w r. 1410 biskup kwidzynski Jan II stawił się w obozie krola Polskiego, złożył przysięgę wiernosci i oddał miasto. W r. 1440 wysłannicy 50 miast pruskich zebrali się w Kwidzyniu i przystąpili do związku / Jaszczurczego / przeciw krzyżakom. W czasie pozniejszych wojen krzyżacko - polskich Kwidzyn wielokrotnie dostawał się ręce Polskie lecz na mocy umow oddawany był z powrotem krzyżakom. Po sprzeniewierzeniu ostatniego mistrza Albrechta Brandenburskiego Kwidzyn staje się przedmiotem stałej germanizacji. W Pazdzierniku 1709 r zjechali się tutaj car PiotrI, krol pruski Fryderyk L i poseł saski i szwedzki na naradę w celu usunięcia z tronu Stanisława Leszczynskiego.

632. PASŁEK Miasto na Pomorzy Mazurskim na pograniczu Warmji / po niemiecku Preussisch Holland /.

Przed najsciem krzyżakow była tutaj osada dziedziczna niejakiego Pasłoka. Zamek na wzgurzu zbudowali krzyżacy zapewne w r. 1293. Miasto zbudowali emigranci z Holandji i nadali mu nazwę Holland co potwierdzał napis łacinski na ratuszu.

" urbs haec a Batavia refugis , Hollandis tamque tutamen, structa et nomen adepta fuit.

Po zwycięstwie pod Grunwaldem zamek i miasto zajęły wojska Polskie. Krol Jagiełło oddał je Witoldowi , ale ten wkrotce sprzedał je krzyżakom. W dalszych swych losach Pasłęk podzielił dolę innych miast pruskich

633 LIDZBARK Leży na Warmji w żyznej dolinie na zakręcie rzeki Łyny. / po niemiecku zwane Heilsberg /

W 1240 krzyżacy zbudowali tutaj zamek. W 1243 r na podstawie dekretu papieskiego ziemie prsukie podzielono na 4 djecezje ktoremi rządzili biskupi pod zwierzchnictwem w. mistrza krzyżackiego. W r. 1375 biskup Jan II uzyskał od cesarza Karola IV tytuł księcia cesarstwa rzymskiego i odtąd skonczyła się zależnosc biskupow warmijskich oe mistrzow krzyżackich. Zamek i kosciol katedralny wybudował tu w 1315 r. trzeci biskup Eberhard z Nysy.

Traktat torunski w r. 1466 przyłączył całą Warmję do Polski a biskupowi warmijskiemu wyznaczył miejsce w senacie.

Od 1537 biskupami warmijskiemi byli wyłącznie polacy aż do rozbiorow. Wsrod nich wiele postaci słynnych w dziejach jak naprzykład Jan Dantyszek, dyplomata , pisarz poeta, Stanisław Hozjusz, legat papieski na soborze trydenckim, kardynał założyciel liceum Hossianum w Branielwe; Marcin Kromer kronikarz znakomity; wrescie Ignacy Krasicki ostatni polak na stolicy biskupiej w Lidzbarku. Po pierwszym rozbiorze Polski Lidzbark wraz z całą Warmją dostał się pod panowanie krolow pruskich.

by dobrowolna pokutnica mogła przez nie słuchac Mszy swiętej i przymowac sakramenta . Przez jedno okienko przyjmowała codzie skąpy posiłek.

W tej celi sw. DOROTA miewała częstow widzenie N. PANNY i same go CHRYSTUSA W oktawę Bożego ciała w r. 1394 dokonczyła niezwykłego żywota po 14 miesiącach zamurowania w zimnej celi.

Po rozbiciu murow ciało DOROTY znaleziono cudownie pegrzebanę i ubrane.. Do grobu Błogosławionej DOROTY ktory wkrotce zasłynął cudami przybywali liczni pielgrzymi z Inflaat , Polski Chech , Sląska.

Po bitwie grunwaldzkiej w r. 1410 biskup kwidzynski Jan II stawił się w obozie krola Polskiego, złożył przysięgę wiernosci i oddał miasto. W r. 1440 wysłannicy 50 miast pruskich zebrali się w Kwidzyniu i przystąpili do [redacted] związku / Jaszczurczego / przeciw krzyżakom. W czasie poznlejszych wojen krzyżacko - polskich Kwidzyn wielokrotnie dostawał się ręce Polskie lecz na mocy umow [redacted] oddawany był z powrotem krzyżakom. Po sprzeniewierzeniu ostatniego mistrza Albrechta Brandenburskiego Kwidzyn staje się przedmiotem stałej germanizacji. W Pazdzierniku 1709 r zjechali się tutaj car PiotrI, krol pruski Fryderyk L i poseł saski i szwedzki na naradę w celu usunięcia z tronu Stanisława Leszczynskiego.

632. PASŁEK Miasto na Pomorzy Mazurskim na pograniczu Warmji / po niemiecku Preussisch Holland /.

Przed najsciem krzyżakow była tutaj osada dziedziczna niejakiego Pasłoka. Zamek na wzgurzu zbudowali krzyżacy zapewne w r. 1293. Miasto zbudowali emigranci z Holandji i nadali mu nazwę Holland co potwierdzał napis łacinski na ratuszu.

" urbs haec a Batavia refugis , Hollandis tamque tutamen, structa et nomen adepta fuit.

Po zwycięstwie pod Grunwaldem zamek i miasto zajęły wojska Polskie. Krol Jagiełło oddał je Witoldowi , ale ten wkrotce sprzedał je krzyżakom. W dalszych swych losach Pasłęk podzielił dolę innych miast pruskich

633 LIDZBARK Leży na Warmji w żyznej dolinie na zakręcie rzeki Łyny. / po niemiecku zwane Heilsberg /

W 1240 krzyżacy zbudowali tutaj zamek. W 1243 r na podstawie dekretu papieskiego ziemie prsukie podzielono na 4 djecezje ktoremi rządzili biskupi pod zwierzchnictwem w. mistrza krzyżackiego. W r. 1375 biskup Jan II uzyskał od cesarza Karola IV tytuł księcia cesarstwa rzymskiego i odtąd skonczyła się zależnosc biskupow warmijskich oe mistrzow krzyżackich. Zamek i kosciol katedralny wybudował tu w 1315 r. trzeci biskup Eberhard z Nysy.

Traktat torunski w r. 1466 przyłączył całą Warmję do Polski a biskupowi warmijskiemu wyznaczył miejsce w senacie.

Od 1537 biskupami warmijskiemi byli wyłącznie polacy aż do rozbiorow. Wsrod nich wiele postaci słynnych w dziejach jak naprzykład Jan Dantyszek, dyplomata , pisarz poeta, Stanisław Hozjusz, legat papieski na soborze trydenckim, kardynał założyciel liceum Hossianum w Branieiwe; Marcin Kromer kronikarz znakomity; wrescie Ignacy Krasicki ostatni polak na stolicy biskupiej w Lidzbarku. Po pierwszym rozbiorze Polski Lidzbark wraz z całą Warmją dostał się pod panowanie krolow pruskich.

634 OLSZTYN / Po niemiecku Allenstein / miasto na Pomorzu Mazurskim największe na Warmji.
Zamek krzyżacki i kosciol zbudowano tutaj w 1315 r Po bitwie Grunwaldzkiej zamek i miasto bez oporu poddało się Polakom.
W r. 1456 zawładnął miastem i zamkiem dowodca najemnego oddziału krzyżackiego Gorgen von Schlieben , wypędził stąd kanonikow kapituły fromborskiej a okolicę ograbił.
W r. 1458 gdy miasto zgorzało a w spustoszonej okolicy już nic więcej di rabowania nie zostało Schlieben nawiązał układy z kanonikami i oddał w r. 1460 miasto. W następnym roku na mocy układu z biskupami warmijskiemi a mianowicie Pawłem Olsztyn wraz z całą Warmją został zwrocony Polsce i trwał w tym związku do czasu rozbioru w 1772 r..

Na zamku olsztynskim rezydowało zawsze kilku kanonikow, między innemi w latach 1516-1521 pracował tu Mikołaj Kopernik. Przy zamku na wysokiej baszcie wielki astronom urządził sobie obserwatorjum; w celi jego dotąd zachowały się figury astronomiczne i rysunki malowane przezen na scianie. Kopernik też urządził wodociąg zaopatrujący miasto w wodę.
W latach 1626- 1657 Szwdzi spustoszyli miasto a z zamku zrabowali i wywiezli do Sztokholmu cenniejsz książki i zbiory. Ze wrzystkich kosciołow ocalał tylko kosciol parafjalny Sw. Jakuba z wysoką wieżą zbudowaną w xlv wieku

" urbs haec a Batavis refugis, Hollandia tamquem tutamen , structa et nomen adepta fuit.

Po zwycięstwie pod Grunwaldem zamek i miasto zajęły wojska Polskie. Krol Jagiełło oddał je Witoldowi, ale ten wkrotce sprzedał je Krzyżakom.

W dalszych swych losach Pasłęk podzielił dolę innych miast pruskich.

635. DOBRE MIASTO Położone w powiecie Lidzbarskim nad rzeką Łyną . Staropruska osada została rozbudowana przez Biskupa Warmijskiego Henryka 1 w koncu Xlll stulecia . Tutejszy zamek biskupi i kolegjata zostały zbudowane w koncu XlV w. przez biskupa Henryka III. W 1414 r podczas wojny polsko-krzyżackiej wkroczyły tu wojska Władysława Jagiełły. W r. 1626 opanowali Dobre Miasto Szwedzi.

Dnia 1 Maja 1711r zmarł w Dobrym Miescie i został tu pochowany biskup warmijkski Jędrzej Chryzostom Załuski autor"Listow historyczno- poufałych, Kanclerz W. Koronny.

Tutejsza bibljoteka katedralna była głownym zrębem dawnej bibljoteki zrabowanej przez Szwedow w r. 1626.

Bibljoteka na " wikarowce założona w r. 1746 z daru ks Proboszcza Herra posiadała około 1400 tomow w tym wiele starych cennych drukow i inkunabułow.

636. LEGNICA Miasto dawniej stolica księstwa. Po smierci Bolesława Krzywoustego Legnica zaczyna odgrywac ważną rolę i jest scisle związana z historją piastow Sląskich.

Najstarszy z synow Krzyoustego Władysław Wygnaniec / zm 1154 / był pierwszym dziedzicem odrębnego Sląska Przy podziale Sląska między synow Władysława w 1164 r. Legnica dostała się ~~[illegible]~~ Bolesławowi Wysokiemu dobremu gospodarzowi ktory wiele dbałosci okazał o miasto. Niemniej

gospodarnym był [redacted] syn jego i następca na dzielnicy wrocławskiej ks. Henryk Brodaty / 1201-1238/. On to jeżeli nie jego małżonka sw. Jadwiga był fundatorem kosciola N.P. Marji w Legnicy, z ktorym tradycja związała podanie że na wyruszającego zen na bitwę z tatarami Henryka Pobożnego spadł z dachu kamien co poczytywano za złą wrożbę. 1241
Częsc hordy Batuhana pod wodzą Kajdu po spustoszeniu Moraw skierowała się na Sląsk i przeszła Odrę pod Raciborze m.
Probował jej tam stawiac opor ksąże opolski Mieczysław ale wnet wycofał się i pociągnął na Wrocław.Tatarzy lekko podeszli pod Wrocław lecz nie zdobyli miasta. Do bitwy doszło koło miejscowosci Dobre Pole o 6 kl od Legnicy.
Dawni kronikarz obliczają siły polskie na 30 tysięcy. Atakowała polakow 50- tysięczna armia tatarow doskonale uzbrojonych zgranych działających według niepokonanej wowczas strategji walki ruchomej. Tatarzy doswiadczeni w fortelu zmylili trwogą atakujących słowian wyuczonym wołaniem " Biehajcie "
Pierwszy uległ tej trwodze ks opolski Mieczysław.. Henryk z okrzykiem [redacted] " gorze z nami " rzucił się na czele przybocznego rycerswta w sam gąszcz tatarow. Henryk bił się do ostatka i zginął na polu chwały. Tatarzy zsiągneli z niego zbroję, odcięli głowę i zatnkąwszy ją na włoczni obnosili pod murami Legnicy. Nie zdobyli jednak miasta i cofnęli się raptownie do węgier. Zwłoki Henryka odnalazła na pobojowisku żona Anna. Ostatnim z rodu Piastow sląskich był Jerzy [redacted] Wilhelm zmarły w r. 1675,a choc zniemczały przecież potomek Bolesława Chrobrego i choc lennik cesarski przecież posiadający prawa starodawne. Po jego smierci dzidzicem Legnicy stał się Cesarz Leopold. Syn Leopolda Karol Vl umierając pozosta-

po sobie tylko corkę Marję Teresę. Zmarł Karol VI w Październiku a już w grudniu tegoż roku Fryderyk Pruski Hohen zollern po błyskawicznym marszu zajął Śląsk i stanął pod Legnicą. W bitwie pod Legnicą w czasie wojny siedmioletniej wojska Marji Teresy prowadzone przez Laudona zostały rozbite w r. 1760 Pokoj hubertusburski zawarty w lutym 1763 r zawarty między Prusami, Austrją i Saksonją przyznawał Hohen zollernom Sląsk ktory odtąd stał się fundamentem rozrostu Prus, powodującego w następstwie rozbiory Polski i zakonczonego Hitleryzmem. Historyczny zamek legnicki doznał poważnych uszkodzen w czasie pożaru w r. 1835.
W czasie działan wojennych w r. 1945 zniszczono 60% procentow miasta.

637 GORA. Miasto powiatowe na granicy Dolnego Śląska i wojew. Poznanskiego. Miejscowosc starożytna dzieliła losy całego Sląska. Kosciol parafjalny fundowany był ponoc za Kazimierza Odnowiciela w początku xl stulecia.

Z buli z 1155 r. dowiadujemy się że Gora była w tym czasie grodem kasztelanskim
W r. 1480 zmarła tu Małgorzata księżniczka cieszynska żona ks Władysława ktora tu jakis czas rządziła.

638 ELBLAG Elbląg miasto portowe nad zatoką Gdanską. W miejscu gdzie leży dzisiaj miasto na ktorym w 1237 r. krzyżacy pobudowali zamek i nazwali Elblągiem stał ongis starożytny grod handlowy Truso o ktorym w r 900 angielski podrożnik Wulfstan wspomina. W latach 1251-1309 Elbląg był głowną siedzibą mistrzow Zakonu Krzyżackiego a przez czas pewien rezydencja biskupa warmijskiego Anzelma ktory tu zmarł w 1274 r.
W czasie wojny trzynastoletniej ludnosc Elbląga wyraznie

639 RESZEL Leży na Warmji pomiędzy Lidzbarkiem a Kętrzynem Za czasow mistrza Konrada Turyngskiego krzyżacy zbudowali tu w 1262 r. zamek. W 1262 r miejscowa ludnosc powstała przeciw krzyżakom zdobyła i zniszczyła zamek. Odbudowany zamke w 1347 zdobyli książęta litewscy Olgierd i Kiejstut. W r. 1353 uległ on po raz drugi zniszczeniuW r. 1454 biskup Warmijski Frnaciszek Kuhschmalz sprzymierzył się z krzyżakami i osadził tu załogę najmenych knechtow pod wodzą Marcina Frodnachera. Ten w ciągu 10 lat grabił i gnębił ludnosc. Dopiero następny biskup warmijski wszedł w posiadanie już jako lennik Krola Polskiego.

Po rozbiorze Polski w 1772 r. okupował Warmję krol Pruski.

Niedaleko od miasta stał znany na całej Warmji i wsrod kaszubow i kurpiow kosciol z cudownym obrazem NP Marji - sw Lipką zwany.

W r. 1631 osiedli tu jezuici. Zajęli oni opuszczony przez Augustjanow klasztor i urządzili konwikt i bursę.

640 OLESNICA Położona na dolnym Śląsku nad rzeką Olesną. Starodawne te miasto już w X wieku miało posiadac pierwszy parafjalny kosciol. Olesnica od podziału Śląska na dzielnice należała do księstwa wrocławskiego.Po bezdzietnej smierci Henryka IV Probusa księstwo objął bratanej jego Henryk V Gruby. Z jego potomkow w wojnie Władysława Jagiełły przeciw krzyżakom w r.1414 wspierał polakow Konrad VI Olesnicki.
Po smierci ostatniego księcia olesnickiego- Piasta Karola Fryderyka miasto obejmuje zięc jego książe wirtemberski Sylwiusz. Po wygasnięciu Wirtembergow w r. 1752 Olesnica przechodzi na ich zięcia Fryderyka Augusta Brunswickiego a po nim w r. 1805 na jego siostrzenca Fryderyka II krola Prus.

sprzyjała Polsce szkodząc swym ciemiężycielom niemcom ile mogła. Mieszczanie wzięli udział przy zdobywaniu przez Polakow zamku krzyżackiego. . Krola Kazimierza Jagillonczyka witano tu w r. 1454 jako wybawiciela.
Elbląg stał zawsze stał wiernie przy Polsce. W r. 1521 jedynie dzięki czujnosci ludu miąsto odniosło zwycięstwo nad wojskami Moritza Knebla ktory chciął zając dla Albrechta Brandenburskiego.

Krol Zygmunt August szczegulnie sprzyjał miastu. Osobliwie wykorzystał Elbląg sytuację jaka się wytworzyła za Stefana Batorego przez bunt mieszczan gdanskich przeciw Polsce.

Pożary i zaraza morowa nie raz niszczyły miasto i ludnosc Elbląga. Strasznym był rok 1360 kiedy zaraza morowa usmiercila więc bodaj 90 % ludnosci. W latach 1626 - 1635 i w okresie 1655 - 1660 Szwedzi wyrządzili sporo szkody i rabunku W latach 1703-1709 pierwotnie Szwedzi potem [redacted] w r 1712 Moskale rabowali miasto. Elbląg odetchnął w r. 1734 gdy polski wojewoda Czapski odebrał od mieszczan powrotną przysięgę. W r. 1758 wrocili tu Moskale i siedzieli do 1762 r.
Najstarszym kosciołem w Elblągu jest kosciol parafjalny pod wezwaniem Sw. Mikołaja założony w 1238 r. Bibljoteka miejska założona w r. 1601 posiadał 30.000 tomow w tym 214 rękopisow , 123 inkunabułow . 770 map w tym wiele polonica. W r. 1945 około 60 % miasta legło w gruzach.

Wspaniały zamek książęcy przebudowali i upiększyli Piastowie książęta ziębiccy w xvl wieku. Najstarsza pieczęc Olesnicy z r 1310 przedstawia orła piastowskiego na tarczy , nad nim połksiężyc z krzyżem w srodku i gwiazdami po rogach. / Olesnica po niemiecku zwała się Ols.

641 **TOSZEK** Miasto na gornym Śląsku pomiędzy Bytomiem a Strzelcami zwana po niemiecku Tost.

Dawny to grod kasztelanski polski. Na początku Xlll w. stał tu zamek warowny. Toszek należał do Piastow oesnickich. Po smierci ostatniego z nich Toszek przypadł krolowi węgierskiemu Maciejowi Korwinowi ktory przekazał go w r. 1474 księciu cieszynskiemu Kazimierzowi. Toszek pozostawał w ręku piastow opolskich do smierci ostatniego z nich w r. 1521 i przeszedł ostatecznie na własnosc korony czeskiej. W r. 1593 cesarz sprzedał Toszek panom na W. Strzelcach von Rederom za 36.000 talarow Z kolei miasto i zamek przechodziły z rąk do rąk więc hr Colonna Kotulinskich, Posadowskich, Eichendorfow, Gaschinow i Guradze.

Zamek stanowi wraz kaplicą przy nim są najstarszym zabytkiem tego kasztelanskiego grodu. U okolicznego ludu polskiego przetrwała legenda że w podziemiach zamku mieszka " złota kaczka" nosząca na raz 11 złotych jaj. Tradycja była tak żywotna i uparta że jeden z dziedzicow zamku hr. Gaschin sprzedając w r. 1841 Toszek radcy Guradze za 540.000 talarow zastrzegł wyraznie w urzędowym akcie sprzedaży że w razie znalezienia przez nabywcow owej złotej kaczki i jajek muszą mu ją zwrocic

642. GŁEBOKIE Mistaeczko i dobra położone w powiecie Dziesnienskim ziemi Wilenskiej. Przepływająca rzeczka rozdziela miasto na dwie częwci z ktorych jedna należała ongis do Radziwiłłow a druga do Korsakow. ktorzy oddali następnie swą częsc Ojcom Karmelitom. Jozef Korsak herbu Kotwica fundował tu w r. 1628 kosciol parafjalny. Kosciol wielki murowany obwiedziony murem przed nam na sciezce kamien wielki z napisem " Tu leży grzesznik. W r. 1661 Stefan Czarniecki odniosł tu zwycięstwo nad Chowanskim. Po 1863 r. moskale skasowali klasztor karmelitow a kosciol zagrabili przemieniając na cerkiew .

643. KREMPACHY Wies koscielna na Spiszu w wojewodztwie Krakowskim kosciol obronny zabytkowy pochodzi z XIII wieku

644. ŁOPUSZNO Posiadłosc dawna rodziny Tetmajerow położona na Podhalu w wojewodzwie krakowskim. Rodzina Tetmajerow oddawne osiadła wsrod drobnej szlachty na Podhalu. Tu się w najbliższej okolicy Łopusznej urodził się w niestniejącym już dworku poeta Kazimierz Przerwa - Tetmajer. Łopuszno należało do jego stryja i poeta często tam przebywał. Tu przez czas dłuższy ukrywał się po powstaniu Seweryn Goszczynski i tu napisał swoj poemat o Sobotce. Dwor w Łopusznej pochodzi pono z 17 wieku.

645. RABKA Osada i zdrojowisko położone u stop Pienin . Kosciol należy do najpiękniejszych okazow budownictwa drewnianego na Podhalu.

646 STUDZIANKA Położona w powiecie Dubno na Wołyniu za dawnych lat dobra Krolewskie przekazane dla Liceum Krzemienieckiego , fundacji Hr Czackiego Następnie lesnictwo Panstwowe Rosyjskie . W dalszym biegu historji majątek donacyjny płk gwardji Hr. Berga następnie przeszło do rąk płk gwardji Barona Kruedener Struve. Od roku 1921 przy dzielone jako osada wojskowa pułkownikowi Feliksowi Oksza- Dziewickiego b. Dowodcy sławnego pułku Ułanow Krechowieckich . ktory ten kawał ziemi zagospodarzył wzorowo. Płk. Dziewicki aresztowany jesienią 1939 roku przez bolsze wikow przebył na deportocaji w łagrach rosyjskich parę lat

C y k l W i l n o

647. Trynopol pod Wilnem. Dawniejszy klasztor O.O. Trynitarzy fundowany w r. 1695 przez biskupa wolenskiego ks Konstantego Brzostowskiego położony w malowniczej podwilenskiej okolicy na brzgu Wiljo. W r. 1832 klasztor skasowano i oddano mnichom prawosławnym. W r. 1839 zamieszkiwał tu odstępca i renegat metropolita prawosławny Jozef Siemaszko

648. Kosciol Sw. Piotra i Pawła na Antokolu

649. Kosciol O.O. Bonifratrow

650. Kalwarja pod Wilnem. Dawniejszy kosciol i klasztor O.O. Dominikanow położony nad Wilją fundowany w r. 1564 przez Jerzego Białozora bisk wilenskiego a skonczony przez Aleksandra Sapiehę bisk. wil. Kosciol dawniej drewniany był w

był w r. 1755 zmurowany przez Dominikanow przy pomocy Michała i Krystyny Piotrowskich skarbnika Orszanskiego. Kosciol był konsekrowany w r. 1771 pod tytułem znalezienia Krzyża Sw. W. r. 1813 francuzi zrabowali kosciol i klasztor a pożar zniszczył bezcenną bibljotekę. Ostatni przeor Dominikanow Magnuszewski / w r. 1862 przywrocił klasztor do porządku. Co rok na zesłanie Ducha Sw. schodzą się tu pielgrzymki z całej Litwy i onchodzą stacje męki Panskiej Strumien przepływający tam ma przedstawiac Cedron a woda ze strumienia posiada własnosci lecznicze.

651. Katedra

Jurewicz bud.

652 Widok z gory Zamkowej na Wilję i pałac Słuszkow

653 Widok na miasto z Gory Trzykrzyskiej

654. Kosciol Sw. Anny

655 Dom w ktorym mieszkał Adam Mickiewicz

656 Podworko Mickiewiczowskie w Uniwersytecie

657. Kosciol Sw. Michała

658. Na gorze Trzykrzyskiej

659. Uniwersytet Podworze

660. Ratusz Dawny

661 DAUBUCISZKI Meczet. Powiat Oszmianski. Ziemia Wil. Przy miasteczku dwor nabyty w r. 1807 przez Jakuba Umiastowskiego

663. TARNOPOL Małopolska Wsch. Kosciol

Cykl Wilno ciąg dalszy

664 . Dawny Pałac Biskupi

665. Dom przy ulicy zamkowej

668. Kiermessa karaimska

666. Kosciol Sw. Kazimierza

667. Ostatki pałacu Janusza Radziwiłła

668. Kosciol Swiętego Mikołaja

669. Kosciol Wrz. Swiętych

669. Kosciol Wrz. Swiętych

670. Ghetto wilenskie

671 Obserwatorjum Poczobutta

672. Zaułek Sto Michalski

673. Zielone jeziora pod Wilnem

Legenda o jeziorze Krzyżaki głosi że lod się [illegible] załamał pod okutym w żelazo rycerstwem krzyżackim kiedys za czasow księcia Witolda. Bywało dawniej że rybacy zaczepiali sieciami o blachy pancerne.

674. Zaułek Lidzki

675 . Pałac Brzostowskich

676. Krzyż przydrożny na Litwie

677. Dziedziniec domu w ktorym zmarł Syrokomla

678 Kosciol O.O. Bernardynow

679. Zaułki Wilenskie

680. Parkan przy dawnym pałacu Biskupim

681 BORUNY

[illegible] Kosciol daniej należącu do O.O. Bazyljanow. W Kosciele słynącu cudami Obraz Matki Boskiej. Powiat Oszmianski ziemi

682. BUDSŁAW Kosciol fundowany przez Oskierkow. Obok Dobra należące do starożytnej rodziny Oskierkow. Pow. Dzisnienski ziemi Wilenskiej

683. BRASŁAW / dawniej Drywiata / Starożytna ta osada położona na pograniczu Litwy według kronik byław w r. 1063 zdobyta na kniaziach połockich przez Kernusa W.X.L. W czasie zaburzen za Jana Kazimierza Brasław ucierpiał srodze, tak że w r. 1661 sejm uwolnił miasto od wszelkich ciężarow. Na początku XV w Moniwid wojewoda Wilenski z rozkazu Witolda założył tu kosciol parafjalny. Za czasow dawnej Rzeczypospolitej Brasław był starostwem i został powtornie za ostatniej Rzeczypospolitej.

684 DRUJA Miasteczko i dobra położone w powiecie Dzisnienskim ziemi wilenskiej na brzegu Dzwiny. Druja należała ongis do Sapiehow. Były tam ostatki starego zamku wmurowane w dwor . Drujski zamek należał przed pierwszą wojną swiatową do rodziny Miłoszow.

685 WOŁKOWICZE stara cerkiewka położona w ziemi Nowogrodzkiej ktora dostarczyła tematu Adamowi Mickiewiczowi do ballady " To lubię ".

686. SŁONIM Kosciol parafjalny. Starożytna ta osada wreszcie miasto powiatowe położone na brzegu Szczary. W r. 1040 Jarosław spotkał się tu z litwinami. W XIII wieku Słonim był grodem drewnianym ktory Batu Chan zniszczył w r. 1241.

W r. 1252 Lew syn Daniela księcia Halickiego zdobył Słonim. W r. 1258 Mendog przyłącza Słonim do Litwy.

Za Zygmunta Starego miasto dostaje prawa magdeburskie. Wmm mmm1558 a krol Zygmunt August w r1558 zatwierdza tu jarmarki. Krol Zygmunt III potwierdza dawne przywileje miasta Od r. 1661 do 1685 odbywały się tu zjazdy generalne. Krolowie Władysław IV i Jan III dają miastu nowe swobody. Rozbudowa i rozkwit miasta zaczyna się od czasu gdy Michał Oginski Hetman W. L. i starosta słonimski osiadł tu na stałe. Podniosł on miasto do niebywałego rozkwitu i założył w r. 1777 drukarnię W Słonimie było kilka zakonow ktore wprowadziły oswiatę. Kosciol farny zbudowany w mmm r. 1493. Klasztor Bernardynow w r. 1640, Bernardynek w mmm 1645, Benedyktynek w r. 1648. Kanonikow Lateranskich w r. 1655. Franciszkanow w r. 1660, Dominikanow w r. 1680 wreszcie Jezuitow w r. 1717. Za Katarzyny II Słonim był

miastem gubernjalnym. Potem po utworzeniu gubernji Grodzienskiej stał się miastem powiatowem.

687. ZDZIECIOŁ Dawna osada położona w pow. Słonimskim ziemi grodzienskiej. Ongis własnosc książąt Ostrogskich. Konstanty książe Ostrogski wojewoda kijowski fundował tu w r. 1570 szpital. Od Ostrogskich Zdziącioł przeszedł na kniaziow Połubinskich od nich kolejno do Sapiehow, Radziwiłłow wreszcie Sołtanow. Stanisław Sołtan marszałek nadworny litewski odbudował zamek. Ostatnio licha żydwoska miesciena.

688. ŻYROWICE Kosciol Pobazyljanski z cudownym obrazem Matki Boskiej położny w pobliżu Słonima w dawnej gubernji Grodzienskiej.

689. GRODNO Widok ogolny. / Dawniejsze Horoden albo krzyżackie Gardena. . W r. 1241 zamek dzierżył Jerzy syn Hleba ale w tym że roku zamek grodzienski zdobyty przez Kajdana. jednego z wodzow Batego. W tym że r. 1241 po długich walkach zdobyty przez Erdziwiłła syna Montwiłła i synowca Mendoga przyłączone do Litwy. Erdziwiłł zbudował tu zamek Grodno często cierpiało od napadow krzyżackich. W r 1284 krzyżacy po raz pierwszy pod wodzą komtura Thurberga zdobyli miasto następne napady powtarzały się kolejno w latach 1926, 1306, 1312, i 1328.

W r. 1385 zamek grodzienski zajął Witold. Władysław Jagiełłona czele wojsk koronnych wpomagany przez Skrigajłłę i książąt Włodzimierza kijowskiego i Korybuta Siewierskiego zdobył zamek. W r. 1391 Witold odebrał zamek ale w

roku 1392 nastąpiła między Jagiełłą a Witoldem zgoda. Władysław Jagiełło przez czas swego panowania często w Grodnie przebywał. Tu odbył się slub Witolda z Julјanną w obecnosci Jagiełły i jego małżonki. W dniu 15 Pazdziernika 1445 r. Kazimierz Jagiellonczyk przyjął poselstwo panow polskich z Krakowa ofiarowujących mu po msierci Władysława Warnenczyka koronę. Krol Kaziemierz zmarł w Grodnie dnia 7 Czerwca 1492 Zygmunt I i Zygmunt August często odwiedzali Grodno.
W r. 1568 Zygmunt August zwołał do Grodna sejm Litewski na ktorym obdarzył Wilno swobodami i potwierdził przywileje tatarow litewskich.
Krol Stefan Batory najczęsciej w Grodnie przebywał i tu w r. 1586 dnia 12 Grudnia swoj żywot zakonczył. W r. 1655 Grodno było spalone przez moskali ale wkrotce zostało odbudowane. W r. 1673 za krola Michała postanowiono zwoływanie sejmow do Grodna co trzeciego sejmu za wyjątkiem sejmow koronacyjnego, elekcyjnego i konwokacyjnego.
Jakoż za Jana III w r. 1678 odbył się tu sejm na ktorym Krol zaprzysiągł traktat andruszowski i przedłużenie pokoju z carem Fedorem Aleksiejewiczem. Na uroczysty sejm w r. 1688 zjechał ponownie krol Jan III z małżonką Marją Kazimierą. i całym ciałem dyplomatycznym. W r. 1705 w Grodnie odbył się zjazd Augusta II z carem Piotrem W. Karol XII stanął pod Grodnem dnia 15 Stycznia 1706 roku ale się cofnął , jednak w Lutym 1708 roku zajął miasto bez oporu.
Na sejmie 1726 roku postanowiono nowy zarząd Kurlandji przyłączając ją do korony Polskiej. Ostatni sejm odbył się w Gronie w r. 1793. Na tym tragicznym sejmie dnia 22 Lipca

dokonano drugiego rozbioru Polski.

W roku 1795 w Grodnie na zamku Stanisław August podpisał dnia 25 Listopada abdykcję i w dniu 15 Lutego wyjechał do Petersburga.

Pierwszy przywilej Grodna datuje się rokiem 1381 za Władysława Jagiełły. Kazimierz Jagiellonczyl obrał Grodno w r. 1444 za jedno z głownych miast Litwy. Zygmunt I daje swobody a krolowa Bona mając daną sobie ekonomję grodzienską bardzo dbała o rozwoj miasta. Za krola Zygmunta III na sejmie koronacyjnym w Krakowie dnia 28 Grudnia 1588 przeznaczono Grodno na " Stoł Krolewski " Za czasow tego krola stanął w Grodnie most drewniany.
Za Augusta III wybudowano nowe gmachy nad Niemnem dla obrad krajowych i osobny d-m na kancelarję krolewską.
Ale wyniesienie swe Grodno zawdzięcza niestrudzonemu Antoniemu Tyzenhauzowi podskarbiemu Nadwornemu Litewskiemu. Ten mąż nie szczędził pracy i własnych srodkow na podniesienie miasta i rolnictwa w Grodzienszczyznie . W celu zapoznania się z nowemi metodami rolnictwa igospodarką płodozmienną. Tyzenhaus wysłał na trzy lata do Anglji Downarowicza, zakłada pierwszą szkołę buchhalterji pod kierownictwem znanego rachmistrza Baranowicza., zakłada pierwszą szkołę weterynarji pod kierownictwem frnacuza znanego Chirurga Giliberta z Montpelier. Sprowadza rasowe bydło i ogiery z Brunswiku i Holsztynu. Zakłada szkołę budownictwa w ktorej wykłada architekt włoski Sacca. W celu podniesienia handlu zakłada kantor kupiecki. Jest założycielem ogrodu botanicznego i otrzymuje rzadkie rosliny z ogrodu botanicznego Kew pod Londynem. Zakłada pierwszą fabykę bielizny pod kierunkiem Jakuba Becu.
W Grodnie dzięki Tyzenhauzowi zakładają korpus kadetow pod dowodctwem inżyniera pułkownika Frolicha. Wreszcie dzięki niemu powstaje pierwszy w kraju instytut położniczy.

Tyzenhaus upadł pod ciężarem pracy i obowiązkow z jego upadkiem runęły wrzystkie jego zakładay. Tyzenhaus zakonczył swoj żywot w Warszawie dnia 31 Marca 1785 roku.

Kościoły grodzienskie są stare . Kosciol farny powstał za Witolda a krolowie Aleksander w r. 1496 i Stefan Batory Batory w r. 1584 kosciol ten nowemi datkami wzbogacili. Klasztor Bernardynow powstał tu w roku 1595 . Bernardynki w r. 1620, Dominikanie w r. 1633. Brygidki w r. 1643. Jezuici w r. 1647, Karmelici bosi w.r.1676 Franciszkanow sprowadza i osiedla Eustachy Kurcz podkomorzy parnawski następnie kasztelan Witebski

W r. 1775 uchwałą sejmu przeniesiono do Grodna z Minska i Nowogrodka kadencję głownego trybunału Litewskiego.

Kowno miało starostę grodowego , sądy ziemskie i grodzkie.

Znakomita autorka Eliza Orzeszkowa urodzone w majątku Miłkowszczyzna ziemi Grodzienskiej spędziła lwią część swego prawitego życia w Grodnie.

690. GRODNO Fara Witoldowa fundacji Witolda w r. 1392.Początkowo posiadała formy gotyku krzyżackiego bo po drugiej stronie Niemna naprzeciw zamku Witolda mieli wtedy krzyżacy swoj grod Neugarten. W drugiej fazie krolowa Bona rozszerzyła tę swiątynie , ozdabiając wnętrze renesansowemi freskami. W trzeciej fazie moskale zajęli farę szpecąc ję dodatkami a po porzarze w r. 1892 odbudowali w stylu moskiewskim. Dopiero za czasow powrotu do polski fara zostaje odbudowana i oczyszczona z moskiewskich naleciałosci i w r. 1936 kosciol zostaje na nowo konsekrowany.

Uwaga . Przedstawiony na wizerunku ogolnym Grodna No 689 jednowieżowy kosciol Bernardynow pobudowany w ciągu 100 lat, a ukonczony dzięki hojnosci rycerstwa polskie

polskiego wracającego w tryumfie z pod Smolenska. Rycerze zwycięscy ofiarowali na kosciol po talarze od kopyta konskiego.

691 GRODNO Kołoża pod grodnem . Cerkiewka ta jest najstarszą świątynią na tych ziemiach . Jest to cerkiewka obronna Borysa i Gleba zabytek starochrzescjanskiej sztuki bizantyjskiej.

692. GRODNO Fara Jezuicka. Zbudowana za czasow krola Stefana Batorego z funduszow ofiarowanych przez tego krola. W tej swiątyni chciał Batory wielki Grodna miłosnik mieo swoj grobowiec. Dzieło zrodzone z jego inicjatywy utknęło z powodu nieoczekiwanej smierci krola. Ciało jego przewieziono z Grodna na Wawel , a jezuici kilkadziesiąt lat borykali się z trudnosciami , zanim budowę doprowadzili do konca.

693. KLECK Kosciol Miasteczko i dobra położone w powiecie słuckim ziemi minskiej nadane Radziwiłłom przez krola Zygmunta Augusta. Stolica ordynacji ustanowionej w Grodnie i zatwierdzonej przez konstytucję sejmową w r. 1580.

Kosciol fundowany w r. 1540 przez Andrzeja Mostowskiego. W r. 1552. Mikołaj Radziwiłł czarny oddaje kosciol kalwinom ktorym następnie Albert Radziwiłł odebrał z powrotem i zwrocił katolikom..

W r. 1683 Wojciech Radziwiłł marszałek W. Lit. fundował tu klasztor Bernardynow i wystawił murowany kosciol.

Kleck pamiętny jest najazdem tatarow perekopskich ktorzy miasto obrocili w perzynę ale druzgocące zwycięstwo Glinskiego zmusiło ich do odwrotu. Z powodu olbrzymiej ilosci trupow tatatrskich ktoremi było usłane pobojowisko miejscowosc nosi

nazwę Krasnego stawu 3 od krwi tatarskiej/

Stare przysłowie powiada.
Z tatarem zbojeckim -
Rachuj się pod Kleckiem.

Stało się to 6 Sierpnia 1506 roku Michał książe Glinski pozniejszy renegat i sługa Moskwy wspoł z Sędziwojem Czarnkowskim rozgromił doszczętnie kilkudziesięcio - tysięczną hordę Mengli- gireja. Dokoła Klecka wyrosły liczne mogiły kurhany pomnożone pozniej kurhanami z wojen kozackich w Szwedzkich.

694. NOWOGRODEK Ruiny zamku w Nowogrodku oraz kosciol Farny z teki Napoleona Ordy. /
Opis Nowogrodka patrz No 105

695. WILJA POD WILNEM W dali widac zielony most i wieżyce kosciola sw. Rafaała wzniesionego przez Antoniego Koszczyca starostę Zarzeckiego. Antoni Koszczyc jak twierdzi tradycja rodzinna odbył piechotą pielgrzymkę do Rzymu na znak pokuty za zakopanie żywcem do ziemi piastunki jedynego syna ktory jako dziecko zmarł z powodu nieostrożnosci piastunki. Koszczyc obdarzył kosciol cierniem z Korony Chrystusa Pana przywiezionym z Jerozolimy.

696. KRZEMIENIEC LICeum. W pocz. XIX w. zasłynął Krzemieniec jako Ateny Wołynskie dzięki znakomicie prowadzonemu liceum ktore tu założył Tadeusz Czacki a ktore stało się na lat 30 głownym osrodkiem głownym osrodkiem kultury polskiej dla kresow południowo wschodnich. powstało ono w r. 1804.

Kosciol Jezuitow stanowiący jakby osrodek zabudowan liceum został zbudowany w latach 1720- 1730 kosztem ostatnich książąt Wisniowieckich Janusza, Antoniego, oraz Michała Serwacego. po kasacie Jezuitow stał się kosciol licealnym a w r. 1830 zamieniono go na cerkiew. Przed kosciołem wznoszą się okazałe terąsy ozdobione balustradą z kamiennemi urnami rokokowemi.

Obok kosciola stoi duży gmach dawnego klasztoru ktory w r. 1740 fundował Ks. Michał Serwacy Wisniowiecki. Po kasacie jezuitow został gmach oddany w r. 1803 na gimnazjum Czackiego przyczem po r. 1804 został przebudowany według projektu Kubickiego z Warszawy. . W r. 1819 gimnazjum to zostało przekształcone na liceum. Uczniami tego liceum byli między innemi poeci : Malczewski, Witwicki, Padura, Gosławski, Olizar, Korzeniowski, Zaborowski, historycy Wiszniewski i Wroblewski. Liceum posiadało bogate zbiory naukowe między innemi gabinet numizmatyczny / 20.000 monet / oraz bibljotekę z 50.000 tomow. Ogrod botaniczny jaki tu istniał za czasow liceum założony przez Willibalda Bessera i Dyonizego Miklera . W r. 1816 liceum miało 600 uczni Od r. 1807 istniała przy liceum szkoła geometrow. Po powstaniu 1832 r. moskale zamknęli liceum. zbiory przewieziono do uniwersytetu kijowskiego a park wycięto.
W r. 1920 oddano go znowu na pomieszczenie liceum. Na uposażenie liceum wydzielił rząd Polski duże dobra panstwowe o przestrzeni 35.000 hektarow.

697. ŁUCK zamek Lubarta / patrz opis no 278 /

698 OSTROG Ostrog należy do najstarszych [illegible] grodow Wołynia a pierwsza wzmianka o nim pochodzi z r. 1100. W szczegolnosci Nestor w swojej kronice wspomina o Ostrogu jako o miescie z zamkiem ktory należał do wznuka Jarosława ks Dawida Igorowicza razem z zamkami w Dubnie, Zasławiu, Czartorysku i Drohobużu.

W wieku XIII w czasie najazdow tatarskich zapewne został zniszczony jak wrzystkie inne grody wołynskie. za zaczął się pod nosic w początkach XlV w. za rządow litewskich. Z nadania ks ks Lubarta Giedyminowicza przechodzi Ostrog na rod Ks. Ostrog skich a odtąd losy miasta wiążą się scisle z dziejami tej rodziny. Szczegulnie zasłużonemi dla rozwoju miasta byli ks Daniło ktory odbudował zamek, ks Fiedor ktory fundował kosciol, ks Wasyl Piękny ktory ufortyfikował [illegible] zamek i wzniosł cerkiew zamkową i ratusz Ks. Konstanty 1 i ks Konstanty II ktory uczynił z Ostroga wybitne ognisko oswiaty zakładając tu szkoły i drukarnię. Z jego smiercią w r. 1608 rozpoczyna się powolny upadek Ostroga , a postępuje on dalej gdy w r. 1626 po wygasnięciu ks Ostrogskich przestał byc głowną rezydencją tej magnackiej rodziny. Ostatni z Ostrogskich ks Janusz w swoim czasie najbogatszy magnat na Wołyniu i całej Polsce utworzył w w XVII ordynację Ostrogską ktora będąc największą w Polsce składała się z 24 miast i zamkow oraz 392 wsi.

Wojny kozackie w r. 1648 rozpoczęły ruinę Ostroga. Spalony kilkekrotnie zaczął Ostrog chylic się ku upadkowi. tembardziej że ustawiczne działy ordynacji ostrogskiej oddawały go w coraz to inne ręce. Ostatnia z Ostrogskich ks. Anna Chodkiewiczowa

fundowała w Ostrogu w 1624 kolegjum jezuitow ktorego szkoły słynęły na Wołyniu w XVII i XVIII w. Na podstawie transakcji kolbuszowskiej w r. 1753 Ostrog wraz z Mizoczem dostał się Małachowskim a w r. 1772 przeszedł na Jabłonowskich. W czasie rozbiorow Polski zajmował na Wołyniu piąte miejsce po Dubnie, Zasławiu połonnem i Lubarze. Dobra tutejsze skonfiskowali moskale ks Jabłonowskiemu w r. 1863 za udział w powstaniu.

Miasto leży na lewym brzegu Wilji 2 kl powyżej je ujscia do Horynia.

Na wzgorzu nad Wilją dominują dotychczas wyniosłe baszty i mury dawnego zamku ks Ostrogskich. Pierwotny zamek gotycki został założony przez Daniela / zm 1386 /

W wieku XVI wsławił się zamek Ostrogski tragedją Halszki z Ostroga corki Beaty Koscieleckiej i ks Eljasza Ostrogskiego a do niedawna pokazywali w zachowanej częsci zamku okno od wschodniej strony przez ktore ks Dymitr Sanguszko najechawszy zbrojnie z ks Bazylim Ostrogskim jej stryjem wykradł Halszkę.

W r. 1648 został zamek zniszczony i spadrowany przez kozakow. Po dawnym zamku pozostała tylko niewielka piętrowa budowa o wyglądzie kwadratowej baszty. W podziemiach tej budowli podpartej potężnemi szkarpami mieszczę się dawne więzienia.

Na piętrze pomieszczono w 5 komnatach muzeum historyczne im ks Ostrogskich.

699 BIAŁOKRYNICA . Dawne dobra Zbaraskich ktorzy tu posiadali zamek zbudowany w pocz. XVL w. Gdy zamek zniszczyli tatarzy w r. 1606 został odbudowany a w r. 1617 ks Jerzy Zbaraski podejmował tu okazale krolewicza Władysława. Po Jerzym Zbaraskim / zm 1631/ przeszły dobra na Wisniowieckich a w r. 1705 hetman Mazepa trzymał tu do chrztu corkę ks Michała Serwacego Urszulę z ktorej ręki przeszły dobra na ks Radziwiłła " Rybenku " . W pocz. XIX w przeszły dobra na Czosnowskich ktorzy przebudowali pałac po porzarze w r. 1806. W koncu XIX w należały do rosyjskiego filnatropa Woromina / zm 1890 / ktory całe swe dobra zapisał na utrzymanie szkoły rolniczo rzemieslniczej dla włoscian. umieszczonej w pałacu białokrynickiem. Ostatnio za czasow drugiej Rzeczypospolitej dobra białokrynickie należały do zarządu Liceum krzemienieckiego. -

700. BERESTECZKO Słynne jest ze zwycięstwa wojsk polskich pod dowodztwem Jana Kazimierza nad Chmielnickim w r. 1651. Pierwotnie własnosc Bohowitynow wXVII w. należało do ks Pronskich ktorzy tu posiadali zamek na wyspie wsrod Styru. Jeden z nich ks Aleksander Pronski kasztelan trocki / zm 1631/ uczynił z Beresteczka siedlisko arjanow sprowadzając tu Jędrzeja Wiszowatego.. Po Pronskich przeszły dobra w XVII na Leszczynskich, w w. XVIII/1765 / na Zamoyskich , pozniej Platerow /1795/ Witosławskich wreszcie hr Raciborowskich.

Obecny kosciol fundował w XVIII w. Tomasz Karczewski kasztelan halicki oraz brat jego Jan / zm 1744 / ktory zmarł jako zakonnik tutejszego zakonu Trynitarzy.

Na przeciw kosciola niewielki cmentarz. Pomieszczono tu

23 groby poległych żołnierzy Polskich i wystawiono wspolny pomnik. W miejscu tem stał niegdys drewniany kosciol sw. Andrzeja pierwotnie parafjalny w ktorym Jan Kazimierz przed bitwą wysłuchał Mszy Św.

Pobojowisko bitwy pod Beresteczkiem w r. 1651 rozciąga się na wschod od miasta. Kozacy po bitwie uciekali ku wschodowi przyczem tysiące zginęło w bagnach nad rzeką Płaszowką obok wsi Płaszewo 5 klm na wschod od Beresteczka.

701 OŁYKA Kolegjata wzniesiona kosztem ks Radziwiłłow w wieku XVll . Jedna z pękniejszych swiątyn na Wołyniu.

702. SYNAGOGI WOŁYNSKIE

1. ŁUCK Synagoga typu obronnego wzniesiona w latach 1626- 29. Ludnosc żydowska w mysl prawa obowiązana była do obrony zbrojnej synagogi na wypadek najazdow lub wojny

2. OSTROG Synagoga wzniesiona na początku XVl wieku w swoim czasie była jednym z najważniejszych osrodkow edukacyjnych ludnosci izraelickiej w Europie. Przy synagodze była akademja rabinow i drukarnia. Akademja wydała kilku sławy swiatowej uczonych rabinow jak rabiego Marszuca / zm w Ostrogu w r. 1626 i rabiego Dawida Szmulewicza .

3. LUBOML Synagoga wzniesiona w r. 1521, jedna z piękniejszych na Wołyniu

4. KLEWAN Synagoga wzniesiona w początkach XVl wieku.

703 ŁAWRA POCZAJOWSKA Wzniesiona kosztem Potockiego w XVll wieku w stylu wczesnego baroku. Była pierwotnie kosciołem Bazyljanow . Po roku 1930 przerobiona na cerkiew prawosławną. Była ona miejscem pielgrzymek z całego kraju.

704. TARNOGORA Dobra położone w Małopolsce wschodniej należące do hr w Smorczeskich

705 STRONIBABY Dobra położone w wojewodztwie Tarnopolskim w pow. Złoczowskim wojewodztwa Tarnopolskiego. Dwor z konca XVlll wieku postawiony przez wojewodę nowogrodzkiego Aleksandra Jabłonowskiego na wzgurzu nad Bugiem bastępnie przerobiony w XlX wieku, przez owczesnych włascicieli Obertynskich. Poetka Beata Obertynska z tąd pochodzi

706 JEZIORA LITEWSKIE

1. Jezioro DRYSWIATY jedno z największych jezior gornej Litwy położone w pow. Bracławskim dawniej Jezioroskim

2. Jezioro NAROCZ . te Litewskie morzee słodkiej wody leży w pow. Wilejskim ziemi wilenskiej . Otoczone borami było jednym z większych centrow turystycznych za czasow ostatniej Rzeczypospolitej. Łączy się ono z całym kompleksem większych i mniejszych jezior. Między innemi w pobliżu znajduje się jezioro Miadzioł Nad brzegami tego jeziora wznosił się Zamek Starego Miadzioła ongis siedziba Antoniego Koszczyca starosty Zarzeckiego , sławnego w legendach i historji kraju Fundatora koscioła Sw. Rafaała w Wilnie ktory pieszo odbył jako pokutnik za zabicie piastunki jedynego syna pielgrzymkę do Rzymu skąd przyniosł ciern z korony Chrystusa Pana ktory się znajdował w skarbcu Koscioła sw. Rafaała.

707. JEZIORA LITEWSKIE

3. Jezioro SWITEZ położone malowniczo w ziemi Nowogrodzkiej a opiewane przez Adama Mickiewicza. W pobliżu Switezi leży piękna Woronczа ongis wojewody Niesiołowskiego ostatnio Izy z Mierzejewskich Lubanskiej praprawnuczki wojewody zamordowanej przez bolszewikow w r. 1940.

4. Jezioro JESIATY . Jedno z najbardziej malowniczych jezior gornej Litwy rozciągnięte nakształt szerokiej rzeki na przestrzeni 25 wiorst /mhhm klm /. wsrod odwiecznych borow sosnowych puszczy Łabonarskiej. W jeziorze tym poławiano sielawę. W pobliżu dobra Syłgudyskie rodziny Bożencow Jałowieckich.

708 DWORKI WOŁYNSKIE.

W miastach Wołynia spotykamy często piękne okazy dworkow pochodzących przeważnie z XVll i XVlll wieku.

1. DUBNO Dawny dworek
2. ŁUCK Dworek Zaykowskiego
3. BERESTECZKO Stary dworek
4. KRZEMIENIEC Dworek Opicowej.

709. WILNO Ruiny dzis już nie egzystujące dawnego pałacu Radziwiłłow według szkicu Smuglewicza.

710 KRZYŻE I LAMUSY LITEWSKIE

MUROWANA OSZMIANKA Spichrz dworski . Ziemia wilenska

LIPKA Ziemia Nowogrodzk.spichrz dworski

ZIEMIA NOWOGRODZKA Krzyż koło wsi Traby

ZIEMIA GRODZIENSKA Krzyż-kapliczka

711. STERDYN Dobra położne na Podlasiu własnosc rodziny Gorskich Ostatni z Gorskich Ludwik znakomity gospodarz i działacz ziemianski był jednym z największych autorytetow w mym życiu ziemianstwa Krolestwa. Był on prezesem Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego, fundatorem wielu instytucji rolniczo społecznych. Wsrod ludu cieszył się prawdziwą miłoscią. Po jego smierci dobra Sterdynskie przeszły w spadku na hr Franciszka Krasinskiego. Ož. z Izabellą z hr Potockich Dwor w Sterdyniu pochodzi z konca XVL wieku. Sławną była obora Sterdynska czerwonej rasy krajowej.

712. SIEDLCE Dawny Pałac Oginskich pochodzący z XVll wieku. Podlasie.

713 ZAKROCZYM nad Wisłą. Kosciol parafjalny wzniesiony w XV wieku

714. ZABKI pod WARSZAWą siedziba czeskiej rodziny Hordliczkow ktorzy tuż obok mieli sławną fabrykę szkła . Zatrudniała ona kilkuset robotnikow. Hordliczka bardzo dbał o swoich pracownikow. Mieli oni tam tanią kuchnię, szkołkę, łaznie i ładnie wybudowane otoczone sadami domki robotnicze.

715. PRĄDNIK pod Krakowem Dawny dwor Biskupi z XVl wieku

716. NIEBOROW Dobra ks Radziwiłłow. Pałac z frontu. / Historja Nieborowa patrz pod No 66 /

717. MIROW Ruiny zamku Ziemia Krakowska

718. SANDOMIERZ Ratusz zabytkowy

719. BRZEŻANY / Opis zamku Brzeżanskiego patrz pod No 57 /
Jedną z najpięknie jszych składowych częsci dawnego wspaniałego zamku wzniesionego w r. 1554 przez Mikołaja Sieniawskiego była kaplica zamkowa. Wnętrze wprost olsniewała wytwornoscią dekoracyjną swych sklepien i kopuł i szeregiem wybitnych dzieł sztuki. Są niemi wspaniałe , bądz murowane bądz alabastrowe grobowce lub sarkofagi cynowe osmiu Sieniawskich, z pełnemi postaciami leżących rycerzy; jedne wykonane przez lwowskiego rzebiarza Henryka Horsta [redacted] przy koncu XVl wieku , drugie w latach 1619 - 1636 przez rzezbiarza JANA PFISTERA wrocławianina osiadłego we Lwowie. Nietylko silne mury , stawy i moczary uczyniły z zamku warownię jedną z najsilniejszych na Rusi , ale uczynił ją przedwrzystkiem duch rycerski Sieniawskich, jaki zawsze ożywiał wrzystkich członkow tego rodu , o ktorego zasługach rycerskich dla kresow tomy pisac by można.

po smierci / 1569 r / założyciela zamku " pod ktorego hetmanską strażą - jak mowi napis na nagrobku - " Rus żyła szczęsliwa i od wszelkich wrogow zawsząd bezpieczna". wszyscy jego potomkowie kolejno dokładali staranią by coraz wspanialej upiększyc rozszerzyc i silniej obwarowac gniazdo swego rodu a tem samem uczynic je bezpiecznym schroniskiem dla okolicznej ludnosci.

Zamek brzeżanski przetrwał jedyny najazdy kozackie w latach 1648 i 1655 a gdy w orku 1675 we wrzesniu olbrzymia armja turecko tatarska pod Ibrahimem Szyszmanem w tym i następnym roku podszedł pod zamek a po drodze zdobyła prawie wrzystkie zamki jedynynie Brzeżany bronione przez Mikołaja Sieniawskiego wojewody wołynskiego i hetmana pol. k. / zm 1684/ oparły się nawale . Sejm 1676 wyraził Mikołajowi gorące podziękowanie za obronę krajow pokuckich od ostatniej zguby

Z ustaniem burzy zamek brzeżanski zatrzymuje charakter wspaniałej magnackiej rezydencji . Duszą życia towarzyskiego była małżonka Adama Mikołaja Sieniawskiego hetmana w. kor Elżbieta z Lubomirskich . W roku 1698 zjeżdża tu August II . Od roku 1702 kilka lat spędza tu w goscinie ks Franciszek Rakoczy II wojewoda siedmiogrodzki. W r. 1707 w Maju przybywa Piotr Wiel k: przyjmowany z niesłychanym przepychem.

W roku 1726 z smiercią Adama Mikołaja wygasł rod Sieniawskich Jedyna corka hetmana Zofja wdowa pos Stanisławie Doenhofie wyszedłszy za Augusta Czartoryskiego wojewody wuskiego wniosła te olbrzymie dobra Sieniawskich wraz zamkiem brzeżanskim w dom ksążąt Czartoryskich paniw skromnej dotąd fortuny.

Z smiercią ostatniego z Sieniwaskich skonczyła się swietnosc i znaczenie zamku brzeżanskiego.. Przestał byc siedzibą następnych własciecieli.

Zamek kłonił się ku ruinie. Nie poprawiło przejscie w r. 1778 Brzeżanszczyzny w posiadanie ks Izabeli / zm 1826 r/ jedynej corki Zofji z Sieniawskich / zm 17713 3 i ks Augusta Czartoryskiego / zm 1782 / ktora oddała rękę ks Stanisławowi Lubomirskiemu marszałkowi w. kor.

Za dziedzictwa Potockich ktorzy od r. 1816 zostali własciecielami Brzeżanszczyzny zamek coraz większemu uległ zaniedbaniu. W połowie XIX wieku wynajęto go częsciowo na koszary i magazyny, częsciowo zamieniono na browar. Na magazyny rownież zamieniono kosciol zamkowy, a nastpnie, wprost nie do wiary wynajęto żydom na skład wodki. Wsrod straszliwej poniewierki sprofanowano dom Boży, pootwierano trumny i grobowce , złupiono z nich wrzystko co się uniesc dało, pouszkadzano pomniki , rzezby , malowidła. Okrzyk zgrozy podniosł się mam w kraju, gdy sprawę tę w r, 1861 poruszył Kornel Ujejski. Pod naciskiem opinii publicznej hr St. Potocki znacznym kosztem przywrocił kosciol do dawnej swietnosci i uratował jego pomniki od niechybnej zagłady. Ostatni własciciel zamku Jakob hr Potocki ofiarował go Rządowi polskiemu wraz z kosciołem i parkiem na własnosc skarbu panstwa. Niestety władze powołane zbyt mało troszczyły się tą sprawą i aż do ostatniej wojny nic prawie nie poczyniono.

Dzis pod jarzmem bolszewickim zapewne wrzysto lego w ostatecznej ruinie.

1.Brzeżany Kaplica / opis powyżej /

2. Brzeżany . Brama zamkowa. Nadpis nad bramą swiadczy że zamek brzeżanski zbudował w r. 1554 Mikołaj Sieniawski wojewoda ruski hetman k. " Bogu na chwałę i na obronę wiernych chrzescian.

720 ZAMKI MAŁOPOLSKI WSCHODNIEJ

1. BUDZANOW Kosciol zamkowy. i Zamek.

W powiecie trembowelskim nad Seretem. Zamek Budzanowski pierwotnie drewniany , założył w połowie XVl wieku Jakob Bodzanowski. Po zniszczeniu go przez najazdy tatarskie z początkiem XVll wieku Jan i Marcin Chodorowscy wybudowali nowy murowany zamek. W roku 1631 przeszedł on w posiadanie Aleksnadra Sienienskieg a następnie do Lewoczynskich.

W wojnach kozackich dwukrotnie nie uszedł smutnego losu . w r. 1648 a następnie 1651 mimo kilkudniowej zaciętej obrony musiał się poddac . W następstwie do szczętu złupiony, a znaczna częsc obroncow wzięta w jasyr. Zamek uległ całkowitemu zniszczeniu. Z ruiny tej podniosł się za dziedzictwa Tomasza Łużeckiego ktory tutaj w r. 1672 oblężony przez turkow tak mężny stawił opor z okoliczną szlachtą i chłopami że obrona na całą Polskę zasłynęła rozgłosem. Mimo to nie uszedł ręki turkow ktorzy wrzystkich wycięli w pien razem z Łużeckim. Podobny los spotkał i zamek w r. 1672. Zniszczony i spalony a przez następnych włascicieli zaniedbany zamienił się w ruinę. W r. 1817 owczesny własciciel darował ruiny po wieczne czasy na własnosc miejscowym proboszczom. Ci jedno skrzydło zamienili

na kosciol a przyległą częsc na mieszkanie proboszcza. Proboszcz ks Kulczycki w r. 1846 przy wschodniej scianie zamku dobudował osobny gmach w ktorym fundował klasztor S.S. Miłosierdzia utrzymujący tu zakład wychowawczy i szpital.

2. HUSIATYN Baszta Żankowa. Tuż przy urwistym brzegu Zbrucza na wyniosłym wzgorzu ruiny zamku niegdys Kalinowskich

Zamek Husiatynski zbudował około r. 1630 na miejscu pierwotnego drewnianego zameczku wzniesionego przez Jana Swierszcza w połowie XVl w. Marcin Kalinowski wojew. bracławski hetman p. kor. / zm 1652 /

W roku 1648 gdy hetman ciężko ranny pod Korsuniem w tatarskie poszedł pęta siedziba jego została przez " opryszkowską czern zdobyta złupiona ze wrzystkiego a większosc jej obroncow w pien wycięta. W latach następnych w r. 1651 obroniła się nowej nawale kozackiej. W r. 1652 straciła swego założyciela ktory wraz z synem Samuelem zginął pod Batohem . W r. 1653 wytrzymała razem z miastem oblężenie kozacko tatarskie. W r. 1655 oparła się nawale moskiewskiej Buturlina Zajmowana przez Turkow w r. 1672, 1675 przechodziła z rąk do rąk aż do 1699 r. . W wieku XVlll czas pewien zamek ten służył za mieszkanie Kalinowskim następnie opuszczony przez pozniejszych właScicieli ktorzy nie dbali o starą pamiątkę / Czarneccy, Potoccy, Wereszczynscy, Gołuchowscy / popadł w ruinę. W drugiej połowie XlX w. zoatała ona wyłączona z dobr i sprzedana miejscowemu rabinowi. Na miejscu hetmanskiej siedziby stanął dom rabina , bożnica i rożne zabudowania.

3. BUDZANOW Baszta Zamkowa / patrz opis zamku powyżej /

4. JAGIELNICA Resztki potężnych ruin dawnego zamku Lanckoronskich położone w powiecie czortkowskim nad rzeką Czerkaską. Zamek jagielnicki zbudował w r. 1630 Stanisław Lanckoronski wijew. ruski hetman w. kor / zm 1657/ W r. 1648 obronił się czerni Chmielnickiego w r. 1655 oblężony przez moskali pod Buturlinem został Prze zdradę zdobyty przyczem " nie mało szlachty i ludzi służałych w niewolę moskiewską pobrano, a innych pomordowano ".

W wojnach tureckich poddał się turkom w r. 1672 ale w kilka dni rozbrojona załoga rzuciła się na turecką i wycięła ją w pien.

W r. [illegible] 1684 bawił tu Jan III wracając z wyprawy na Kamieniec Podolski.

W wieku XVlll odrestaurowany był głowną siedzibą Lanckoronskich. W r. 1817 wydzielony z dobr został odstąpiony na składnicę tytuniową rządowi austrjackiemu.

721 ZAMKI MAŁOPOLSKI WSCHODNIEJ ciąg dalszy

5. GOŁOGORY Ruiny zamku w pow. złoczowskim.
Zamek należy niewątpliwie do nasjtarszych na Rusi.
Wiadomo że jako gniazdo rodowe Gołogorskich już w wieku XV w czasie najazdow tatarskich wybitną odgrywał rolę.
W ciągu wieku XVl i XVll niszczony i odbudowywany kilka krotnie zwłaszcza w czasie wojen kozackich i tureckich zamienił się w ruinę. W r. 1792 od Starzynskich nabył go klasztor O.O Dominikanow.
W wieku XlX zamek w przeważnej częsci został rozebrany na materjał.

6. KRZYWCZE Resztki dawnych ruin zamkowych . położone w pow. Borszczowskim. Założycielami tego zamku byli w pierwszej połowie XVll wieku Kąccy.

W r. 1672 został zajęty przez turkow Mahometa lV.

W r. 1675 Jan 111 kazał obsadzic go załogąlecz pozniej cofnął swoj rozkaz. Tu został pozniej ujęty Kryczynski ktory na czele Tatarow Lipkow [illegible] zapuszczał swe zagony. W r. 1687 chorągiew polska zaskoczona przez tatarow mężny stawiła opor. . Do połowy XlX wieku był jeszcze zamieszkały. Dopiero po przejsciu od Golejewskich w ręce Seidmanow zaczęto go rozbierac. Z uzyskanego materjału zbudowano gorzelnię i budynki gospodarskie.

7. KUDRYNCE Ruiny zamku Niegdys Herburtow położone w powiecie borszczowskim. Dzieje są mało znane. To pewne że został założony na poczętku XVll wieku przez Herburtow, że w r. 1672 został przez Turkow zdobyty . W wieku XVlll za dziedzictwa Humieckich był po pansku urządzony i zamieszkały. Przetrwał w całosci do połowy XiX wieku. Przeszedłszy na własnosc Bartfeldow został skazany na zagładę przez rozbieranie go na materjał i zamienił się w ostateczną ruinę.

[illegible]

8. PODZAMEK POD BUCZACZEM Ruiny zamku położone w pow Buczackim Zbudował go w r. 1600 Jan Zbożny Buczacki / Tworowski / herbu Pilawa. / zm 1602r./

Do konca XVlll wieku był jeszcze zamieszkały.

722 ZAMKI MAŁOPOLSKI WSCHODNIEJ ciąg dalszy

9. POTOK ZŁOTY Ruiny zamku położone w pow. buczackim. Założycielem zamku był Stefan Potocki wojewoda bracławski / zm 1634 r / w pierwszych latach XVII w. Tutaj przemieszkiwał najczęściej ze swoją żoną Marją Mohylanką i tu przechowywał bogate skarby wzięte za nią w posagu. Do konca XVIII wieku był zamek siedzibą tej linji Potockich.
Wiadome że w r. 1672 zajęli go Turcy w r. 1675 lokował w nim Sobieski załogę pod pułk. Mellinem a w r. 1676 został przez Ibrahima Szejtana paszę zdobyty i spalony. Odbudowany przetrwał w całosci do początkow XIX wieku.

10. SKAŁA Ruiny dawnego krolewskiego zamku w powiecie borszczowskim nad Zbruczem.
Założyli go Korjatowicze pierwsi organizatorowie Podola. W połowie XVI wieku Lanckoronscy na miejsce dawnego w r. 1538 przez Wołochow mmhhdzniszczonego zamku zbudowali nowy. W wojnach kozackich uległ zniszczeniu..
W połowie XVIII w. Adam Tarło starosta skalski w obrębie starej warowni wybudował stylowy pałac lecz ten wskutek pioruna spalił się i nie podniosł się więcej. W latach następnych mury zamkowe rozbierane na materjał zamieniły ten zabytek w ruinę.

11. SIDOROW Ruiny zamku w pow. Husiatynskim.
Założycielem zamku był Marcin Kalinowski / zm 1652 r/ wojew. czernichowski , hetman pol. kor.

W r. 1672 został przez Turkow zdobyty i odzyskany napowrot w roku następnym, otrzyoał załogę polską ktora tu stała aż do Sierpnia 1675. Dowodził ją Jan Samuel Chrzanowski kapitan pułku starosty szczurowieckiego ktory otrzymawszy rozkaz ustąpił stąd przed nieprzyjacielem i objął komendę zamku trembowelskiego.

Zniszczony przetrwał do początku XVIII wieku. Dopiero własciciel owczesny kasztelan kamieniecki starosta winnicki pomny zasług hetmana odrestaurował gp z gruntu. Był nim Marcin Kalinowski potomek bocznej linji hetmana ożeniony z Anną Tarnowską. Ich to herby / Kalinowa i Rola / zachowały się dotąd na bramą wjazdową. W r. 1770 po smierci Ludwika Kalinowskiego star, winnickiego odziedziczyła go corka Tekla żona Antoniego Bielskiego stąr. rabsztynskiego w stanie jednak bardzo zrujnowanym. Opuszczony przez następnych własocicieli / Miączynskich, Korytowskich, Paygertow / niszczał coraz więcej i zamienił się w ruinę. Paygert Józef Kalasanty - Józefa z Trzecińskich

11. ZŁOCZOW Ostatki Zamku a raczej cytadeli położne w miescie powiatowem Złoczowie.

O zamku złoczowskim wspominają zrodła od pierwszej połowy XVl wieku jako własnosci Sienienskich a potem Zborowskich i Gorkow od ktorych razem z dobrami nabył Marek Sobieski. Zamek dotąd istniejący założył Jakob Sobieski syn Marka znakomity mąż stanu , człowiek wielkiej nauki i mowca niezrownany.

Jan Sobieski odziedziwszy po matce Złoczow zniszczony w wojnach kozackich odnowił go wzmocnił i ozdobił.

W wojnach tureckich w r. 1672 stawił zamek zacięty opor armj

tureckiej Kapudana baszy. Bronił zamku major Styrn z 200 dragonami i szlachtą okoliczną.. Po szesciu jednak dniach obrony został zdobyty i turecką załogą obsadzony. W r. 1675 w sierpniu dwukrotnie o jego zdobycie kusiły się hordy tatarskie . Zamku bronił Stanisław Jabłonowski wojew. ruski. Tatarzy prażeni ogniem dobrze rozłożonych dział i piechoty odstąpili z znacznemi stratami

Otaczany opieką krola posiadał zamek zawsze dostateczną załogę doswiadczonych komendantow i zasobny arsenał. Po smierci krola dziedziczył go Konstanty a następnie Jakob Sobieski. Po nich w r, 1740 przeszedł na Radziwiłłow.

Zaniedbany jednak następnie podupadał coraz bardziej.

Z zajęciem przez Austrję wrzystkie przdmioty i zasoby cekhauzu uległy konfiskacie.

W r. 1801 Złoczow wraz z zamkiem nabył Łukasz hr Komarnicki , zrestaurował go i zamieszkał. Syn jego Aleksander wydzierżawił zamek w r. 1831 na koszary dla trzech kompanji 15 p. a od sukcesorow jego już z drugiej ręki w r. 1872 nabył go rząd austrjacki i przeznaczył na więzienie. W r. 1918 i 1919 w czasie zamachu ukrainskiego upamiętnił się zamek szeregiem bolesnych tragedji.

723 KOSCIOŁY MAŁOPOLSKI WSCHODNIEJ

1. BRZEŻANY Kosciol Farny wzniesiony w r. 1600 w rzucie krzyża z pezbiterjum i bocznemi ramionami z ostrołukowemi oknami.

2. GOŁOGORY Kosciol wzniesiony w XV wieku przez Gołogorskich ale przerobiony całkowicie na barokowy z koncem XVII wieku

3. HUSIATYN Dawny kosciol Bernardynski wzniesiony około roku 1610 fundowany zapewne przez Kalinowskich

4. JANOW pod Trembowlą Kosciol założony około 1630 r.

5. LICZKOWCE Kosciol dawny odrestaurowany w stylu skromnego renesansu w r. 1728

6. MIKULINCE Kosciol barokowy wzniesiony kosztem Ludwiki z Mniszchow Potockiej żony Jozefa hetmana w. kor. Za wzor posłużył kosciol dworski w Dreznie znakomite dzieło słynnego mistrza saskiego G. Chiaveriego / 1689-1770 / Kosciol w Mikulincach zbudowano w XVIII wieku

724. KOSCIOŁY MAŁOPOLSKI WSCHODNIEJ Ciąg dalszy.

7. PODHORCE Kosciol zamkowy wzniesiony według planow C. Romanusa w latach 1752-1766 kosztem W Rzewuskiego ktory chciał miec u siebie podobiznę słynnej Supergi pod Turynem działa Fillipo Juraza z Messyny. / 1685 - 1735 /. Wewnątrz zdobią kosciol malowidła Smuglewicza Sprzęty w stylu Ludwika Xv wykonał w r. 1765 snycerz Twardowski

8. SIDOROW Kosciol wzniesiony w r. 1741 przez Marcina Kalinowskiego. Budowniczy tej swiątyni miał osobliwy pomysł wzniesienia jej murow na rzucie tarczy herbowej / Kalinowa / z czego wywiązał się dając rzecz piękną i harmonijn w całosci.

9. OLESKO Kosciol parafjalny fundowany jakoby przez Piotra Sienienskiego inkastellowany w r. 1545 przez Jadwigę z Sienienskich Kamieniecką i konsekrowany 1597. Uległ pożarowi w r. 1806 poczem odrestaurowany znow się spalił w r. 1841 dopiero w r. 1847 odbudowany na nowo

Dwie kaplice w r. 1625 dobudował Jan Daniłowicz.

10. WYŻNIANY Najstarszy kosciol w wojewodztwie Tarnopolskim fundo dowany w r. 1400 przez małżenstwo Klusow.

[illegible]m

725 CERKWIE MAŁOPOLSKI WSCHODNIEJ / Wojewodztwo Tarnopolskie

1. ROHACZYN Cerkiew drewniana wzniesiona w r. 1713
2. SASOW Cerkiew drwniana wzniesiona w XV11 wieku
3. TARNOPOL Cerkiew parafjalna murowana w r. 1608 wzorowana na orchitekturze bizantyjsko - atonskiej z epoki ożywionych stosunkow Rusi Halickiej z Mołdawją w XV1-XV11 wiekach.
4. KAMIONKA STRUMIŁOWA Cerkiew drewniana z r. 1667
5. WYROW Cerkiew drewniana z r. 1765

726. BOŻNICE MAŁOPOLSKI WSCHODNIEJ / Wojewodztwo Tarnopolskie /

1. BRODY Bożnica z XV11 wieku
2. TARNOPOL Bożnica z drugiej połowy XV11 wieku o ktorej Ulryk Werdum zanotował w swuch wspomnieniach z r. 1672 iż tak pięknej z kamienia zbudowanej nie widział gdzieindziej w Polsce. Była ona warowna a obrona jej należała do żydow obowiązanych do tego z prawa.
3. LESZNIOW Bożnica z XV11 w.
4. HUSIATYN Bożnica z pierwszej połowy XV11 w wzniesiona w okresie swietnosci miasta a będąca najciekawszym okazem bożnicy murowanej w wojewodztwie Tarnopolskim

727. RATUSZE I GOSPODY MAŁOPOLSKI WSCHODNIEJ

1. BUCZACZ Sł ynny pomnik architektury swieckiej ratusz w Buczaczu wzniesiony kosztem Mikołaja Potockiego tuż przed zaborem austrjackim

Am 2. ZALESZCZYKI Ratusz wzniesiony po 1750 roku przez ojca krola Stanisława Augusta Poniatowskiego ktory w pięknej tej miescinie spędzic miał kilka lat [illegible]w dziecinstwa swego.

3. BRZEŻANY Ratusz Zbudowała z początkiem XlX wieku ks Izabella Lubomirska.

4. MILATYN NOWY Piękny okaz dawnych zajazdow, gospoda z XVlll w.

728. STANIN Leży o dwie mile od Łukowa , przy drodze łączącej Łukow z Żalechowem, Jest starem osiedlem , kosciol staninski był konsekrowany w r. 1555. W XVll w był , gdyby wierzyc miejscowej tradycji w ręku rodu Firlejow , ktorego rozległe włosci sięgały wowczas ziemi Łukowskiej. W połowie XVll stulecia przez długi czas należał do rodziny Załuskich. W r. 1720 był wraz z szeregiem wsi okliczuych jak Tuchowicz, Kopina , Gęska w rękach Kaspra **Zału**skiego i żony jego , Franciszki z Kuropatnickich. Nie był zapewne głowną ich siedzibą/ta była w Tuchowiczu/ Częsc ich dobr weszła jako wiano corki Aleksandry do domu Krasinskich, sam Stanin natomiast został odziedziczony po mieczu.

Po smierci Windentego Załuskiego w r. 1814 , dobra jego zostały podzielone w r. 1820 między dzieci; Stanin przypadł synowi Antoniemu, ale już w następnym roku odkupiła go siostra Antoniego , Jozefa z Załuskich ,1-o v. Domaszowska , 2-o v. Osiecka. Odtąd Stanin stał się siedzibą własciciell, stary dwor został przystosowany do zamieszkania. a ponadto wzniesione zostały solidne a stylowe zabudowania gospodarcze, z ktor rych stoją jeszcze dzis piękne stajnie z 1836 r. i spichrz.

W r. 1859 Osieccy sprzedali Stalin Lucjanowi Kobylskiemu. Zanim nabywca zdążył go objąc wybuchnęło powstanie. Na dziedzincu dworu staninskiego rozegrała się potyczka 14 Marca 1863 r. po ktorej pobity major Jołszyn nazajutrz wrocił , spalił dwor,

W tych czasach Stanin często przechodził z rąk do rąk . Ostatecznie w rodzinie Pac Pomarnackach od r 1865 został dotychczas, wszakże rozparcelowany w r. 1901 jest dzis tylko paro włokowym folwarkiem

729. KRZYWACZKA Majątek położony w woj Krakowskim pow. myslenic - kim . Własnosc ............. Dwor zbudowany w połowie xlx w Klsycystyczny. Otoczony ogrodem krajobrazowym. Murowany Na strychu / zapewne po wydaleniu własciciell / znaleziona skrzynia malowana w arkadki wypełnione kwiatami barokowa w XVll w.

730. RACIECHOWICE Majątek położony w woj. Krakowskim. pow. myslenic ki. Własnosc ....... Dwor zbudowany 1760. Drewniany konstrukcji zrębowej z nowszą podmurowką. W trojkątnym szczycie facjaty h. Leliwa i h. Nowina. Nad głownym wejsciem kartusz rokokowy z wierszem Kochanowskiego i datą 1760. Z materjałow nie można się dowiedziec kto był ostatnim wysiedlonym własci-cielem.

731. MANIOWY Majątek położony w woj. Krakowskim pow. Nowotarski. Własnosc ........ / własciciele wysiedleni / Dwor z r. 1800 . Drewniany tynkowany, parterowy.

732. WYSUCZKA Dobra położone w woj Stanisławowskim pow. Zaleszczy ki. Ordynacja rodziny Czarkowskich Golejewskich. Zamek częsciowo zamieszkały . Wysuczka należy do rzędu zamkow obronnych . Zamek przetrwał wojny kozackie, tatarskie i tureckie i ma za sobą chlubną kartę w historji bojow prowadzonych w obronie naszych wschodnich rubieży.
Ostatni z ordynatow na Wysuczce . Czarkowski Goelejewski emigrował po ostatniej wojnie do Conga belgijskiego.

733. WINNOGORA Dobra położone w wojewodztwie poznanskim pow. Sroda. Ongis nadane przez Napoleona generałowi Henrykowi Dąbrodwskiemu . Ostatnio własnosc rodziny Mankowskich. Dwor z początkow XIX w Na szczycie herb Dąbrowskich i dewiza " Si Deus nobiscum qui contra nos "

734. KRZESZOWICE Dobra położone w ow. Chrzanowskim wojew. Krak. ordynacja hr Potockich .
Pałac. Na zamowienie Artura hr Potockiego /1787-1832 / dostarczono dwa projekty budowy nowego pałacu: 1819 przez architektow C. Perciera i P.F.L. Fontaine'a w Paryżu. 1823 przez architekta Karola Fr. Schinkla. Oba projekty nie zrealizowano. Obecna budowa rozpoczęta z inicjatywy Adama Potockiego / 1822-72/ w 1850 wg planow włosko polskiego architekta Franiciszka Marji Lanciego o ktorym mowiono pięknie maluje , dobrz tanczy, zle buduje. 1858 dodane tylko tylne skrzydło przez architekta Filipa Pokutynskiego. W 90latach w XIX gruntowna przebudowa przez architekta Zygmunta Hendla
W Kszeszowicach zamieszkiwał hr Andrzej Potocki przedostatni z własciciel namiestnik Galicji zamordowany przez podszczutego fanatyka rusinskiego. Hr Andrzej był to mąż wielkich cnot i zasług. Ożeniony był z
W czasie ostatniej wojny generał gubernator Frank obrał sobie Krzeszowice za rezydencję i wprowadził rożne przebudowki oszpecając architekturę. / W czaie okupacji ostatniej Niemcy przechrzcili Krzeszowice na Kressendorf.

735. ANTONIN Dobra położone w pow. Ostrowskim woj. Poznanskiego Własnosc ks Radziwiłłow. Pałacyk mysliwski wzniesiony przez ks Antoniego Radziwiłła według planow berlinskiego architekta Schenkla w połowie w. XIX leży wsrod borow sosnowych. Ostatnim włascicielem był ks Michał Radziwiłł / wielki oryginał / ożeniony z Marją hr Bernardaki .

736 OWINSK Dobra położone w woj. Poznanskim nad Wartą. Własnosc rodziny niemieckiej von Treskow. Dwor wzniesiony w pierwszej połowie XIX wieku według planow architekta berlinskiego Schenkła

737. BRUDZEW Dobra położone w pow. Tureckim dawniej woj Łodzkiego ostatnio woj. Poznanskiego. Własnosc rodziny Kurnatowskich po smierci ~~Edwarda~~ [WACŁAW] [ŻONATY z MUSZKĄ Unrug z Sulmowa pow Kaliski] Kurnatowskiego dobra odziedziczyły jego dwie corki stare panny . Gospodarstwo w Brudzewie stało na wysokim poziomie. Szczegulnie produkcja nasion burakow cukrowych i hodowla. Panny Kurnatowskie zostały wysiedlone pierwotnie przez okupnatow a następnie przez rządy komunistyczne.

738. KARCZMY ZABYTKOWE W WOJEW. KRAKOWSKIM.

1. SUCHA Zbudowana w drugiej połowie w XV111 Drewniana konstrukcji zrębowej. Pułapy belkowane. pow.Żywiecki
2. JELESNIA Zbudowana w drugiej połowie XV111 w. Drewniana konstrukcji zrębowej. Dach łamany polski gontowy.
3. pow. Żywiecki.
3. SPYTKOWICE Zudowana w XV111 w. Murowana , parterowa. Dach mansardowski z łukarniami gontowy. pow. Myslenicki
4. GŁOGOCZEW Lamus dworski wzniesiony w XV111 w. przerobiony na dom mieszkalny Parterowy, podpiwniczony. pow. Myslenicki. Własciciele wysiedleni i nazwisko ostatnich nie znane.

739. KOSCIOŁY W WOJEW. KRAKOWSKIM / zabytkowe /

1. NOWY TARG Kosciol par. p.w. Sw Katarzyny wzmiankowany 1327. Obecnie częsciowo gotycki ok 1346 r/ prezbiterjum częsciowo barokowy 1606 / nawa /Gruntowna restauracja w r. 1765-6. Dachy kryte gontem. Misa chrzcielna w XVl w. Dzwon zegarowy 1795 . Portret ks Jozefa Sawickiego prepozyta nowotarskiego i restauratora kosciola z w XV111. Pow. Nowotarski

2. DZIEKANOWICE pow. Myslenicki. Kosciol par. p.w. sw. Marji Magdaleny i sw. Mikołaja zbudowany przed 1226r rozbudowany w XVll - XVlll w. Sygnaturka 1640. W kosciele epitafium Jana Nepomucena Przychockiego zm 1640 Dzwon z napisem " Non Germanus me fecit 1765

3. HARKLOWA pow. Nowotarski Kosciol par. p.w. Narodzenia N.P. Marji. Parafja 1354. Obecny kosciol z konca XV w. Drewniany konstrukcji zrębowej z wieżą na słup. Dach gontowy. Wewnątrz resztki polichromji ok 1500. Epitafium Anny Golinskiej zm 1640 r. Dzwon 1554 r.

4. ŁETOWNIA pow. Myslenicki . Kosciol par. p.w. ssSzymona i Judy . Pierwszy koscipł wznisiony ok 1488. Drugi z w. XVl przeniesiony do Krzeczowa. Obecny 1760-5 Drewniąny konstrukcju zrębowej. Ołtarze głowny, dwa boczne i dwa w kaplicach. w głownym obraz ss Szymona i Judy w XVlll. Portert ks Marcina Matyszowicza 1716.

5. ŁOPUSZNA pow. Nowotarski. Kosciol par. p.w. Sw Trojcy wzniesiony na pcz. XVl w. Drewniany konstrukcji zrębowej z wieżą w słup. W ołtarzu głownym tryptyk malowany na desce za złotym tłem: w srodku Koronacja Matki Boskiej na skrzydłach Swięci i Zwiastowanie, na predeli Chusta sw. Weroniki i Swięci ok. 1460 r. Dzwony 1540 i 1732.

740 BEJSAGOŁA Dobra położone w pow Kowienskim na rdzennej Litwie obejmujące przed pierwszą wojną swiatową około 8000 hektarow. Własnosc Komarow. Medart Komar w poznym już wieku poslubił z Konczow i pozostawił dwuch synow Władysława i Medarda oraz corkę Magdalenę ktora poslubiła Konstantego Komara z Rogowka. Starszy syn Władysław ukonczywszy studja na uniwersytecie w Halli objął gospodarstwo ktore doprowadził do wysokiej kultury. Było jedno z najbardziej wzorowych gospodarstw w Kowienszczyznie . Po reformie rolnej i zabraniu przez rząd litewski lasow Władysław Komar otrzymał ziemie orne w dzierżawę na 99 lat i w dalszym ciągu przodował jako gospodarz na Litwie Kowienskiej. Niemcy po zagarnięciu Litwy gwałtownie upraszali Władysława Komara aby przyjął obywatelstwo niemieckie czemu się mężnie oparł na skutek tego pozostał i został zabrany przez bolszewikow i zesłany do łagrow gdzie wkrotce zmarł z wycienczenia. Był to człowiek wielkiego serca , wielkiej pracy uczynny i lubiany przez ludnosc okoliczną. Pozostawił wdowę Rożę z Ks Woronieckich i trzy corki. Pałac w Bejsagole z drugiej poł XIX w.

742

742. OPITOŁOKI Dobra położone w pow. Kiejdanskim własnosc
hr Zabiełłow. Ostatnim dziedzicem na Opitołokach był hr
Karol Zabiełło , wychowaniec Politechniki Rygskiej i fil
korporacji Arkonja. Był żonaty dwa razy.
Druga jego żona z domu Kognowicka
Gospodarstwo w Opitołokoach stałi na wysokim poziomie.
Dwor wybudowany przez Karola Zabiełłę pod koniec XiX w.

743. KIEJDANY/ Cajadanum / Dawniejsza siedziba strożytnego rodu
Kiszkow. W r. 1550 Zygmunt 111 obdarzył miasto prawem ma-
gdeburskim . Na początku wieku XV1 Krzysztof Radziwiłł pojął
Annę Koszczankę dzięki czemu Kiejdany przeszły do rąk Radzi-
wiłłow. W r. 1560 Mikołaj Radziwiłł oddał kosciol parafjalny
na zbor kalwinski ktory zwrocono katolikom w r. 1627. Była
tu sławna szkoła reformacka założona przez Jana Radziwiłła i
zbor kalwinski w ktorym od roku 1691 odbywały się synody
kalwinskie. Była też tu sławna drukarnia radziwiłłowska.
W r. 1650 Anna Mohylanka żona Jana X1 Radziwiłła fundowała tu
cerkiew wschodnią. W r. 1710 w Kiejdanach osiedli Karmelici
W wieku Xix Kiejdany przeszły na pewien czas do Tyszkiewiczow
potem do hr Hutten Czapskich od ktorych po powstaniu 63 roku
moskale skonfiskowali Kiejdany i nadali rosyjskiemu generało-
wi hr Totlebenowi. Kiejdany w rękach Totlebenow pozostawały aż
do ostatnich Czasow. Pałac wzniesiony przez Totlebenow na
miejscu dawnego pałacu Czapskich

744 ~~DATNOW~~ Teruspol Dobra położone w pow. Kiejdanskim na rdzennej Litwie. Własnosc Chrapowickich. Słynęło w okolicy gospodarstwo w ~~Datnowie~~ Teruspol. Ostatnim dziedzicem na Datnowie był Antoni Chrapowicki ożeniony z z Janczewskich z Blinstrubiszek, wychowaniec politechniki Rygskiej fil korporacji Arkonja.

745 PONIEMUN Dobra położone w pow. Jezioroskim własnosc hr Elżbi z Komarow Krasickiej / patrz 402 /

746. POJURZE Dobra położone w pow Rosienskim własnosc Powstanskich. Ostatni dziedzic zmarł smiercią tragiczn. Wieczne odpocznienie racz mu dac Panie.

747 KAŁNISZKI dobra położone w pow. Szawelskim odstatnio należały do p. Stefanii Beresniewiczowej.

748. PONIEWIEŻYK Dobra leżące pod Poniewieżem należące do hr Kayserlingow.

749. WASILISZKI Majątek położony w pow Kiejdanskim ostatnio należały do Jozefa Nagrodzkiego

<u>Uwaga autora.</u> Podaję poniżej szereg wzmianek o siedzibach szlachty Kurlandzkiej, Livonskiej i Estonskiej. Ze szlachtą Bałtycką ziemianstwo Żmudzkie i Litewskie bywało często gęsto spokrewnione. Babbabka autora baronowna Holstinghauzen-Holsten jest Kurlandką. Wiele rodzin szlachty bałtyckiej w toku lat spolszczyło się i służyło wiernia Rzeczypospolitej że wymienię potomkow dawnych rycerzy mieczowych. baronow Manteufflow, baronow Romerow. Hr Zybergow, hr Broel Platerow, hr Borchow hr Mohlow, bar von der Recke, i wielu innych.

Autor Kolegował z synami ziemian bałtyckich jak w Cesarskim Liceum w Petersburgu tak też i na politechnice w Rydze i zachował dla baronerji Bałtyckiej wiele sentymentu Ojciec Autora generał Bolesław Jałowiecki tworca kolei dojazdowych ktorych siecią pokrył Livonję doznawał zawsze wiele pomocy przyjazni i zrozumienia od tych zacnych ludzi że wymienię nazwiska barona Pillar von Pilchau barona Girard de Soucanton, bar. Samson von Himmelstierna ,
Z kolegow swoich autor wymienia barona Heuningen Huene, von Mohrenschilda, barona von Bahrlowen, Samsona von Himmelstierna. Wrzyscy ci niemcy Bałtyccy rożnili się djametralnie od prusakow i po za językiem nie mili z niemi wspolnych cech.

Wizerunki większosci siedzib Bałtyckich znalazłem w rzadkiej już dzis książce " Die Baltische Provinzen " wydanej w r. 1917 w czasie gdy wojska niemieckie okupowały nadbałtyckie kraje.

Książkę tę ze zbiorow swoich udzielił mi Kazimierz Okulicz moj kuz kuzyn rownież jak i ja spokrewniony z rodzinami kurlandzkiemi moj młodszy kolega z rygskiej Arkonii.

Niestety w książce tej znalazłem tylko podane nazwy siedzib nie podano zas nazwisk włascicieli z ktorych wielu służyło wowczas w gwardii i kawalerii rosyjskiej.

| | | |
|---|---|---|
| 750. | Schloss Uxcull baronow Uxcull | Kurlandja |
| 751. | Schloss Gross Roop baronow Roopow | ,, |
| 752. | Schloss Wiezeln | ,, |
| 753. | Schloss ADSIRN | ,, |
| 754. | Schloss ELLEY | ,, |
| 755. | Schloss RUHENTHAL | ,, |

756 Schloss SENTEN Kurl.

757 Schloss GRUENHOF ,,

758 SCHloss DURBEN ,,

759 Schloss LIEVERBERSEN ,,

760 Schloss DONDANGEN ,,

761 SChloss NOGALEN ,,

762. DOBRZYCA pałac hr Czarneckich , dobra poł Wielkopolska Ostatnim własicicielem był hr Stefan Czarnecki wzorowy rolnik i ziemianin ożenionyz Jadwigą z Dziembowskich znaną działaczką i jedną z wybitniejszych ziemianek Wielkopolski

763 PAWŁOWICE pałac i dobra własnosc hr Mielżynskich położone w Wielkopolsce pow. Leszno. Ostatnią właścicielką była Krystyna z Niegolewskich hr Mielżyńska. i hr Jan Mielżyński

764. SZCZEKOCINY pałac i dobra położone w woj Kieleckim należące do rodziny Halpertow, Tadeusz Halpert ż. z Marją z hr Wielopolskich

765. GRABKI Dwor i dobra położone w Koronie pow. Szydłowa Wysocki Henryk - żonaty z Konstancja z Przewłockich

766. OPOROW Zamek i dobra położone w Łowickim w Krolestwie Ostatnio nabył Oporow Karski od wdowy pani Orsetti

Ors

767. CZEMIERNIKI Dwor i dobra położone w Lubelszczyźnie
własnosc ongiś Firlejow

768. CIĄŻEN Pałac i dobra położone w pow. Koninskim dawniej w
w wojew. Łodzkim ostatnio w Poznanskim. Niegdys własnosc
biskupow Poznanskich w wieku XiX własnosc Karczewskich
Wymienic należy Witolda Karczewskiego znanego gospodarza
ożenionego z N. z Kosinskich. Pałac z połowy XV11 wieku

769. ŻYŻNO Dwor i dobra położone w
własnosc Wessel Stanisław- Zofja z hr Rostworowskich

770. RADZYN Pałac i dobra położone na Podlasiu własnosc Szlubowskich
/ patrz no 254 /

771 MAŁA WIES Pałac i dobra położone w pow Grojeckim wojew Warsz.
/ patrz no 462 / własnosc ks Lubomirskich

772. BEJSCE Dwor i dobra położone
własnosc Byszewskich

773. ŁUBNICE Dwor i dobra położone w j Bust
własnosc

774. NIEPOŁOMICE Zamek. Pierwotnie wzniesiony przez Kazimierza W. Obecna postac z czasow Zygmunta Augusta /1550-71/ Dalsze roboty 1585 i 1637 Budowniczym był Tomasz Grzymała. Wnętrze zmienione. Niektore sale z dawnemisklepieniami krzyżowemi i kombinowanemi wspartymi na jednym lub dwoch filarach. Na parterze w narożniku wsch. t.zw. skarbiec /1561-3/ Nad portalem parapet podparty posrodku konsoląz z herbem Branickich. Krużganki arkadowe . Nad krużgankami herb Lubomirskich 1637. W kosciele parafjalnym kaplica grobowa Branickich fundacji Jana Branickiego /1596 dzieło Santi Gucciego W kaplicy przy prezbiterjum nowa zakrystja i pprtalem z h. Sreniawa Portal do kaplicy z pilastrami i herbe, Gryf w kluczu. Kaplica sw. Karola Boromeusza fundacji Stanisława Lubomirskiego 1640r. W wielu miejscach umieszcony jest herb Sreniawa. Nagrobek Grzegorza i Katarzyny Branickich wykonany przez Santi Gucciego. Epitafja marmurowe : Heleny Lubomirskiej 1706 r. Zamek ostatnio był własnoscią Skarbu Rzeczypospolitej Polskiej.

775 OŻAROW Dwor położony w

należący do

776. SUPRASL Kosciol. Miateczko położone w gub Grodzienskiej o trzy mile od Białegostoku Kosciol pod wezwaniem N.M.P. fundowany w r. 1498 przez Aleksandra Chodkiewicza. Był tu dawniej klasztor Bazyljanow. W zakrystii koscioła znajdywał się biały kruk mianowicie Nowy Testament w języku słowiańskim drukowany w Wilnie w r. 1575. Obraz N.M.P. znajdujący się w głownym ołtarzu koscioła był ofiarowny przez Helenę żonę Aleksandra Jagiellonczyka. W wieku XVIII była przy klasztorze drukarnia.

777. KOWNO Widok na miasto.

Kowno / Kajpa . Pierwsze wzmianki o Kownie sięgają X w. Za Gedymina około zamkow położonych przy ujsciu Wilji do Niemna były już zabudowania i miasto. W r. 1362 krzyżacy po raz pierwszy dotarli do Kowna a władając za czasow wojny z Jagiełłą przez czas pewien Kownem władali i zbudowali tam twierdzę w r. 1384.

Witold nadał miastu prawo niemieckie a Kazimierz Jagiellonczyk i syn jego Aleksander obdarzyli miasto dalszemi swobodami i w owym czasie miasto przyszło do wielkiej pomyslnosci. Zygmunt I był troskliwym orędownikiem Kowna i w owym czasie miasto osiągnęło szczytu rozkwitu.

Za Zygmunta Augusta i Stefana Batorego miasto się znacznie rozbudowało a za Zygmunta III były tam cztery faktorje czyli cudzoziemskie domy składowe. Konstytucje sejmowe za panowania Władysława IV przeznaczyły Kowno na miasto składowe dla towarow na Niemnie.

Upadek Kowna datuje się od czasow wojen szwedzkich za

Jana Kazimierza. Dopiero za Stanisława Augusta miasto się podniosło ale spadło do rzędu miast powiatowych wojewodztwa Wileńskiego.

Za czasow zaboru rosyjskiego Kowno w r. 1842 stało się miastem gubernjalnym

Kowno posiadało 6 kosciołow mianowicie : Kościoł farny ks Augustjanow w stylu gotyckim pod wezw . apost. Piotra i Pawła Kościoł pobernardynski bardzo starożytny. Kościoł Bernardynek pod wezwaniem sw. Trojcy. Kościoł S.S. miłosierdzia pod wezw Św Gertrudy Kościoł przy klasztorze Benedyktynek na Zielonej Gorce wreszcie Kościoł na przedmiesciu Wiljampolskim.

Okolice Kowna zwane piękną doliną kowieńską są bardzo malownicze a szczegulnie Aleksota leżąca po lewym brzegu Niemna. Dolina Kowienska niejednokrotnie jest wspominana przez Adama Mickiewicza ktory tu w szkołach wykładał.

Po roku 1919 Kowno stało się stolicą Republiki Litewskiej ktorej ostatnim Prezydentem był Antoni Smetona dr jur.

778 Kowno KOWNO Ratusz

,,, ,, Seminarjum / fragment /

,, ,, Kościoł farny

779. SZAWLE Kościoł Miato powiatowe dawniejszej gub Kowieńskiej położone nad jeziorem. Miasto Szawle było dane w zastaw Janowi Sapieże na opłatę wojska dopiero Krol Jan III zastaw spłacił . Pod koniec XVIII w należało do Tyzenhauzow.

W roku 1770 podskarbi Tyzenhauz rozbudował miasto a w dobrach zaprowadził wzorowe gospodarstwo.

Jana Kazimierza. Dopiero za Stanisława Augusta miasto się podniosło ale spadło do rzędu miast powiatowych wojewodztwa Wilenskiego.

Za czasow zaboru rosyjskiego Kowno w r. 1842 stało się miastem gubernjalnym

Kowno posiadało 6 kosciołow mianowicie : Kosciol farny ks Augustjanow w stylu gotyckim pod wezw . apost. Piotra i Pawła Kosciol pobernardynski bardzo starożytny. Kosciol Bernardynek pod wezwaniem sw. Trojcy. Kosciol S.S. miłosierdzia pod wezw Sw Gertrudy Kosciol przy klasztorze Benedyktynek na Zielonej Gorce wreszcie Kosciol na przedmiesciu Wiljampolskim.

Okolice Kowna zwane piękną doliną kowienską są bardzo malownicze a szczegulnie Aleksota leżąca po lewym brzegu Niemna. Dolina Kowienska niejednokrotnie jest wspominana przez Adama Mickiewicza ktory tu w szkołach wykładał.

Po roku 1919 Kowno stało się stolicą Republiki Litewskiej ktorej ostatnim Prezydentem był Antoni Smetona dr jur.

778 Kowno KOWNO Ratusz

,,, ,, Seminarjum / fragment /

,, ,, Kosciol farny

779. SZAWLE Kosciol Miato powiatowe dawniejszej gub Kowienskiej położone nad jeziorem. Miasto Szawle było dane w zastaw Janowi Sapieże na opłatę wojska dopiero Krol Jan III zastaw spłacił . Pod koniec XVIII w należało do Tyzenhauzow.

W roku 1770 podskarbi Tyzenhauz rozbudował miasto a w dobrach zaprowadził wzorowe gospodarstwo.

W pamiętnym 1863 roku na rynku w Szawlach stracono Powstancow.
Po powstaniu 1863 roku klucz Szawelski dostał się do rąk rosjan hr Zubowych zacnych i szlachetnych ludzi. Zubowowie skoligacili się przez ożenek z Billewiczowną ze szlachtą żmudzką. Brali czynny udział w życiu społecznym . Hr Zubow był jednym z założycieli Wilenskiego Banku Ziemskiego.

779. POSWOL Kosciol.

Starożytna ta osada leży w powiecie Po niewieskim nad rzeką Muszą. Kosciol fundowany przez Aleksandra Jagiellonczyka w r. 1498. Krol Zygmunt August obdarzył miasto przywilejami. Krol ten ze znacznym wojskiem stanął w roku 1557 w Poswolu a wystraszony mistrz Furstenberg przybył uroczyscie przeprosic monarchę za intrygi i wichrzenia.
W roku 1638 seim wyznaczył komisję razem z delegatami księstwa kurlandzkiego do Poswola na prosbę szlachty upickiej i wiłkomierskiej aby pogodzic ją ze szlachtą kurlandzką.
Majątek Poswol należał kiedys do Ordyncow.

779 KIETNOWŁOKI Kosciol

Wies Koscielna położna w dawnej gub Suwalskiej

779. KOŁTYNIANY Kosciol

Starożytna osada i wies koscielna położona w pow. Rosienskim ziemi Kowienskiej. Kołtyniany były wielokrotnie nszczone przez krzyżakow a głownie przez komtura z Ragnety

779 POŁUSZE Wies Koscielna z kosciołem parafjalnym drewnianym z konca w XVlll położonym w malowniczej okolicy w daniejszym pow. Święcianskim na pograniczu pow. Jezioroskiego nad jeziorem Łusza.

780. UJSCIE WILJI DO NIEMNA . Rzeka Wilja wpada do niemna tworząc rozwidlenie z Niemnem . W posrodku tego rozwidlenia leży dawny grod Kowienski.

.m, WELONA. Nad Niemnem na jego prawym brzego na wzgorzu leży starożytna osada Welona pamiętna w historji walk Litwy z krzyżakami. Był tu niehdys zamek krzyżacki. W r. 1339 Gedymin obległ zamek ale nie zdobył a sam został na smierc rażony wystrzałem z bombardy przez krzyżaka Tilemana Simpacha. W r. 1357 wojsko litewskie pobiło tu na głowę Zygfryda Danveld . W r. 1364 mistrz zakonu Schidenkopf obległ zamek broniony przez Gasztolda i dwuch bojarow Surwina i Matewika. Zamek zmuszony był do poddania się.

Krzyżacy w r. 1400 założyli tu stolicę Żmudzi i nazwali Friedenberg. W roku 1409 Witold opanował całą Żmudz i Welonę. Dnia 15 Pazdziernika 1418 roku odbył się tu zjazd Jagiełły, Witolda i mistrza krzyżackiego Michała Kuchmejstra Kosciol tutejszy murowany pierwotnie przez krzyżakow odnowiony w r. 1416 przez Witolda. W r. 1650 Stanisła Albrecht Radziwiłł starosta welonski wystawił tu okazały kosciol gotycki. W r. 1752 Michał Ryks stolnik Inflancki sprowadził tu bernardynow.

Welona uzyskała prawo magdeburskie w r. 1500 za Aleksandra ktore zostało potwierdzone przez Zygmunta 1 w r. 1507 a w r. 1580 przez stefana Batorego. Dobra Welona położone przy osadzie należały do rodziny Zaleskich. Z nich należy wymienic ks biskupa Zaleskiego pozniejszego biskupa w Indjach i jego synowca Jana Zaleskiego wychowanca Politechniki Rygskiej i filistra korporacji Arkonja.

780 WILKI / WILKIJA. Na prawym brzegu Niemna między ujsciem Dubissy i Niewiaży do Niemna leży starożytna osada Wilki dawniej zwana Wilkiją. W r. 1384 Jagiełło ze Skirgiełłem odniesli na polach tutejszych walne zwycięstwo nad zastępem krzyżakow pod wodzą komtura Wiganda. W wieku XlV była tu twierdza litewska kosciol fundowany przez Zygmunta 1 w r. 1542 , uposażony przez Zygmunta 111 w r. 1606 . Stanisław August darował miastu prawo magdeburskie w r. 1792.

781 SUIMIERZYCE Miasteczko położone w pow Ostrowskim w Wlkp ratusz przedstawiony na wizerunku pochodzący z XVlll w doszczętnie zniszczony w r1944

,, CHEŁMNO Miasto powiatowe w woj. Poznanskim. Ratusz pochodzący z XVl w.

,, LESZNO W miescie powiatowym Lesznie w Wlkp . zwraca na siebie uwagę piękny ratusz miejski z pierwszej połowy XVlll w.

781 ZDUNY Miasto z cukrownią położone w pow Krotoszynskim woj. Pozn. ratusz charaktersytyczne z początkow XlX w.

781 ROSTARZEWO . Zabytkowy ratusz z połowy XVlll wieku w miescie Rostarzewo pow Wolsztynskiego woj. Poznanskiego

782. STRZELNO pow. Mogilenski woj Pozna. Rotunda pod wezwaniem sw. Prokopa z Xll wieku. Zniszczona w r. 1945 przez moskali

782. KRUSZWICA Kosciołkolegjacki pod wezwaniem sw Piotra i Pawła z Xll wieku

782. GNIEZNO Katedra wzniesiona w drugiej połowie XlV wieku .

782. GRODZISK WIELKOPOLSKI . Kosciol farny wzniesiony w r 1640

783. SZYDŁOWIEC Ratusz miejski wzniesiony w XVl wieku

783. SANDOMIERZ Dom w ktorym zamieszkiwał Długosz z wieku XV

783. SŁAWKOW powiat Olkuski woj Kieleckie gospoda zabytkowa z XVlll wieku.

784. SULEJOW Kosciol pocysterski wzniesiony około r. 1240 pow. Opoczynski wojew. Kieleckie

784. WACHOCK Kosciol pocysterski wzniesiony w pierwszej połowie wieku Xlll . Powiat Iłżecki woj. Kieleckie

784. SANDOMIERZ Kosciol podominikanski pod wezw. Sw. Jakoba z pierwszej połowy wieku Xlll

785. BIAŁYSTOK Miasto położone w dawnej gub Grodzienskiej za czasow drugiej Rzeczypospolitej miasto wojewodzkie. Dobra i miasto należały ohgis do Wiesiołowskich. W r. 1661 przeszły na własnosc Stefana Czarnieckiego a przez corkę tegoż Aleksandrę do rodziny Branickich, ktorzy wybudowali piękny pałac w ktorym nie raz goscili krola Stanisława Augusta. Branicy uprzemysłowili miasto.

786. ZAGAJE dobra o dwor położone w powiecie Jędrzejewskim wojew. Kieleckiego. Dwor z początkow wieku XlX.

787. ZABŁUDOW Miasteczko położone w pow. Białostockim . Na wizerunku przedstawiona synagoga zabytkowa , drewniana z wieku XVlll

788. GDANSK Widok na dawny port nad Motławą , spichrze kazimierzowskie i żoraw / Kranthor /
Autor nie podaje historji i opisu Gdanska ze względu na czas ograniczony i brak miejsca. Historja Gdanska jest przedmiotem tylu prac i dzieł obszernie traktujących ten temat że zainteresowani historją tego nad wyraz pięknego miasta " perły Bałtyku mogą czerpac wiadomosci z dzieł dotyczęcych Gdanska Autor tej kolekcji Mieczysław kniaz na Peresąsławlu Bożeniec Jałowiecki był pierwszym Delegatem Generalnym i Ministrem pełnomocnym w Gdanski w latach 1919 - 1921.

789 GDANSK Kosciol pod wezwaniem N.M.P./ 1343 do 1505. Ten wspaniały okaz bałtyckiego ceglanego gotyku należy do najpiękniejszych swiątyn dawnej Hanzy. Wsrod wielu zabytkow znajduje się tam bezcenny tryptyk mistrza flamandzkiego Memlinga ktory dziwną drogą dostał się do Gdanska.

Obraz ten był malowany na zamowienie jednego z patrycjuszow florenckich. Został wysłany drogą morską do Italji. W drodze okręt wiozący tryptyk był napadnięty i obrabowany przez sławnego korsarza Gdanskiego Pawła Benecke Między innemi Benecke zabrał tryptyk i przywiozł takowy do miasta rodzinnego. Benecke wylądował pod Oliwą skąd Obraz ten Sądu Ostatecznego uroczyscie poprzedzany przez Biskupa liczne duchowienstwo w asyscie niezliczonych tłumow był uroczyscie przeniesiony do Gdanska i umieszczony w Kosciele N.M.P.

Niezapomniane są chwile gdy zimą w cichą noc miesięczną wsrod uspionego pokrytego sniegiem miasta odzywa się piękna melodja hejnału wybijanego przez zegary wieży kosciola marjackiego.

790 DORPAT Uniwersytet. Dla ludzi z kresow słowo Uniwersytet dorpacki ma szczegulny urok. Po skasowaniu Uniwesytetu Wilenskiego młodzież z Litwy. Żmudzi i Rusi garnęła się do tej wyższej uczelni ktora dawała wielkie swobody życiu studenckiemu a życie korporacyjne nieznane w innych uniwersytetach wyrabiało w młodzieży, dyscypliną, poczucie honoru i odpowiedzialnosci.

W on czas językiem wykładowym był język niemiecki co chroniło młodzież od znienawidzonej urzędowej mowy rosyjskiej. Uniwersytet Dorpacki skupiał najlepsze siły profesorskie i ściągał uczonych z niemiec i Europy zachodniej.

Młodzież polska jednoczyła się w korporacji polskiej zwanej Conventem Polonji i założonej w pierwszej połowie XIX wieku, prze-sząc z Wilna ideje Filomackie i Filareckie.

Convent Polonja ktory przed kilkunastu laty obchodził swoje stulecie należy uważac za matkę Polskich Korporacji w najlepszym znaczeniu tego słowa. Polonja dorpacka wydała wielu wartościowych ludzi uczonych prawnikow , lekarzy że wspomnę historyka bar. Manteffla - Zeege, Władysława Sołtana Min. Spr Wewn. Ksawerego Orłowskiego, Dr. Tadusza Dembowskiego, Dr Michała Minkiewicza , a ze starszych Gedgowd Franciszka, Zaleskiego Bronisława, Gadona Lubomira Billewicz Hipolta, Billewicza Karola, Mikszewicza Władysława, Huszczę Jozefa, Komorowskiego hr Antoniego, Węcławowicza Ottona Dybowskiego Benedykta, Łappę Aleksandra, Sołtana Stanisława,Mogilnickiego Jerzego, Dowmont Siesickiego ks Mieczysława. Rymkiewicza Feliksa, Oskierkę Bolesława, Kaszyca Konstantego, Narbutta Cezarego , Ulanowskiego Władysława , Pienkowskiego Ludwika Wielu z nich stało się ofiarami lekkomyslnego powstania 1863 roku Uniwersytet dorpacki był założony w r. 1632 przez Gustawa Adolfa. Następnie w czasie wojen połnocnych zaniedbany powstał nanowo w r. 1802 jako uniwersytet niemiecki. W roku 1890 zaczęto wprowadzac język rosyjski jako wykładowy pozostawiono jednak dawny ustroj korporacyjny. Do najstarszych kor-

poracji niemieckich należały: Livonja, Kuronja i Estonja wreszcie polska korporacja Convent Polonja.

790 RYGA POLITECHNIKA W życiu młodzieży polskiej w okresie popowstaniowym Politechnika Ryska ma swoją piękną kartę. Założona nammmm w pierwszej połowie XIX wieku zarowno jak i Uniwersytet dorpacki korzystała z wielu swobod i przywilejow nie znanych na innych wyższych uczelniach w panstwie rosyjskim. Po 63 roku wiele rodzin zamieszanych w powstaniu osiedliło się w spokojnej a goscinnej Rydze. Językiem wykładowym wowczas był język niemiecki. Młodzież przeważnie z Litwy Żmudzi i Białejrusi wreszcie z Rusi tłumnie dążyła do tego jedynego w swoim rodzaju zakłady naukowego. Wsrod profesorow było wielu znakomitych o sławie europejskiej uczonych jak Prof Bischoff-Chemik , prof Schindler z akademji rolniczej w Wiedniu , prof Glazenapp , prof von Knierim. prof Benedykt Wodzinski dziekan wydziału inżynierji lądowej. prof. Lovis. W Rydze zarowno jak w Dorpacie przetrwał aż do czasow pierwszej wojny swiatowej ustroj korporacyjny. Elita młodzieży polskiej studjującej na politechnice jednoczyła się w korporacji Arkonja założnej w r. 1879 w okresie " pracy organicznej i podstawach filareckich. Założycielami Arkonji byli: Dymitr Korybut Daszkiewicz.Konstanty Przewłocki / pozn czł Rady Panstwa Bohdan Sołtan, Antoni Podhorski, baron Schafnagel , Bronisław Romer, Stanisław baron Brunnow, Konstanty Buszczynski. Wacław Giżycki . Zarowno jak dorpacka Polonja ryska Arkonja wydała wielu wybitnych jednostek profesorow kapłanow, inżynierow, agronomow. że wspomnę nazwiska. prof Jana Zawidzkiego rektora Politechniki Warszawskiej. Prof Mikułowskiego Pomorskiego rektora Wyższ. Szk Gosp W. , prof Jankowskiego arch. , rektora Politechniki

Wojciecha Wyganowskiego , znakomitego rolnika, Ks. Jacka Woronieckiego prof Uniwersytetu w Lublinie. X. Biskupa Edwarda hr O' Rourka, X. Zygmunta Lewickiego prof. akademji duch. X. Kalinowskiego; Senatora i szambelana- Ludomira Pułaskiego znanego rolnika i działacza na polu wiejskim. Stanisława Janickiego ministra rolnictwa; ks Seweryna Czetwertynskiego posła na sejm Prezesa Centr Tow. Roln. Zygmunta Leszczynskiego senatora. Konstantego Przewłockiego posła do rady panstwa, hr Władysława Wielopolskiego posła do rady panstwa. Buszczynskiego Konstantego znakomitego hodowcę nasion i konsula gener. w Stanach Zjedn. Karola Wagnera znanego rolnika i prezesa Wil Tow. Roln. generała Władysława Andersa dowodcy drugiego korpusu we Włoszech i obecnego Wodza Naczelnego. i wielu innych Liczba " filistrow " Arkonji wynosi zgorą 1000 byłych studentow. stanowią oni zwartą zdyscyplinowaną a solidarną grupę.

Po odzyskaniu panstwa Polskiego Arkonja została przeniesiona do Warszawy. Oprocz Arkonji była jeszcze polska korporacja Welecja założona w latach około 86 roku. Welecja skupiała przeważnie młodzież z Krolestwa . Podobnie jak jej dwie starsze siostry Polonja i Arkonja Welecja miała bardzo dobry wpływ wychowaczy na skupioną pod jej sztandarem młodzież.

Oprocz powyżejwymienionych dwuch korporacji polskich były jeszcze Bałtyka konserwatywno ziemianska niemiecka korporacja. Rubonja korporacja zamożnego mieszczanstwa Rygskiego, Concordja składająca się przeważnie z niemcow Łodzkich i rosyjskich , Łotewska korporacja Zelonja ktora odegrała wybitną rolę przy powstaniu panstwa Łoteskiego wreszcie nie ciesząca się sympatją rosyjska korporacja Arktyka.

Młodzież polska skupiona w Arkonji cieszyła się szczególną sympatją bałtyckich niemcow i stosunki jak z ziemianstwem bałtyckiem tak i mieszczanstwem ryskim były przyjazne.

Lata studenckie spędzone w Rydze pozostawiły na każdym z nas dawnych arkonow niezatarte piętno wspomnien młodosci w tym pięknym pełnym uroku starym mięscie hanzeatyckim.

Gdy wieczorem marzę sam
To w mej wyobrazni
Stoją widma dawnych lat
Szczęscia i przyjazni.

Zda się widziec miasta krztałt
W cichej gdzies ulicy
Stoi stary drogi gmach
Mury mej wszechnicy
Vivat academja vivat profesores

Autor niniejszej pracy ukonczył politechnikę ryską w roku 1900 i jest filistrem korporacji Arkonja.

791. WENDEN Miasto i runiny zamku położonego w Livonji. Dnia 5 Wrzesnia 1577 roku w czasie wojen z carem Iwanem groznym załoga zamku składająca się z 500 rycerzy i ich rodzinami , żonami i dziecmi wysadziła się prochami w powietrze ponosząc smierc aby nie dostac sie do niewoli moskiewskiej.

791 KOKENHUSEN ruiny zamku położonego na prawym wyniosłym brzegu dzwiny zdobytego na szwedach przez hetmana Chodkiewicza i Krzysztofa Radziwiłła w r. 1599. Wowczas dziad niesławnej pamięci Władysława Sicinskiego posła upickiego, Jan Sicinski wysłany pod Kokenhuzen przez Krzystofa Radziwiłła wyciął w pien przednią straż szwedzką.

791. FELLIN Widok na jezioro Fellinskie i ostatki dawnego zamku krzyżackiego. Miasto Fellin leży w Livonji
Wojska polskie nie raz walczyły pod Felinem. W roku 1605 jeden ze znakomitszych mieszczan Witebska Marek Ilinicz Sytka na czele 500 mieszczan witebskich walczył pod Felinem i szlachectwo z nazwiskiem Felinski otrzymał

791. NEUHAUZEN Ruiny zamku założonego w r. 1342 przez mistrza rycerzy mieczowych Burchrda von Dreynleve

792. ŁANCUT Dobra i pałac należący do hr Potockich położony w Małopolsce
Hr Elżbieta z ks. Radziwiłłów hr Potocka
Założony na przełomie XVII i XVIII w. ośmioboczny ogród na wyspie ze Łańcuchem urządzony na nowo 1760 przez Stanisława Lubomirskiego marsz. w kor. Stary dwór Stadnickich leżący na uboczu pełnił rolę Villi do czasu przekształcenia zamku na wspan. rezyd. mieszk. pod koniec XVIII wieku

793 **SURYSZKI** dobra położone w pow Kiejdanskim nad Niewiażą własnosc Kudrewiczow. Jan Kudrewicz ostatni horodniczy kowienski ożeniony z Ewą z Koryznow posiadał majątek Żemejkinie. syn jego rownież Jan był wybrany na posrednika / ur 1821 w maj Żamejkinie / osiadł na roli początkowo w Żamejkiniach a potem w Janopolu pow. poniewieskiego. W r. 1845 poslubiła Annę Erdmanownę corkę Antoniego pułk wojsk polskich i Jozefinę z bar Grothusow. W r. 1850 nabył majątek Suryszki . W roku 1863 był osadzony w więzieniu ale uniknął konfiskaty Pozostawił syna Janaożenionego z Gąssowską Stanisławą Gąssowską corką Montrymowicza. Montrymowicz miał trzy corki jedną za Stanisławem Kierbedziem , Izabelle za Iwonem Kopanskim stryjecznym dziadem generała Stanisława Kopanskiego wreszcie trzecię ktorej imienia nie znam jak powiedziałem za Gąssowskim.

Jeżeli chodzi o rodzinę Erdmanow to Antoni Erdman pułk wojsk Polskich i jego małżonka Jozefina z bar Grothusow miał Dwoch synow imienia nie znam z nich starszy miał tylko corkę synow: jedną za Pruszanowskim / imienia jej nie znam syna Antoniego i Janawychowanca Liceum w Petersburgu. Syn Pruszanowskich major dypl of. pułku ułanow krchowieckich zginął w Katyniu. Drugi sredni syn Antoniego Erdmana miał cztery corki

1/ Annę za Janem Kudrewiczem posrednikiem nabywcą Suryszek.
2/ ? za Pokrowskim rosjaninem ojcem Ministra Skarbu
3/Pamela pozostała w stanie panienskim
4/ ? za Zawiszą.

Wreszcie corka Antoniego Erdmana najmłodsza z trojga rodzenstwa Aniela wyszła zamąż za Dąbrowskiego. Dąbrowscy mieli dwoje dzieci corkę Konstancję za Kopanskim dziadem w proste

prostej linji generała Stanisława Kopanskiego oraz syna Alfonsa ożenionego z Kopanską siostrą wyżejwspomnianego Iwona Kopanskiego. Ostatnimdziedzicem na Suryszkach był Edward Kudrewicz syn Jana i Stanisławy z Gąssowskich ożenionego z Pauliną Gąssowską. Edward Kudrewicz miał siostry Marję za Michałowskim, Stanisławę za Siemiradzkim i Janinę za Kognowickim.

Edward Kudrewicz ukonczył Liceum cesarskie w Petersburgu i osiadł w Suryszkach Był to człowiek cieszący się szacunkiem współobywateli i ludnosci okolicznej Zajmował odpowiedzialne stanowisko Prezesa Kowienskiego Towarzystwa rolniczego. Był to rolnik wzorowy. Suryszki miały gorzelnię i piękną oborę.

Edward Kudrewicz zmarł przedwczesnie osieracają wdowę Paulinę z Gąssowskich i synow Jana poległego pod Piedimonto koło Monte Kassino i Edwarda bawiącego obecnie z matką na emigracji.

794. POJEZIORY Dobra położone w pow. Szawelskim własnosc Nagurskich. Ostatnim dziedzicem na Pojeziorach był Wiktor Nagurski syn Lucjusza Nagurskiego oż z Nieczuja Witkiewiczow Rod Nagurskich należy do starych żmudzkich rodow używających tytułu comesow o czem swaidczą epitafja w katedrze wilenskiej i kosciele sw. Jana w Wilnie. Wiktor Nagurski był znanym rejentem w Petersburgu. Ożeniony był z A z Syciankow.

795 MARIANOW Dobra położone w pow Poniewieskim należące do Izabeli z Montrymowiczow Iwonowej Kopanskiej następnie drogą wiana przy spadku przeszły do Kognowickich. Ostatnio należały do Romana Kognowickiego.

796 ALLENKUHL / Schloss Allenkuhl / Dobra położone w Livonji

797. LINDEN / Schloss Linden / Dobra położone w Kurlandji

797. EDWAHLEN / Schloss Edwahlen / Dobra położone w Kurlandji

797. ZIERAU / Schloss Zierau / Dobra położone w Kurlandji.

798. TORUN Panorama miasta

799 RYGA

Założenie Rygi sięga roku 1158 kiedy kupcy bremenscy założyli tu składy przy ujsciu Dziwny dla drzewa, wosku , miodu etc. W roku 1190 mnich Meinhardt z zakonu Św. Augusta założył tu klasztor a w roku 1200 Albert 1 biskup liwonski otrzymał od Papieża Inocentego III zezwolenie na osiedlenie tam kupcow niemieckich i obrał Rygę za swoją stolicę panując nad krajem w łącznosci z osiadłym tu w tym czasie [illegible] zakonem rycerstwa mieczowego. W wieku XIII mieszczanie Rygi uzyskali prawo Magdeburskie wolnego wybierania członkow magistratu.i przyłączyli się do szeregu miast Hanzeatyckich jak Brema, Lubeka Gdansk.

W roku 1253 miasto Ryga usamodzielniło się i zaprzestało uznawac władzę biskupa i zakonnych braci kawalerow mieczowych Dopiero po ataku i powstaniu kuronow pod wodzą ich wodza Lamekinasa w latach 1420 Ryska Hansa zmuszona była poddac się pod ochronę rycerzy mieczowych i przetrwała aż do r. 1566 to jest do sekularyzacji zakonu.

W r. 1547 za czasow Zygmunta III Wazy Ryga poddała się Rzeczypospolitej Polskiej. W r. 1558 moskale pod wodzą kniazia Sieriebriennego podeszli pod Rygę , spalili przedmiescia i po trzech dniach odstąpili. W r. 1561 mistrz zakonu Gothard Kettler abdykował i Ryga wraz z południową Livonją została wcielona do Rzeczypospolitej. Krol Stefan Batory potwierdził przywileje miastu i zapewnił wolnosc wyznania mieszkancom Rygi. W czasie wojen szwedzkich Gustaw Adolf zajął Rygę. Niestety już w roku 1710 moskale zajęli miasto w roku 1781 Rygę zrobili stolicą nowopowstałej prowincji .

Ryga należy do rzędu najpiękniejszych miast dawnej Hanzy. Tum ryski został wzniesiony w r. 1204 , Kosciol sw. Piotra za swą spiczastą charakterystyczną wieżycą w r. 1406 . Zamek Ryski zbudował mistrz Walter von Plattenburg w r. 1494

800 RYGA Widok na kanał i dawną prochownię / Pulverturm / gdzie aż do pierwszej wojny swiatowej miesciła się korporacja studencka Rubonja.

,, RYGA Ulica na starym miescie Krammerstrasse i wieża tumu Ryskiego wzniesionego w 1240 roku i odnowionego po porzarze w r. w r. 1547.

801 MARWA Majątek położony pod Kownem dawniej należący do niemcow nabyty w r. 1912 przez pułkownika inżynierow wojennych Wojciecha Falewicza syna Karola Falewicza wybitnego rolnika i członka komisji szacunkowej wilenskiego banku ziemskiego i jednego z założycieli.

801 OSTROW Majątek położony na gornej Litwie w okolicach Birż.

801 BOGINIE Majątek położony w ow. Rosienskim na Żmudzi

801. PODBIRŻE Majątek położony na gornej Litwie w okolicach Birż.

802 . MITAWA Stolica Kurlandji i księstwa Kurlandzkiego lennego Rzeczypospolitej Polskiej od roku aż do roku 1772 to jest do pierwszego rozbioru.

Mitawa założona przez w r. 1226 przez Mistrza rycerzy mieczowych Konrada Masten. Leży nad rzeką AA. Od r. 1561 siedziba księcia Kurlandzkiego. Centrum artystyczno kulturalne prowincji Bałtyckich

Pałac książęcy zbudowany przez Birona faworyta Katarzyny II według planow włoskiego mistrza Rastrelli / budowniczego płacu zimowego w Petersburgu. W tym pałacu przebywał na wygnaniu na początku XIX wieku hrabia Prowancji pozniejszy krol Francuzow Ludwik XVIII.

Najstaszą swiątynią w Mitawie był kosciol Sw. Trojcy wzniesiony w wieku XIII. Głowną arterją Mitawy była Grosse Strasse. W Mitawie było muzeum . była ona siedzibą Niemieckiego Towarzystwa Naukowo przyrodniczego, Loteskiego Towarzystwa literackiego . Jednym z wybitnych pastrow Mitawskich był Pastro Kurnatowski filister korporacji Polonja.

Język niemiecki ktorym mowiono w Mitawie i Kurlandji uważano w swiecie literackim za najbardziej klasyczny.

803 Dawne Swiątynie bałtyckie przerobione następnie po reformacji na kirki protestanckie. pochodzące z XIII wieku

,, WANDSEN Kirka położona w miejscowosci Wandsen w Liwonii

,, BLIEDEN Kirka położona w miejscowosci Blieden w Liwonii

,, ANNENHOF Kirka położona w miejscowosci Annenhof w Kurlandii

804. DORPAT / Dorpt / Stare miasto uniwersyteckie położone nad rzeką Embach w Liwonji.

Założenie miasta przypisują księciu Nowogrodzkiemu Jarosławowi I w r. 1030. W r. 1223 Zakon Rycerzy Mieczowych zajął miasto. W roku następnym biskup Herman zbudował na wzgorzu katedrę. Miasto za rządow rycerzy mieczowych doszło do wielkiego rozkwitu. W r. 1559 Car Iwan Grozny a raczej jego wojewoda kniaz Michał Szujski zdobył i zniszczył miasto ale w r. 1582 Krol Stefan Batory zdobywa Dorpat.

W roku 1600 Szwedzi zdobywają Dorpat ale w roku 1625 byli zmuszeni zwrocic Polsce. Gustaw Adolf w roku 1625 powtornie zdobywa Dorpat , ale w roku 1666 Dorpat po raz drugi staje się łupem hordy moskiewskiej. W r 1703 Szwedzi znow zdobywają Dorpat ale nieszczęsliwie w r. 1708 moskale zawładnęli Dorpatem i wywiezli lwią częsc mieszkancow wgłąb Rosji.

W roku 1777 pożar strawił prawie całe miasto. Katarzyna II wozpoczęła odbudowę miasta a car Aleksander I odnowił dalej miasto i wskrzesił na nowo uniwersytet dorpacki założony przez Gustawa Adolfa i wybudował nowy gmach.

804 Dorpat Plac zamkowy i ratusz miejski

804 DORPAT Most na rzece Embach wzniesiony przez Katarzynę II

805 DORPAT Ruiny katedry wzniesionej w r. 1224 ktora uległa zniszczeniu w czasie pożaru. Częsc katedry odbudowano i pokryto dachem. Tam się miesciła bibljoteka uniwersytecka.

805 WILNO Kosciol sw Katarzyny

,, WILNO Kosciol Misjonarzy

,, NOWE TROKI Kosciol farny. Nowe Troki zostałyb założone przez Kiejstuta w r. 1348. W roku 1400 osadzono tu karaimow z Krymu ktorzy dotrwali do ostatnich czasow i mieli swoją bożnicę.

Biskup Wilenski poprzednio proboszcz trocki odnowił tu w w XVll kosciol farny ktory powtornie odnowiono w r. 1718 Anna żona Witolda była obrządku wschodniego i sprowadziła tu kapłanow tego obrządku a księżna Juljanna Holszanska zbudowała cerkwie Sw. Jura. Biskup wilenski Eustachy Wołłowicz sprowadził tu bernardynow. Za czasow Rzeczypospolitej Nowe Troki były stolicą wojewodztwa ktore zniesiono w r. 1795.

806. POŻAJSCIE nad Niemnem Kasciol Kamedułow wzniesiony przez Stefana Paca , ktorego brat Michał Pac fundował kosciol pod wezwaniem sw. Piotra i Pawła w Wilnie. Po powstaniu roku 1863 moskale zasekwestrowali kosciol , przemienili na cerkiew i osadzili tam monachow prawosławnych. Dopiero po pierwszej wojnie swiatowej kosciol z powrotem zwrocono katolikom.

,, JANOPIL na Żmudzi charakterystyczny cmentarz wiejski

,, KRZYŻ przydrożny na Żmudzi.

807 REWAL / Tallin / Stolica Estonii Rewal został założony w roku 1219-1233 przez Waldemara II krola Dunskiego ktory tu wzniosł silną fortecę. W roku 1228 rycerzez mieczowi nabywają Rewal od Krola Waldemara III wraz z całą Estonją za 19.000 srebrnych marek. W roku 1561 Rewal poddaje się Szwecji / Krolem Szwecji był w on czas Erik XVl/
W latach 1570 - 1577 moskale zdewastowali miasto i wyrznęli mieszkancow. W roku 1710 skonczyło się panowanie Szwedow i dowodca twierdzy Rewelskiej dzielny Patkul zmuszony był poddac fortecę carowi Piotrowi 1.
Rewal ma charakter pięknego miasta hanzeatyckiego posiada szereg budowli zabytkowych i kosciołow jak Kosciol t zw. Estonski wzniesiony w r. 1219, jak Tum rewelski z grobowca sławnych nawigatorow Kruzensterna, Pontusa de la Gardie i Karla Horna / Przylądek Horn/

808 FICKEL / Schloss Fickel / dobra położone w Estonji jest to najdawniejsza ordynacja w prowincjach Bałtyckich

,, RIESENBERG / Schloss Riesenberg / Dobra położone w Estonji

,, LOHDE / Schloss Lohde / dobra z zamiszkałym zameczkiem położone w Estonji

,, HAPSAL Ruiny zamku położonego w Estonji wzniesionego w r. 1228 przez drugiega mistrz rycerzy mieczowych Bolquina Schenk von Winterstadt

809 ABELE Wiatrak pod miasteczkiem Abele . Miasteczko to z kościołem parafjalnym fundowanym przez parafjan za potwierdzeniem Zygmunta III leży w pow. Jezioroskim na Gornej Litwie. W okolicy dużo wykopalisk z czasow prze historycznych.

,, KURSZANY Aleja brzozowa prowadząca z miasteczka Kurszan do dworu Grużewskich . Miateczko Kurszany położone w pow Szawelskim na Żmudzi niegdys osada łotewska skąd pochodzi nazwa / kurszas po litewski - łotysz/ Dawne dziedzictwo starego na żMudzi domu comesow Nagurskich. W drugiej połowie xlX wieku przeszły do rąk Grużewskich z ktorych Jan znakomity gospodarz i hodowca . Prezes związku hodowcow bydła holenderskiego na Żmudzi znacznie podniosł gospodarstwo . Po smierci Jana Kurszany odziedziczył syn jego Jerzy wychowaniec uniwersytetu w Cambridge . Jerzy Grużewski zginął w tragicznych okolicznosciach w roku 1942.

809 RAKISZKI młyn pod miasteczkiem Rakiszki położonym w pow. Jeziorowskim na gornej Litwie. Miasteczko Rakiszki dawna osada z kosciołem parafjalnym fundowanym przez Aleksandra Jagiellonczyka i uposażonym przez Zygmunta I. Nowy kościoł zbudowany w r. [illegible] 1717 przez Helenę Tyzenhauzową , woje wodzinę inflancką.

810 ANTONINY Dobra położone na Wołyniu na pograniczu Podola należące do hr Potockich/patrz no 171 katalogu /

811 KAMIENIEC PODOLSKI Widok na gorę zamkową. i dawną twierdzę zewsząd Smotrzyczem oblaną. Kamieniec Podolski to jedno z najbardziej drogich miejsc dla wrzystkich mieszkancow kresow naszych. Była ta twierdza swiadkiem krwawych walk i bohaterskich czynow rycerstwa Polskiego. Przewaliły się tu hordy tatarskie, kozackie , tureckie brzmią w uszach imiona Jana Sobieskiego, Wołodyjowskiego .

812. ANTOPOL Dobra położone w ziemi Jampolskiej na Podolu. Niegdys władali Antopolem Czetwertynscy potem Jaroszynscy. Okolica pełna podan i wpomnien z krwawych bojow. Dwor z początkow XIX wieku. Ostatnim panem na Antopolu był przedwczesnie zmarły Karol Jaroszynski niepospolicie utalentowany finansista Był on głownym fundatorem Uniwersytetu w Lublinie

813. SUMOWKA Dobra położone w ziemi Olhopolskiej na Podolu nad Bohem. Własnosc Sobanskich. Wspomniec należy Izydora i Aleksandra Sobanskich co mieli swoje pułki w Krasnosiołce a potem dzielnie stawali w r. 1831 pod Daszowem.

Mieszkała tu ongis Karolina Sobanska przyjaciołka Adama Mickiewicza. W Sumowce mieszkał też Kazimierz Sobanski marszałek Olhopolski. Ostatną panią na Sumowce była Hieronimowa Sobanska Po Sumowce zostały pono zgliszcza . Wrzystko zniweczyła tłuszcza bolszewicka w 1918 roku

814. PIETNICZANY Dobra położone na Podolu przy ujsciu Winniczki do Bohu pod samą Winnicą. Własnosc hr Grocholskich. Michał z Grabowa Grocholski był założycielem Pietniczan po nim dziedziczy Marcin Grocholski wojewoda bracławski potem Stanisław Ostatnim panem na Pietniczanach był Zdzisła hr Grocholski. Po Pietniczanach zostały pono gruzy i popioły wrzystko zniszczyły hordy rozbestwionego bolszewickiego żołdactwa. Hr Zdzisław cudem uszedł z życiem.

815 DASZOW Dobra położone nad Sobem na Ukrainie własnosc Podhorskich Miejscowosc pełna wspomnien i tradycji . W roku 1831 w bitwie pod Daszowem upamiętnionej wierszem Słowackiego zginął Emir Wacław Rzewuski Ostatnim panem na Daszowie był

816. HAMERNIA Dobra położone przy ujsciu Chomomamin Chomorca do Chomoranad wielkim stawem na Wołyniu. Własnosc hr Dunin Karwickich. W pobliżu Hamerni w miejscowosci zwanej Boruszkowce tuż na wysepce mogiła Mohorta. Hamernia została spalona i zniszczona przez bolszewikow w 1918

819. hr Antoni Wodzicki oż z Anną z hr Wodzickich.



817 JANOW. Leży nad Sniwodą w ziemi Winnickiej na Podolu własnosc hr Chołoniewskich w ktorych to władaniu dobra te były bardzo długo.

Kosciol w Janowie fundowała Salomea Chołoniewska w r 1780

Zamek- pałac w Janowie pełen tradycji i pamiątek. Tu przebywał ks Stanisław Chołoniewski znakomity kaznodzieja i pisarz. Ostatnim panem na Janowie był Andrzej hr Chołoniewski. Po najsciu bolszewikow pozostały ruiny.

818. MIANOCICE Dobra położone w pow. Miechowskim ziemi Kieleckiej własnosc rodziny Hallerow. Ostatnim własciciełem Mianocic był Jozef Haller ożeniony z Heleną z Oskierkow corką Witoldostwa Oskierkow własciciełi dobr Wadowicze na Polesiu.

819. NIEDZWIEDZ Dobra położone w pow. Miechowskim ziemi Kieleckiej własnosc hr Wodzickich. Pałac zbudowany pod koniec XVIII w położony wsrod rozległego parku. Na froncie portyk cztero kolumnowy z herbem Leliwa Wodzickich.

W sąsiednim kosciele parafjalnym pod wezwaniem sw Jozefa wzmiankowanym w r. 1325 znajdują się nagrobki Piotra [illegible] Małachowskiego wojewody krakowskiego / zm 1799 r / i jego małżonki Tekli z Wodzickich / zm 1829

820 IGOŁOMIA Dobra położone w pow. Miechowskim ziemi Kieleckiej własnosc hr Morsztynow. Pałac wzniesiony w koncu XVIII w położony w obszernym parku ze starym drzewostanem.

Wnętrze z pięknemi stiukami i płaskorzezbami. Posadzki wzorzyste. Ponad kominkiem salonu płaskorzezba " Offrande a Esculape " powyżej orzeł napoleonski

W kosciele parafjalnym w Igołomiu pod wez Narodzenia N.M.P. wzniesionym w r. 1385 znajduje się Epitafium Anny / zm 1600 i Mikołaja / zm 1607 r / Ożarowskich. Chrzcielnica z herbem " Przyjaciel i inicjałami M.B.O.S.T.D.P.I. z lat 1689-1718

821 KSIAŻ WIELKI Zamek i dobra należące do Pinczowskiej ordynacji hr Wielopolskich- margrabiow Gonzaga Myszkowskich.

Pałac zwany zamkiem na Mirowie wzniesiony a latach 1585-95 przez Piotra Myszkowskiego biskupa Krakowskiego j jego bratanka Piotra Myszkowskiego starosty chęcinskiego według planow architekta włoskiego Santa Gucciego. Pałac leży na wzgorzu na zboczu park w ktorym zachowało się pierwotne założenie z konca XVI w. z parterami i tarasami. U stop wzgorza stawy. Okna i portal zamku dekorowane slimacznicami liscmi etc na podprożu herb " Jastrzębiec "

Kosciol parafjalny w Książu Wielkim położony w pobliżu pałacu w miasteczku wzmiankowany w r 1325 pod wezw. sw. Wojciecha wzniesiony w stylu gotyckim zapewne przbudowanym w XV w. Po zniszczeniu w związku z zamieniem na zbor kalwinski w XVl w rozbudowanym i odnowionym w XVII w . Od południa kaplica pod wezw sw. Anny fundacji Władysława Myszkowskiego z pierwsz. połowy XVII w Portal w prezbiterjum kosciola z herbami " Topor i " Ogonczyk ".

W kosciele fragmenty nagrobkow Jana Tęczynskiego wojew. sando mierskiego / zm 1544/ Katarzyny Tęczynskiej żony jego zm 1568 Katarzyny z Tęczynskich [illegible] Barzowej / zm 1566 r/ po za tem Epitafjum Piotra Myszkowskiego bisk krak / zm 1591 położone przez bratanka Piotra Myszkowskiego starostę chęcinskiego w r. 1597.

824. Artur Zawisza - Marja z Wolskich.

W kosciele znajdują się dwie puszki z połowy XVI w. jedna z herbem Jastrzębiec Myszkowskich druga z herbem " Ogonczyk ks Łukasza Gornickiego znakomitego pisarza autora " Dworzanin Polski / 1566/

822. PŁAWOWICE Dobra położone w pow. Miechowskim ziemi Kieleckiej własnosc hr Morsztynow. Pałac zbudowany w r. 1804 w stylu klasycznym ~~Salon~~ W salonie piękny plafon w jednej z nyż posąg Minerwy. Na parapecie od zajazdu herb " Leliwa. Hr. Ludwik Morstin ož z Amelją z hr. Lubienisch był ostatnim właścicielem

823. SMIŁOWICE Dobra położone w pow Miechowskim ziemi kieleckiej własnosc senatora Juljusza Zdanowskiego po ktorego smierci odziedziczyła wdowa. Dwor z pierwszej połowy XIX wieku w otoczeniu parku ze starym drzewostanem

824. GOSZYCE Dobra położone w pow. Miechowskim ziemi Kieleckiej własnosc dawniej Boduszynskich w koncu zas XIX w Goszyce należały do Artura Zawiszy zma 1910 po jego smierci do wdowy Marji Zawiszyny potem przeszły na corkę Zofję Zawiszankę primo voto za Gąsiorowskim secundo voto za inżynierem Kernem . Dwor wedle tradycji sięga czasow krola Jana Sobieskiego drewniany, parterowy. Goszyce są pamiętnego z tego że tam wypadł pierwszy popas patrolu 7-go pułku ułanow Beliny po wyjsciu z Krakowa w Sierpniu 1914 roku.

825. WIECŁAWICE Majątek położony w pow. Miechowskim ziemi Kieleckiej Zdaje się że to była donacja ktora potem była własnoscią skarby Rzeczypospolitej. Dwor z konca XVII wieku drewaniany parterowy. W Kosciele parfjalnym w Więcławicach pod wezw. sw. Jakuba posąg Matki Boskiej z 1420 r . ~~Monstra~~ Monstrancja z h. " Bogorja i inicjałem A.S. oraz z herbem " Slepowron i inicjałami J.M. pozno gotycka

826. JAKUBOWICE Majątek położony w pow. Miechowskim ziemi Kieleckiej . Dwor w Jakubowicach " Praedium militare " w posiadaniu rodziny Jakubowskich w XV w. Obecny dwor zbudowany przez tę rodzinę w XVI wieku. Obramowania okien kamienne dwa przerobione w XVII wieku z inicjałami F.C.A.G. odnoszące się do Franciszka Cortiniego trzymającego w zastawie Jakubowice w w XVII.

Ostatnio bodaj własnosc rodziny Michałowskich

827. RABSZTYN Zamek położony w pow. Olkuskim ziemi Kieleckiej Zbudowany od nowa w XVII w na miejscu spalonego gotyckiego z w XIV Pierwotnie Tęczynskich pozniej Bonerow obecnie w ruinie. Położony na skale wapiennej na drodze z Olkusza do Wolbromia.

,, SMOLEN Zamek położony w pow. Olkuskim ziemi Kieleckiej Istniał w XIII wieku Obecny gotycki z w XIV w ruinie niegdys Pileckich. Położony na skalistym i lesistym wzgorzu.

,, KORZKIEW Dwor obronny położony w pow. Olkuskim ziemi Kieleckiej zapewne z drugiej połowy XIV wieku obecny z wieku XVI Dzis w runie. Położony na stromym wzgorzu. W Kosciele parafjalnym w Korzkwi pod wezw sw. Jana Chrzciciela z XIV wieku znajduje się nagrobek Jakuba / zm 1830/ i Eleonory / zm 1837/ z Dembowskich Wodzickich. Portal zachodni z herbami " Nałęcz, Leliwa , Rawa i inicjałami Al.Dl.

Właściciel Karol Gaiński

827. PILICA Fortyfikacje zamkowe. Zamek w Pilicy ppierwotnie sredniowieczny, pozniejszy zbudowany przez Wojciecha Padniewskiego kasztelana oswiecimskiego w r. 1610. Fortyfikacje założone około r 1650 przez Stanisława Warszyckiego kasztelana krakowskiego. W Kosciele parafjalnym w Pilicy pod wezw. Jana Chrzciciela wzmiankowanym w r. 1325-7 znajduje się kaplica grobowa Padniewskich z r 1601 zbudowana kaspra Fodieg z Mesocco.

Nagrobki: Katarzyny Pileckiej / 1555/ ;Mikołaja i Anny Padniewskich/ 1601/. Epitafja ks Mateusza Padniewskiego zm 1616 Anny Warszyckiej zm 1683 i kmmmm x. Franciszka Lesniewicza

W Kosciele pos wezw Imienia Jezusa Pana znajdują się epitafje 1. Tekli z Białeckich Pileckiej zm 1774 r. 2. Teodora Wessla podskarbhiego wielk kor. zm 1791 r.3/ Tekli z Kmitow Grabianskiej. zm 1796 r.

W budynku klasztornym portret fundatorki Marji Ludwiki z Wesslow Sobieskiej zm 1861 r.

828 CZANIEC Zamek położony w pow. Bialskim wojew. Krakowskieg z pierwszej połowy w. XVll zbudowany przez Stokowskich owczesnych włascicieli , ktorych herb " Drzewica ozdabia kaplicę zamkową. Zameczek położony na lekkiej pochyłosci. Kosciol parafjalny w Czancu pod wezw sw. Bartłomieja wzmiankowany w r. 1410 obecny murowany zaczęty w r. 1764 przez Franciszka Schwartzenberg- Czernego.

829. POLANKA WIELKA Dobra położone w pow. Bialskim wojew Krakowskiego. Pałac poznobarokowy zapewne z r. 1769. Na piętrze w kilku pokojach wzorzyste posadzki parkietowe. Na piętrze witraże z herbami : Odrowąż, Jastrzębiec. Leliwa i Pilawa wykonane w r. 1909 według projektu Karola Frycza.
W kosciele parafjalnym pod wezw. sw. Mikołaja wzmiankowanym w r. 1325 w zakrystji portret Marcina Cienskiego podkomorzego sieradzkiego malowany w r. 1685 przez Jozefa Rybkiewicza.

830. PISARZOWICE Majątek położony w pow. Bialskim wojew. Krakowskiego. Dwor zbudowany w w XVll drewniany podpiwniczony .
W kosciele prafjalnym w Pisarzowicach wzmiankowanym w r. 1325 znajdują się epitafje: Rodziny Połtanskich; z r. 1813 x. Krzysztofa Waligorskiego zm 1812 ;Stanisława Jezierskiego zm 1829.

831 KOBIERNICE Dobra położone w pow. Bialskim woj. Krakowskiego Dwor klasycystyczny z pierwszej poł XIX w. murowany
Niedaleko resztki zameczku zwanego Wołek zbudowanego w XIV w na wysokim spadzistym wzgorzu pokrytym lasem.
W kosciele parafjalnym pod wezw. sw. Urbana na obrazie Matki Boskiej otaczającej płaszczem wrzystkie stany herb Radwan trzykrotnie powtorzony.

832 HALCNOW Majątek położony w pow. Bialskim wojew. Krakowskiego Dwor z pocz. XIX w. klasycystyczny, murowany parterowy z facjatą. Dach łamany , polski

833. WIELKA WIES Majątek położony w pow. Brzeskim woj. Krakowsk. Dwor z pocz. XVlll w murowany parterow. Na portyku od zajazdu herb Sreniawa.

W pobliżu na wzgorzu noszącym nazwę Gory Panienskiej niewielki las zwany zamkiem związany podaniem tyczącym czasow Bolesława Smiałego. Zachowane wysokie wały ziemne i szczątki murow.

834. RADŁOW Dobra obejmujące blisko 12.000 morgow leżą w pow. Brzeskim ziemi Krakowsk. przez kilkadziesiąt lat należały do niemieckiej rodziny baronow Hampesch'ow ostatnio zostały nabyte Dolanskich , własciciela Baranowa. Stanisław Dolanski po nim dziedziczył syn jego Roman a potem corka ostatniego Marja z Dolanskich hr Barbarini Amidei.

Kosciół parafjalny w Radłowie pod wezw. sw Jana Chrzciciela wzniesiony w r. 1337 przez biskupa krakowskiego Jana Grota znajdują się tablice nagrobowe: Jana Gornickiego zm 1621; Łukasza Gornickiego ;Pawła Lewartowskiego zm 1786. Wsrod ornamentyki koscielnej widnieją herby Nałęcz. i herb Biskupa Kajetana Sołtyka.

835. LUSŁAWICE dobra położone w pow. Brzeskim woj. Krakowskiego W w. XVl siedlisko arjan ktorzy tu mieli akademję i drukarnię. Tu przebywał i umarł arjanin Faustyn Socyn. Ktorego płyta grobowa znajduje się w sąsiedztwie dworu. Arjanin Achacy Taszycki w r. 1570 sprowadził tu drukarnię.

Dwor z pocz. XlX w. klasycystyczny murowany, parterowy.

Raba Nizna. Chomętowski hr Jan Kaz- Marja z Drohojowskich



836. KAMIENICA Dobra położone w pow. Limanowskim woj. Krakowsk. Pałac otoczony parkiem ze starym drzewostanem z pocz XIX w rozbudowany w latach 1830-40 przez Maksymiljana Marszałkiewicza zasłużonego organizatora przemysłu krajowego. Na pobliskim cmentarzu, kaplica grobowa rodziny Szalayow.

837. RABA NIŻNA Dobra położone w pow. Limanowskim wojew. Krakowskiego. Dwor zbudowany w r. 1832 przez Franciszka Baranowskiego. Murowany

838 SWIDNIK Majątek położony w pow. Limanowskim woj Krakowskiego Dwor wzniesiony w poł XVIII w drewniany parterowy. W częsci stropu na jednej z belek napis tresci dewocyjnej i data budowy 1752. Majątek ten był własnoscią Marji z Dziannotow Walterowej a potem przeszedł na corkę jej Marję. Resztki zboru arjanskiego w ogrodzie dworskim.

839. LASKOWA Majątek położony w pow. Limanowskim woj. Krakowsk. Dwor zbudowany w r. 1677 przez x.x. Misjoarzy otoczony parkiem ze starodrzewiem . W podłużnej sali zapewne dawnym refektarzu strop podzielony na trzy pola w srodkowym owalu Wizerunek Chrystusa Pan w otoczeniu głowek aniołkow.
Na zastrzale więzby dachowej data 1677.
Laskowa Należała do rodziny Michałowskich. Ostatnim dziedzicem do zagrabienia przez rządy komunistyczne był Zygmunt Michałowski

840. OSOSINA GORNA Majątek położony w pow. Limanowskim wojew. Krakowskiego Dwor z początkow XIX w. drewniany, parterowy

841 L A D W połowie w XIII gród kasztelański położony na granicy książąt Mazowieckich i Kalisko Wielkopolskich.
Opactwo fundowane w r. 1146 przez Mieczysława Starego.
Obecny kościoł wzniesiony na miejscu gotyckiego z XIV w w latach 1651-89 według planów włocha Bellotiego.
Do 1819 roku w posiadaniu Cystersów. Od 1850 -40 Kapucynów od 1890 - kościoł parafjalny a od r. 1921 Salezjanów.
Kościoł obecny parafjalny pod wezw. N.P.Marji i św. Mikołaja Biskupa barokowy w pendytywach kopuły herby opatów Pobog. J. Zapolskiego; Trach Gnińskiego, Szeliga A. Lubom skiego. i Wczele. Dwie płyty grobowe z końca XVI wieku z leżącemi postaciami zmarłych opata Borzemskiego i jego matki Zofji. Pomnik prymasa Krzysztofa Szembeka i nagrobek opata A.M. Borzemskiego
W zabudowaniach klasztornych w Oratorjum na sklepieniu herb Niesobia . Dokoła obiega fryz herbowy z tarczami herby: Ogończyk, Dryja, Rogala, Godziemba, Poraj, Leszczyc Pomian , Bylina, Dębicz, Borysowie, Doliwa, Zaremba
W zewnętrznych murach krużganków epitafia i płyty nagrobne między innemi nagrobek Jakuba Batorzyńskiego zm w r. 1531.
W historji Lęd upamiętnił się krwawemi rozruchami chłopskimi za panowania króla Jana Kazimierza.
Położone przy miasteczku Lęd dobra należały kolejno

841. KAZIMIERZ BISKUPI Darowanyb w r. 1237 przez Henryka Brodatego biskupom lubuskim. Na początku XVl wieku własnosc Lubranskich Ostatnio Dobra Kazimierz Biskupi były własnoscią rodziny Mankowskich i ostatnim panem był senator Rz. Stanisław Mankowski ożeniony w N z hr Broel Platerow.

Kosciol par. pod wezw sw Marcina bpa Fundowany przez Piotra Dunina w w Xll przebudowany kosztem jana Lubranskiego biskupa poznanskiego.

Kosciol x.x. Misjonarzy wraz z klasztorem wybudowany 1518-1520 z Fundacji Jana Lubranskiego bpa Po wojnach szwedzkich odbudowany w koncu XVlll

Kosciol pod wezwaniem 5 braci męcz. w[illegible] poznogotycki. Na portalu herb Godziemba. Nagrobek Stanisława Rusockiego kasztelana zm 1605 r.

Kosciol sw Izaka wzniesiony w r. 1640

,, SŁUPCA Miasteczko Słupca otrzymało prawo miejskie w r. 1290 Spalone w r. 1331.

Kosciol par pod wezw sw Wawrzynca wzmiankowany 1196 spalony 1331 Obecny wzniesiony w XV w. Konfesonał z herbem Godzia B-pa Opalinskiego. Portret trumienny Jana Kudelskiego

Kosciol pod wezw. Wniebowzięcia N.P.M. i sw. Leonarda drewniany z XVl w. restaurowany w r. 1765 . Płyta nagrobowa ks Jakuba Basinskiego 1788.

,, KONIN Słup granitowy na cmentarzu koscielnym do 1818 stał przed zamkiemWedłu tradycji ustawiony przez Piotra Dunina jako drogowskaz połowy drogi między Kaliszem a Kruszwicą.

842. HRYSZOWCE Dobra położone na Podolu w pow. Jampolskim własnosc Rusanowskich. Dwor położony wsrod slicznego ogrodu. We dworze stare makaty, bronzy , srebra portrety i obrazy między innemi St. Bohusz Siestrzencewicza. Piękne gospodarstwo

W sąsiedztwie leży Murafa gdzie konfederat barski Joachim Potocki wydzwgnął dawny klasztor gdzie Wincenty z Szamotuł stoczył bitwę z Fedkiem ks Ostrogskim.

Ostatnim właścicielem był Artur Rusanowski.

Dwor został doszczętnie rozgrabiony i zniesiony do tła przez bolszewikow.

843. STRZELCZYNCE Dobra leżące w ziemi Bracławskiej na Podolu własnosc Chodkiewiczow. Po krwawych walkach z kozaczyzną i tatarami wreszcie turkami z Chmielnickim, Doroszenką , odstpcą Jerzym Chmielnickim co turkom służył po traktacie Karłowickim okolice Strzelczyniec i Niemirowa do Polski wrociły.

Wincenty Potocki owczesny dziedzic zaprowadza w tych stronach ład i kulturę podnosi. Biały dom lipami otoczony i sadem co szedł aleją ku Bohowi zawierał cenne archiwa i piękny księgozbior. Był tu dziedzicem Tomasz Abramowicz potem Edmund marszałek Bracławski. W wienie przeszły do Chodkiewiczow. Ostatnim dziedzicem był hr Karol Chodkiewicz. Poeta Henryk Jabłonski tu się urodził w r.1818

Huragan bolszewicki zniosł wrzystko w czambuł

844. KRASNOPOL Dobra położone w pow. Żytomierskim na Wołyniu. Dwor leży na wyżynie co służyła za dział wod z ktorych jedne mają spad ku Bohowi , drugie ku Dnieprowi. Po ustaniu wojen Krasnopol stał się własnością Oskierkow, Giżyckich potem Mazarakich. Dwor w stylu wenecko gotyckim zawierał cenne meble bronzy i galerję obrazow ze zbiorow w Hoszczy pozostałych po hr Walewskiej ktore przeszły po jej smierci do Heljodora ks Czetwertynskiego od niego zas za corką do rodziny Mazarakich . Wsrod obrazow były tu dzieła Jana Matejki malowane dla jego przyjaciela ks Czetwertynskiego.
Krasnopol jest pamiętny zwycięską bitwą Karola Rożyckiego nad moskalami w czasie powstania listopadowego. Po 1918 z siedziby pozostały jeno popioły.

845. ŁOPATYN Dobra położone w pow. Berdyczowskim na Ukrainie pod Holendrami własnosc Podhorskich
Okolica pełna wzpomnien przeszłosci legend i kurhanow.
Dom na wzor zamku zbudowany. Między lipami stała kaplica.
Ongis Łopatyn należał do Frantowskich potem dmmm od wielu pokolen do rodziny Podhorskich. Ostatniemi dziedzicami na Łopatynie byli Baltazarostwo Podhorscy.
Dzis wrzystko swieci pustką a ze dworu pozostały gruzy.
Wycięto park i tylko wicher stepowy hula po zgliszczach

846. MIECHOW Osada podklasztorna z tagowiskiem . Miasto lokowane w r. 1290 przez Przemysława II ks Wielk. i Krak.
Kosciol pod wezw. Grobu Panskiego i sw. Jakuba z początkow XIII w obok klasztor Bożogobowcow ufundowany przez Jaksę Gryfitę w r. 1162.
W kościele epitafje arcybiskupa Macieja Łubienskiego zm 1652 Prepozyta Stanisława Sręmpkowskiego zm 1742 z herbem Gryf i prepozyta Jakuba Radlinskiego zm 1762
W ornamentacji herby Ciołek Poniatowskich, Junosza prymasa Gabrjela Podoskiego , Starykon biskupa krak. Kajetana Sołtyka
W kosciele relikwiarz darowany przez sw Karola Boromeusza Andrzejowi Batoremu generałowi Bożogrobowcow.
Klasztor na parterze dookała wirydarza tarcze z herbami Topor, Ordowąż, Łodzia Łabędz , Dołęga. Kropielnica kamienna z herbem Wilcze Zęby kardynała Andrzeja Batorego prepozyta Miechowskiego / 1583-93/

,, RACŁAWICE Kosciol par p.w. Narodzenia N.P.M. wzmiankowany 1325-7 . W kosciele nagrobek rycerza herbu Rawicz z XVI w

,, SŁAWKOW kosciol p.w. Podwyższenia Krzyża Sw zbud 1203. W kosciele nagrobek Stanisława Łyskowskiego starosty sławkowskiego zm 1603.

,, PIESKOWA SKAŁA ZAMEK Płyta grobowa Andrzeja Szafranca 1601

,, KSIĄŻ WIELKI Kosciol par pod w. Sw Wojciecha. W kosciele nagorbek Jana Tęczynskiego wojewody Sandomierskiego zm 1541

848 CZCHOW Miasteczko nazywane w sredniowieczu Alba Ecclesia lokowane w XIV w przez Kazimierza W. Zawdzięcza swe znaczenie położeniu przy drodze z Krakowa do Węgier i handlowi winem. Baszta przedstawiona na rysunku . t. zw. stroża" z w XII-XIII czyli wieża strażnicza. Pow. Brzeski wojew. Krakowskie

,, MELSZTYN Ruiny zamku położone w pow. Brzeskim wojew. Krak. Zamek zbudowany ok 1340 r. przez Spytka Leliwitę kasztelana krakowskiego, przekształcony na rezydencję rensansową w drugiej połowieXVI wieku przez Jordanow. W czasie konfederacji barskiej w r. 1771 obrocony w ruinę.

847 ANTONOSZ Dobra położone w pow Jezioroskim na gornej Litwie należące od pokolen do Rodziny baronow Romerow.

Michał Romer marszałek szlachty gub. Wilenskiej ożeniony z Rachelą z de Raesow miał syna Edwarda ur. z r. 1806 i oprocz rodzinnego Antonosza posiadał dobra Granopol

Edward Romer był wychowancem uniwersytetu Wilenskiego i by ożeniony z ? z z Białłozorow. Drugim synem Marszałka Romera był Michał Romer.

Edward Romer w roku 1830 zamieszany do spisku Konarskiego był zesałny dożywotnie do gub Wołogodksiej. W r. 1852 ułaskawiony wrocił do kraju i zamieszkał w maj Krewno stanowiącym częsc dobr Antonoskich. Był wybrany posrednikiem powaitu Jezioroskiego . W r. 1863 był znowu aresztowany

Po smierci Bronisława Romera założyciela Ryskiej Korporacji Arkonji ożenionego

dobra Antonoskie przeszły na synow z ktorych s.p. Bronisław Romer ktory łączył w sobie wrzystkie przymioty prawdziwego rycerza rotmistrz pierwszego pułku Ułanow Krechowieckich zginął tragicznie pod Terjokami w Finlandji wraz ze swoim towarzyszem hr Maciejem Starzenskim przez bolszewikow gdy obaj ci dzielni oficerowie po rozwiązaniu korpusu polskiego w Bobrujsku przedzierali się do Archangielska aby połączyc się z formującym się wojskiem polskim przy udziale Aljantow.

Maciej Romer brat Bronisława pułkownuk artylerji wojsk polskich ożeniony z [illegible] Marją z Korybut Daszkiewiczow z Wojczyzny. Wreszcie najmłodszy z trzech braci Tadeusz po ukonczeniu Akademji Nauk Politycznych w Paryży zajmował szereg odpowiedzialnych stanowisk . Był Posłem w Madrycie. Ambasadorem w Japonji. Delegatem w randze Ambasadora w Kubiszewie w czasie formowania w Sowietach Wojsk Polskich wreszcie był ostatnim Ministrem Spraw Zagranicznych w rządzie Londynskim. Obecnie przebywa w Montreal w Kanadzie jako profesor prawa mi dzynarodowego. Jest ożeniony z Zofją z Wankowiczow .

849. POJOSCIE Dobra położone w pow Poniewieskim na Gornej Litwie Gniazdo rodziny Meysztowiczow.

Pojoscie należało do dobr ktore Zygmunt August dał księciu Andrzejowi Kurbskiemu, gdy książe porzucił Iwana Groznego przeszło do corki jego Wizgirdowej i wnuczki Blinstrubowej ktorej to corka Barbara Blinstrubowna herbu Łabędz wyszła za Meysztowicza gdzies na początku XVll wieku. Osiadła tam jedna gałęz potomstwa Meyszta i syna jego Gettowta , ktora rozmnożyła się na bojarskim gniezdzie w kowienskim powiecie ; mnożąc się Meysztowiczowie zbiednie li i w siedemnastym wieku daleko im było do pozycji ktorą miał Gettowt , podpisując unję Horodelską i jadąc w poselstwie na sobor do Bazylei. Tylko jedna gałąz jego potomstwa dzięki Walerjanowi Meysztowiczowi ktory pod Żołkiewskim był w Moskiewskiej wyprawie i otrzymał od Władysława lV Użusole i Kołniany w powiecie Kowienskim utrzymała się na poziomie " bene natis et posesionatis. Ta gałąz własnie odziedziczyła po Blinstrubach Pojoscie: a herb Blinstrubow Łabędz na dawnej baszcie kamiennej , służącej za lodownięe i ozdobionej w wXVlll chinskim pagodowym dachem był najstarszym sladem historji Pojoscia.

Z potomkow jego Piotr Meysztowicz miał syna Jozefa czesnika kowienskiego ożenionego z Konczanku a wnuk Piotra Mateusz żonaty z Truskowską byli pochowani pod starym drewnianym kosciołem w Poniewieżu. Syn Mateusza Michał wychowaniec Uniwersytetu Wilenskiego Marszałek Kowienski , ożenił się z Wawrzecką corką generała wojsk Polskich bratanicą Tomasza Wawrzeckiego . Michał brał udział w powstaniu 1830 roku

Syn Michała Edward marszałek Poniewieski był żonaty z Szyrynowna z Hermanowicz . Mateusz i Michał byli pochowani w kaplicy w Pojosciu. Marszałek Edward miał synow. Władysława ożenionego z Karpiowną właściciela dobr Bujety powiatu Poniewieskiego Prezesa Komisji Szacunkowej Wilenskiego Banku Ziemskiego, Szymona znakomitego rolnika i sławnego hodowcy właściciel dobr Ludun powiatu Poniewieskiego wreszcie Aleksandra ożenionego z Zofją z hr Kossakowskich . Aleksander Meysztowicz był jednym z najbardziej wybitnych przedstawicieli zieminastwa litewskiego. Człowiek switły, rozważny rozumny o szerokiej wiedzy przytem nad wyraz uczynny i dobry zajął czołowe stanowisko jako Prezes Kowienskiego Towarzystwa Rolniczego / wowczas gdy towarzystwa rolnicze były jedyną najpoważniejszą instytucją społeczno ziemianską prze pierwszą wojną swiatową. / był Prezesem Wilenskiego Banku Ziemskiego / jednego z trzech największych bankow hipotecznych w Państwie Rosyjskim. Za czasow Polskich sprawował przez lat kilka urząd Ministra Sprawiedliwosci. Za czasow rosyjskich był Posłem do Rady Panstwa ziemi Kowienskiej i Szambelanem Dworu. Corka jedyna Edwarda była zamężną za Franciszkiem Konczą wybitnym gospodarzem właścicielem dobr Łukinie w pow
Walerjan
Wiłkomierskim. Najstarszy syn Aleksandra po ukonczeniu Liceum w Petersburgu został kapłanem ukonczywszy seminarjum duchowne i studja teologiczne na uniwersytetach zagrnanicznych

X. Walerjan Meysztowicz był profesorem na Uniwersytecie w Wilnie a nastepnie radcą Polskiego Poselstwa przy Watykanie. Obecnie X Prałat Meysztowicz zajmuje odpowiedzialne stanowisko przy Watykanie gdzie jest prawdziwym rzecznikiem i obroncą spraw Polskich.

850. SZAMOTUŁY Baszta " Czarnej Księżniczki " z początku XVl w przy zamku Gorkow.

,, MOGILNO Kosciol pklasztorny Benedyktynow z poznoromanskiej epoki przebudowany w epoce " [illegible] gotyku w XV w i baroku w XVlll w.

851. BOBREK Dobra położone w pow. Chrzanowskim wojew. Krakowsk. Własnosc ks Sapiehow. ks Adam - Teresa z ks Sobańskich
Dwor klasycystyczny, może ze zużytkowaniem murow starszej budowy; przerabiany. Otoczony rozległym parkiem z pięknemi okazami starych dębow. Murowany. Schody wewnętrzne drewniane z dwiema kolumnami toskanskiemi u wstępu. Na piętrze kilka wzorzystych posadzek. Z dawnego urządzenia wnętrza zachowane tylko dwa marmurowe kominki i marmurowe popiersie Kazimierza Poltulickiego dłuta Oskara Sosnowskiego 1839r. Zabudowania gospodarskie na płd- wsch od parku pałacowego czworaki murowane tworzące podkowę wokoł dużego podworca Daty budowli 1782 roku. Uwagę zwraca spichrz na folwarku drewniany konstrukcji zrębowej. Na portalu data budowy 1779.

852. TRZEBINIA Dobra położone w pow. Chrzanowskim woj. Krak. Należące ongis do Trzebinskich jak o tem swiadczą epitafja w sąsiednim kosciele parafjalnym. Dwor zbudowany zapewne w koncu XVlll Murowany . Piętrowy. Dach łamany polski. Kosciol parafjalny p.w. ss Piotra i Pawła. Wzmiankowany 1325-7 W kosciele epitafja : 1. Jerzego Trzebinskiego / zm 1691 / 2. Elżbiety z Remerow Trzebinskiej kasztelanki bieckiej / zm 1762 / 3. Apolinarji z Głębockich Czerznickiej 1764. 4. Antoniego Trzebinskiego 1802 5. Kajetana Florkiewicza / zm 1839/

853. TENCZYN ZAMEK . Zamek wzniesiony zapewne w pierszej połowie XIV wieku przez Andrzeja Toporczyka / zm 1368/ wojewodę krakowskiego , piszącego się odtąd panem na Tenczynie. Przkształcony w r. 1570 w okazałą rezydencję renesansową przez Jana Tęczynskiego / zm 1592/ podkomorzego wielkiego koronnego. Dalsza rozbudowa na pocz. w. XVII. Spalony przez Szwedow 1656 po czym restaurowany. Na pocz XVIII jeszcze zamieszkały. w r. 1733 już w złym stanie, w r. 1768 w runie

Położony na lesistym wzgorzu o splantowanym wierzchu. Murowany przeważnie z kamieniaOd wschodu kaplica o założeniu niewątpliwie gotyckimlecz w gornych częsciach z 1610 / fundacji Agnieszki z Tęczynskich Firlejowej/

Kilka baszt z ktorych jedna przy pn-wsch narożniku okrągła zwana Dorotką Najdalej na pn- zachod wysunięta okrągła baszta wjezdna / barbakan z otworem wejsciowym po nad ktorym herb Tęczynskich

854. NIEGOSZEWICE Dobra położone w pow. Chrzanowskim woj. Krak.
Hr Piotr Rostworowski o.ż. Zofią z hr Kwasieckich

Dwor zbudowany w pierwszym dzisięcioleciu wieku XIX przez ks Michała Sołtyka dziekana kapituły krakowskiej. We dworze zachowany fragment oddrzwi kamiennych zapewne z pocz. XVI w z laskowaniem i tarczą z h. Ogonczyk.

Trojkątny fronton wypełniony herbem Sołtykow . W ogołoconym wnętrzu pozostały dwa marmurowe kominki klasycystyczne Przed frontem dworu na terenie opadającym ku południowi park z pierwszej połowy XIX w.

Wyspiański [signature]

850. SZAMOTUŁY Baszta " Czarnej Księżniczki " z początku XVl w przy zamku Gorkow.

,, MOGILNO Kosciol pklasztorny Benedyktynow z poznoromanskiej epoki przebudowany w epoce " [illegible] gotyku w XV w i baroku w XVlll w.

851. BOBREK Dobra położone w pow. Chrzanowskim wojew. Krakowsk. Własnosc ks Sapiehow. ks Adam - Teresa z ks Sobańskich
Dwor klasycystyczny, może ze zużytkowaniem murow starszej budowy; przerabiany. Otoczony rozległym parkiem z pięknemi okazami starych dębow. Murowany. Schody wewnętrzne drewniane z dwiema kolumnami toskanskiemi u wstępu. Na piętrze kilka wzorzystych posadzek. Z dawnego urządzenia wnętrza zachowane tylko dwa marmurowe kominki i marmurowe popiersie Kazimierza Poltulickiego dłuta Oskara Sosnowskiego 1839r. Zabudowania gospodarskie na płd- wsch od parku pałacowego czworaki murowane tworzące podkowę wokoł dużego podworca Daty budowli 1782 roku. Uwagę zwraca spichrz na folwarku drewniany konstrukcji zrębowej. Na portalu data budowy 1779.

852. TRZEBINIA Dobra położone w pow. Chrzanowskim woj. Krak. Należące ongis do Trzebinskich jak o tem swiadczą epitafja w sąsiednim kosciele parafjalnym. Dwor zbudowany zapewne w koncu XVlll Murowany . Piętrowy. Dach łamany polski. Kosciol parafjalny p.w. ss Piotra i Pawła. Wzmiankowany 1325-7 W kosciele epitafja : 1. Jerzego Trzebinskiego / zm 1691 / 2. Elżbiety z Remerow Trzebinskiej kasztelanki bieckiej / zm 1762 / 3. Apolinarji z Głębockich Czerznickiej 1764. 4. Antoniego Trzebinskiego 1802 5. Kajetana Florkiewicza / zm 1839/

853. TENCZYN ZAMEK . Zamek wzniesiony zapewne w pierszej połowie XIV wieku przez Andrzeja Toporczyka / zm 1368/ wojewodę krakowskiego , piszącego się odtąd panem na Tenczynie. Przkształcony w r. 1570 w okazałą rezydencję renesansową przez Jana Tęęczynskiego / zm 1592/ podkomorzego wielkiego koronnego. Dalsza rozbudowa na pocz. w. XVII. Spalony przez Szwedow 1656 po czym restaurowany. Na pocz XVIII jeszcze zamieszkały. w r. 1733 już w złym stanie, w r. 1768 w runie

Położony na lesistym wzgorzu o splantowanym wierzchu. Murowany przeważnie z kamieniaOd wschodu kaplica o założeniu niewątpliwie gotyckimlecz w gornych częsciach z 1610 / fundacji Agnieszki z Tęczynskich Firlejowej/

Kilka baszt z ktorych jedna przy pn-wsch narożniku okrągła zwana Dorotką Najdalej na pn- zachod wysunięta okrągła baszta wjezdna / barbakan z otworem wejsciowym po nad ktorym herb Tęczynskich

854. NIEGOSZEWICE Dobra położone w pow. Chrzanowskim woj. Krak.
Hr Piotr Rostworowski oż. Zofią z hr Krasickich

Dwor zbudowany w pierwszym dzisięcioleciu wieku XIX przez ks Michała Sołtyka dziekana kapituły krakowskiej. We dworze zachowany fragment oddrzwi kamiennych zapewne z pocz. XVI w z laskowaniem i tarczą z h. Ogonczyk.

Trojkątny fronton wypełniony herbem Sołtykow . W ogołoconym wnętrzu pozostały dwa marmurowe kominki klasycystyczne

Przed frontem dworu na terenie opadającym ku południowi park z pierwszej połowy XIX w.

[signature]